

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
SOCIALINIŲ TECHNOLOGIJŲ FAKULTETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS**

**ŽIVILĖ MASIULIONYTĖ
VERSLUMO EDUKOLOGIJOS MAGISTRANTŪROS
NUOLATINĖS STUDIJOS**

**VERSLUMO UGDYMO/SI GALIMYBĖS UNIVERSITETINĖSE
STUDIJOSE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: *Prof. dr. Irena Žemaitaitytė*

Vilnius,
2013

TURINYS :

PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS IR VARTOJAMŲ SĄVOKŲ SANTRUMPOS ..3	
ĮVADAS.....5	
1. VERSLUMO UGDYMO/SI TEORINIAI PAGRINDAI.....9	
1.1. Verslumo ir verslumo ugdymo sampratos.....9	
1.2. Verslumą aukštajame moksle reglamentuojantys dokumentai: Europos Sąjungos ir Lietuvos dokumentų analizė.....13	
2. VERSLUMO GEBĖJIMŲ UGDYMO/SI PRIELAIDOS UNIVERSITETE.....17	
2.1. Aukštasis mokslas: universitetinės studijos.....17	
2.2. Aukštųjų mokyklų: MRU, VU, VGTU ir LEU studijų programų aprašų analizė.....18	
2.3. Aukštųjų mokyklų: MRU, VU, VGTU ir LEU strateginių planų analizė33	
3. VERSLUMO UGDYMO/SI GALIMYBIŲ UNIVERSITETETE REZULTATŲ ANALIZĖ.....36	
3.1. Empirinio tyrimo metodologija36	
3.2. Empirinio tyrimo rezultatų analizė40	
IŠVADOS74	
REKOMENDACIJOS76	
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....77	
SANTRAUKA88	
SUMMARY89	
PRIEDAI90	

PAGRINDINIŲ SAŲOKŲ ŽODYNĖLIS IR VARTOJAMŲ SAŲOKŲ SANTRUMPOS

Gebėjimas – išugdyti, išlavinti gabumai¹.

Įgūdis – kartojimu įgytas sugebėjimas atlikti automatiškai kurį nors veiksmą².

Kompetencija – klausimų ar reiškinių sritis, kurią kas gerai išmano. Darbuotojo ar įstaigos veikimo sritis ir įgaliojimų apimtis³.

Studijų programa – tam tikros krypties studijų turinio, metodų ir materialiujų priemonių, studijoms pasitelkiamo akademinio ir profesinio personalo visuma ir jos aprašymas⁴.

Strateginis planas – sudaromas keliems metams. Juose nustatoma svarbiausia universiteto veiklos misija, pagrindiniai universiteto tikslai ir uždaviniai⁵.

Universitetinės studijos - nuosekliosios studijos, sudarančios sąlygas asmeniui įgyti teoriniu pasirengimu ir moksliniais tyrimais grindžiamą aukštąjį išsilavinimą ir kvalifikaciją, taip pat mokslo laipsnį⁶.

Ugdymas – socialinis reiškinys, asmenybę kuriantis žmonių bendravimas, sąveikaujant su aplinka. Nagrinėjamas įvairiais aspektais: kaip sąveika, kaip bendravimas, kaip santykiavimas, kaip veikla, kaip valdymas⁷.

Verslumas – įgimtos ir įgytos žmogaus savybės, leidžiančios jam novatoriškai mąstyti ir aktyviai bei rizikingai veikti visose gyvenimo situacijose. Verslumas – tai siekimas naujų idėjų, projektų įgyvendinimo, t.y. sugebėjimas sėkmingai organizuoti ir valdyti savo gyvenimą bei verslą, pelningai gaminti prekes ar teikti paslaugas. Tai mąstymas ir veikimas⁸.

Verslumo ugdymas pagal ugdomojo amžių ir suvokimo lygį apima vertybinių orientacijų, nuostatų, asmeninių savybių, formavimą bei įgūdžių lavinimą⁹.

Verslumo įgūdžiai – pasitikėjimas savimi, kryptingumas, nebijojimas rizikuoti¹⁰.

¹ Župerka A. *Studentų verslumo ugdymo plėtra Lietuvoje*: daktaro disertacija. Kaunas: VDU, 2010, p. 8.

² Terminų žodynas http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/I/_igudis [žiūrėta 2013 11 18 d.].

³ Terminų žodynas <http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/K/kompetencija> [žiūrėta 2013 11 18 d.].

⁴ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, 2009-04-30 Nr. XI-242, 4 str., p. 5, <http://www.ibt.lt/uploads/files/dokumentai/Mokslo%20ir%20studiju%20istatymas.pdf> [žiūrėta 2013 11 18 d.].

⁵ Planai ir ataskaitos <http://www.vgtu.lt/apie-vgtu/planai-ir-ataskaitos/> [žiūrėta 2013 11 18 d.].

⁶ LR aukštojo mokslo įstatymas, 2000, Nr. VIII-1586, Vilnius, 2 str.,

http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=281384 [žiūrėta 2013 11 18 d.].

⁷ Župerka A., p. 10.

⁸ Gegeckienė L., Grikšienė A., *Verslumas: metodinė priemonė*. Vilnius: Ciklonas, 2009, p. 15.

⁹ Župerka A., p. 11.

ES – Europos Sąjunga.

LEU – Lietuvos edukologijos universitetas.

MRU – Mykolo Romerio universitetas.

VU – Vilniaus universitetas.

VGTU – Vilniaus Gedimino technikos universitetas.

¹⁰ Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2001 m. iš Župerka A., p. 11.

ĮVADAS

Temos aktualumas. Žmogiškojo kapitalo teorijoje švietimas ir aukštasis mokslas yra įvardijamas kaip vienas iš svarbiausių faktorių, lemiančių ekonominį ir socialinį šalies stabilumą, visuomenės brandą, vertybių formavimąsi bei suteikiantis kur kas daugiau galimybių pačiam individui¹¹. Tai suvokdamos, didžiosios tarptautinės organizacijos, tarp jų ir Europos Sąjunga, didelį dėmesį sutelkė ties mokslu, švietimu ir moksliniais tyrimais. Šiandieniniame pasaulyje, kuriame vis didėja konkurencija, sparčiai vystosi technologijos, investicijos į žmogiškuosius išteklius, ypač į jaunimą, kuris yra visuomenės ateities garantas, švietimas įgauna vis didesnę svarbą.

Lietuvos Valstybinėje švietimo strategijoje 2003-2012 m. vienu iš svarbiausių prioritetų įvardintas užimtumo skatinimas ir investicijos į žmogiškąjį kapitalą¹². Kadangi gyvename žinių visuomenėje, nuolat besikeičiančioje technologinėje, ekonominėje ir politinėje aplinkoje, verslumas ir jo ugdymas užima itin svarbų vaidmenį. Pirmiausia dėl to, kad „versli visuomenė užtikrina šalies ekonomikos augimą, darbo vietų kūrimą, tuo pačiu – tarptautinį šalies konkurentingumą“¹³. Galiausiai, pats asmuo, turintis verslaus žmogaus savybių, lengvai integruosis į darbo rinką bei puikiai mokės tvarkytis savo asmeninį gyvenimą. Todėl verslumas turi būti ugdomas visuose švietimo lygiuose.

Mokyklos gali pasigirti didesniais laimėjimais diegiant verslumo ugdymą nei universitetai, kadangi juose verslumo ugdymas dar tik prasideda. Mažųjų įmonių chartijos ataskaitoje, jau 2005 m. Lietuva buvo minima kaip šalis, kuri sėkmingai taiko verslumo ugdymą mokyklose¹⁴. Puiku, kad jaunas asmuo pagrindus apie verslumą gauna dar mokydamasis mokykloje, tačiau verslumo ugdymas/sis neturi sustoti, tai turi būti nuolatinis, nenutrūkstantis procesas. Galbūt universitetuose verslumo ugdymo rodikliai ne tokie sėkmingi todėl, kad mokykloje viskuo rūpinasi mokytojas, o universitete jau reikia pačiam pasirūpinti savimi ir imtis

¹¹ Bagdonavičius J. *Žmogiškasis kapitalas: mokymo metodinė priemonė*. Vilnius: VPU, 2002.

¹² 2003 m. liepos 4 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. IX-1700, „Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų“, <http://smm.lt/ti/docs/strategija2003-12.doc> [žiūrėta 2012 10 07].

¹³ Sodžiutė L. *Verslumo ugdymas aukštojo mokslo sistemoje: taikomų metodų vertinimas bei Lietuvoje vykdomų verslumo projektų patirties apžvalga*. Respublikinė mokslinė-praktinė konferencija „Studijos besikeičiančioje verslo aplinkoje“, pranešimų medžiaga. Alytaus kolegija. Lietuvos ekonomikos dėstytojų asociacija LEDA. Vilnius: Ciklonas, 2009, p. 35, http://leda.lt/studijos_besikeiciancioje_verslo_aplinkoje.pdf#page=35 [žiūrėta 2013 11 03 d.].

¹⁴ Stokaitė V. *Verslumo skatinimas aukštajame moksle: Europos Sąjungos ir Lietuvos atvejo analizė*. Vilnius: MRU. ISSN 2029-7564. 2012, Nr. 2(1) p. 143.

iniciatyvos. Be abejo, ir universitetai turi užtikrinti verslumo ugdymosi galimybę ir prieinamumą visiems studentams. Būtent dėl aukštojo mokslo svarbos visuomenėje bei vis didėjančio dėmesio verslumo ugdymui/si, kuris yra laikomas šalies ekonomikos augimo ir konkurencingumo pagrindu ir yra grindžiamas temos aktualumas.

Temos naujumas. Išanalizuoti MRU, VU, VGTU ir LEU vieni svarbiausių dokumentų – studijų programų aprašai bei strateginiai planai. Atliktas šių universitetų empirinis tyrimas (anketinis metodas), siekiant išsiaiškinti verslumo ugdymo/si galimybes šiuose universitetuose.

Temos iširtumas. Lietuvos ir užsienio šalių tyrinėtojai nagrinėja įvairius verslumo aspektus. Verslumo sampratos klausimai, versliam asmeniui reikalingos savybės ir gebėjimai nagrinėti įvairių užsienio autorių moksliniuose darbuose: L. G. Davies, A. A. Gibb; C. Turner; A. Fayolle, P. Kyro; J. Timmons, S. Spinelli¹⁵ ir kt. Lietuvoje yra tyrinėta verslumo ir verslininkystės samprata¹⁶. Yra atliktų darbų, nagrinėjančių verslumo ugdymą aukštojoje mokykloje: P. Zakarevičiaus ir A. Župerkos straipsnis apie studentų verslumo ugdymą aukštosiose mokyklose¹⁷, A. Župerkos straipsnis apie studentų verslumo ugdymo plėtrą Lietuvoje¹⁸. Šiuo tyrimu buvo siekiama sukurti verslumo ugdymo modelį, padedantį numatyti Lietuvos studentų verslumo ugdymo perspektyvinės kryptys. L. Sodžiūtės moksliniame straipsnyje „Verslumo ugdymas aukštojo mokslo sistemoje: taikomų metodų vertinimas bei Lietuvoje vykdomų verslumo projektų patirties apžvalga” išskeltas tikslas - „apžvelgti verslumo integravimo Europos aukštojo mokslo švietimo įstaigose situaciją, aptarti pagrindinius iššūkius, formuoti sprendimus tuo pačiu parengiant gaires tolimesnių tyrimų ir analizės sritims“¹⁹. V. Stokaitės moksliniame straipsnyje „Verslumo skatinimas aukštajame moksle: Europos Sąjungos dokumentų ir Lietuvos atvejo analizė” siekta „atlikti Europos Sąjungos, Lietuvos nacionalinių dokumentų, mokslinės literatūros ir kitų šaltinių, susijusių su verslumo skatinimu aukštajame moksle, analizę ir įvertinti esamą

¹⁵ Davies, L. G., Gibb, A. A. *Recent research in entrepreneurship*, 1991; Turner, C. *Veskite į sėkmę. Kaip sukurti verslias organizacijas*. BMI: Baltos lankos, 2005; Fayolle, A. Kyro, P. *The Dynamics between entrepreneurship, environment and education*, 2008; Timmons, J., Spinelli, S. *New venture creation: Entrepreneurship for the 21st century*, 2008.

¹⁶ Lydeka Z. *Verslininkas, verslumas ir verslininkystė*. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, (2). 1996, p. 137-147. Lydeka Z. *Verslumas ir verslininkystės sėkmė*. Ekonomika. 2000, (52), p. 51-61.

¹⁷ Zakarevičius P., Župerka A., *Studentų verslumo ugdymas aukštosiose mokyklose*, // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, Issue 60, ISSN: 1392-1142. 2011.

¹⁸ Župerka A. *Studentų verslumo ugdymo plėtrą Lietuvoje*, // Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai, Vol. 2 (26), p. 279-287. ISSN 1822-6760, 2011.

¹⁹ Sodžiūtė L., p. 35.

verslumo aukštajame moksle padėti²⁰. Lietuvoje yra nagrinėtas ir dėstytojų požiūris į verslumą ir verslumo ugdymą. J. Dudaitės ir G. Žibėnienės straipsnio „Verslumo edukologijos studijų programą įgyvendinančių dėstytojų samprata apie verslumą ir verslumo ugdymą“ tikslas – „iširti verslumo edukologijos studijų programą įgyvendinančių dėstytojų verslumo ir verslumo ugdymo sampratas“²¹. Taip pat yra darbų, aprašančių kolegijų studentų įvairius verslumo ugdymo ir taikymo praktikoje aspektus. Vienas iš jų – D. Gedmintienės ir J. Ginavičienės straipsnis apie studentų pajėgumo kurti verslą kriterijų analizę, kurio „tikslas - atskleisti studentų, pasirinkusių kolegijos studijas, verslumą, pajėgumą ir galimybes kurti savo verslą“²². Tirtas studentų požiūris į verslumą²³, atlikta aukštųjų neuniversitetinių studijų verslumo ugdymo programų analizė²⁴, tirtas verslumo ugdymas profesiniame mokyme²⁵. Tačiau Lietuvoje stinga darbų apie studentų verslumo ugdymo/si galimybes universitetinėse studijose.

Mokslinė problema: šiuo metu Lietuvoje yra skiriamas didžiulis dėmesys verslumui. Verslus žmogus laikomas siekiamybe, praturtinančia visuomenę tiek ekonomiškai, tiek intelektualiai. Universitetai užima svarbią dalį visuomenėje ir yra ta institucija, kurioje ruošiamas jaunimas - būsimos visuomenės ateitis. Tačiau problema yra ta, kad universitetai tik neseniai sutelkė dėmesį į verslumo ugdymą, tai dar nauja ir neišplitę, tad neaišku ar yra užtikrinama galimybė studentams ugdytis verslumą.

Tyrimo objektas: Lietuvos studentų verslumo ugdymo/si galimybės universitete.

Tyrimo tikslas: atskleisti studentų verslumo ugdymo/si galimybes universitete.

Siekiant tikslo, numatyti šie **uždaviniai:**

1. Apibrėžti verslumo ir verslumo ugdymo sampratas.

²⁰ Stokaitė V., p. 140.

²¹ Dudaitė J., Žibėnienė G., *Verslumo edukologijos studijų programą įgyvendinančių dėstytojų samprata apie verslumą ir verslumo ugdymą*, MRU, 2012, Nr. 11(1), p. 167.

²² Gedmintienė D., Ginavičienė J., *Studentų pajėgumo kurti verslą kriterijų analizė*, Respublikinė mokslinė-praktinė konferencija „Studijos besikeičiančioje verslo aplinkoje“, pranešimų medžiaga. Alytaus kolegija. Lietuvos ekonomikos dėstytojų asociacija LEDA. Vilnius: Ciklonas 2011 p. 81, http://www.leda.lt/Studijos_besikeiciancioje_verslo_aplinkoje_2011.pdf [žiūrėta 2013 11 28 d.].

²³ Jelagaitė A. *Vilniaus pedagoginio universiteto ekonomikos ir verslo pagrindų specialybės I kurso studentų požiūris į verslumą tautinės ir europinės integracijos kontekste* // Visuomenės darni plėtra: problemos ir perspektyvos. Mokslinių straipsnių rinkinys: Ekonominės ir socialinės politikos studijos (V). - Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, ISBN 978-9955-20-387-2. 2008.

²⁴ Strazdienė G., Garalis A., *Verslumas: ugdymo programos ir jų efektyvumo raiška* // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, p. 153-168. ISSN: 1392-1142. 2006, <http://archive.minfolit.lt/arch/5501/5651.pdf> [žiūrėta 2013 11 28].

²⁵ Paulionienė L. *Verslumo ugdymas profesiniame mokyme*. Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. 2007, 13:200-211 <http://esf.vdu.lt/esf/esf0013/downloads/16.pdf> [žiūrėta 2013 11 28].

2. Išnagrinėti verslumą aukštajame moksle reglamentuojančius ES ir Lietuvos dokumentus.
3. Išanalizuoti verslumo ugdymo/si prielaidas universitete.
4. Atskleisti studentų požiūrį į verslumo ugdymą/sį universitete.

Tyrimo metodai:

1. Teorinis - ES ir Lietuvos dokumentų, reglamentuojančių verslumą analizė; MRU, VU, VGTU ir LEU studijų programų aprašų bei strateginių planų analizė;
2. Empirinis tyrimas - anketinė studentų apklausa apie verslumo ugdymo/si galimybes universitetinėse studijose;
3. Statistinis metodas - anketinės apklausos duomenų apdorojimas SPSS 15.0 kompiuterine programa.

Tiriamieji: MRU, VU, VGTU ir LEU studentai.

Empirinio tyrimo imtis: 398 studentai.

Imties tipas: sluoksninė imtis.

1. VERSLUMO UGDYMO/SI TEORINIAI PAGRINDAI

1.1. Verslumo ir verslumo ugdymo sampratos

Lietuvai 2004 m. tapus Europos Sąjungos nare ir lygiaverte rinkos ekonomikos dalyve, svarbiu kriterijumi tapo gebėjimas visiems socialiniams sluoksniams integruotis į bendrą Europos Sąjungos ekonominę sistemą. Vienas iš būdų – Lietuvos visuomenės verslumas. Europos Sąjunga verslumą ne tik skatina, bet ir laiko vienu iš svarbiausių konkurencingumo veiksmu, pabrėždama Europos verslumo kultūros puoselėjimo svarbą, skatinant tam tikrą mąstyseną bei verslumui reikalingus įgūdžius. „2006 m. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijoje dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų verslumas yra vienas iš aštuonių bendrųjų gebėjimų”²⁶. Šioje rekomendacijoje verslumas apibrėžiamas kaip žmogaus sugebėjimas idėjas paversti veiksmais bei siejamas su iniciatyvumu, kūrybingumu, novatoriškumu, nepriklausomybe bei pasirengimu rizikuoti.

Verslumo sąvoka yra labai plati ir daugelis autorių pateikia skirtingą šios sąvokos aiškinimą. Pati verslumo sąvoka yra kildinama iš angliško žodžio „entrepreneurship”, kuris siejamas su naujų galimybių atradimu, savirealizacija ir ekonominės ar socialinės naudos kūrimu. Kaip teigia C. Turner „verslumas – tai savanoriškas bendras darbas, rizikavimas, kūrimas, įgyvendinimas, gebėjimas iškelti ir sėkmingai diegti novatoriškas idėjas, kuriomis siekiama kuo plačiau panaudoti galimybes neapsiribojant esamais moduliais, struktūra ir ištekliais”²⁷. Prof. D. F. Kuratko verslumą įvardija kaip „kompleksinį reiškinių, apimančių individų gebėjimus ir iniciatyvą patiems, grupėse, esamose arba naujose organizacijose, pastebėti bei kurti naujas ekonomines galimybes (naujus gaminius, gamybos metodus, organizavimo schemas, ir gaminių - rinkų kombinacijas), generuoti bei įgyvendinti savo idėjas rinkoje esant neapibrėžtumo sąlygomis, priimant savarankiškus sprendimus dėl resursų, formos ir priemonių”²⁸. Apibendrinami verslumo sąvokos sampratą P. Kaufmann ir R. P. Dant išskiria tris pagrindines kryptis, verslumą siejant: 1. „su versliam asmeniui būdingomis savybėmis – tai kūrybingumas,

²⁶ Švietimo ir kultūros GD, *Bendrieji visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimai*, Europos Orientaciniai metmenys, 2007, p. 3, http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_lt.pdf [žiūrėta 2013 05 10 d.].

²⁷ Turner C., *Veskite į sėkmę. Kaip sukurti verslias organizacijas*, BMI: Baltos lankos, 2005 iš Strazdienė G., Garalis A. *Verslumas: ugdymo programos ir jų efektyvumo raiška*, 2006, p. 154.

²⁸ Kiškis M., Lunevičiūtė G., *Verslumas elektroninėje erdvėje*, Vilnius: MRU, 2011, p. 6.

gebėjimas spręsti problemas, gebėjimas priimti sprendimus, kritinis mąstymas, lyderystė, motyvacija, iniciatyvumas ir kt.; 2. su naujų įmonių kūrimu, naujų gaminių įdiegimu; 3. su verslininko veikla²⁹. Anot Z. Lydekos „verslumas yra įgimtos ir įgytos žmogaus savybės, leidžiančios jam novatoriškai mąstyti ir aktyviai bei rizikingai veikti“³⁰. L. Gegeckienė ir A. Grikšienė išskiria dvi verslumo sampratas. Pirmoji samprata, kad „verslumas – įgimtos ir įgytos žmogaus savybės, leidžiančios jam novatoriškai mąstyti ir aktyviai bei rizikingai veikti visose gyvenimo situacijose“ bei antroji samprata, kad „verslumas – tai siekimas naujų idėjų, projektų įgyvendinimo, t.y. sugebėjimas sėkmingai organizuoti ir valdyti savo gyvenimą bei verslą, pelningai gaminti prekes ar teikti paslaugas. Tai mąstymas ir veikimas“³¹. Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo 2004 m. strategijoje verslumas apibrėžiamas kaip „asmens mąstymo būdas ir asmeninės socialinės bei vadybinės kompetencijos, leidžiančios turimas žinias pritaikyti savo kasdieniam gyvenimui, t.y. konkretūs gebėjimai, teikiantys galimybę ne tik organizuoti savo verslą, bet ir prisiimti riziką už padarytus sprendimus“³². Nacionalinėje jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008-2012 m. programoje jaunimo verslumas apibrėžiamas kaip „jauno žmogaus požiūris, įgūdžiai ir žinios, kurie leidžia atpažinti galimybę kurti pridėtinę vertę (tiek socialinę, tiek ekonominę), ir veiksmai, skirti šiai galimybei panaudoti“³³. Visos šios verslumo sampratos atskleidžia du požiūrius į verslumą: siauresnį, teigiantį, kad verslumas – tai gebėjimas sukurti verslą, jį vystyti ir jam vadovauti bei platesnį požiūrį, kad verslumas – tai tam tikrų asmens savybių rinkinys, pvz.; kūrybingumas, kritinis mąstymas, iniciatyvumas ir kt., reikalingas kasdieniniame gyvenime, visose gyvenimo situacijose. Ypač svarbu suprasti, kad verslumas – sudėtingas ir kompleksinis reiškiny, kuris apima įvairaus tipo ir dydžio darinius, ne tik naujai kuriamus verslus, bet ir jau egzistuojančius.

Verslumo sąvoka yra susijusi su verslo ir verslininko sąvokomis, tačiau visiškai jų tapatinti negalima. Verslumo sąvoka yra pati plačiausia, apimanti ir kitas dvi sąvokas – verslo ir verslininko. Verslininko sąvoką apibrėžti galima taip, kad verslininkai – tai žmonės, kurie matydami, kad reikia patenkinti kokius nors visuomenės poreikius, panaudoja savo žinias ir

²⁹ P. Kaufmann, R. P. Dant, 1998 iš Dudaitė J., Žibėnienė G., *Verslumo edukologijos studijų programą įgyvendinančių dėstytojų samprata apie verslumą ir verslumo ugdymą*, MRU, Nr. 11(1), 2012, p. 168.

³⁰ Lydeka Z. *Verslumas ir verslininkystės sėkmė*. Ekonomika. 2000, (52), p. 51-61.

³¹ Gegeckienė L., Grikšienė A., p. 15.

³² Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategija, Nr. ISAK-835, 2004, p. 2.

³³ Lietuvos Respublikos nutarimas „Dėl nacionalinės jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008-2012 metų programos patvirtinimo“, 2008, Nr. 339, Vilnius,

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=318306&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2013 10 31 d.].

sukuria kažką naujo. Verslas – tai sistema arba veiklos būdas, kurio metu produkcija gaminama efektyviausiai ir siekiama pagrindinio tikslo – gauti pelną. Tuo tarpu, verslumas apima žmogaus idėjos sukūrimą ir įgyvendinimą, darbo komandos suburimą, veiklos organizavimą ir siekimą užsibrėžto tikslo. Verslumas yra suvokiamas kaip visavertės asmenybės bruožas.

Verslumo sampratą galima nagrinėti dvejopu būdu: siaurąja ir plačiąja prasmėmis. Siaurąja prasme verslumas apibrėžiamas kaip pridėtinės ekonominės vertės sukūrimas, t.y. pinigų uždirbimas, investicijų pritraukimas, gebėjimas savo veikla sudominti potencialius prekių ar paslaugų vartotojus. Verslumas plačiąja prasme suprantamas kaip įgimtų ar įgytų asmeninių savybių rinkinys, leidžiantis kurti ekonominę, socialinę ir kitas vertes³⁴. Viena iš dažniausių klaidų – siauras verslumo sąvokos supratimas, verslumą siejant tik su verslo kūrimu. Norint pradėti verslą ir jį vystyti yra ypač svarbu turėti tam tikrų asmeninių ir dalykinių gebėjimų, tokių kaip: iniciatyva, intuicija, vaizduotė, kūrybinis mąstymas, imlumas inovacijoms, vadybos įgūdžiai, rizikos įvertinimas ir kiti gebėjimai.

Įgimtą verslumą turi ne visi žmonės, verslumas pats savaime retai kada atsiranda, tad jį reikia ugdyti. G. Gorman, D. Hanlon ir W. King nuomone - „verslumo galima išmokyti arba bent jau galima padrašinti imtis verslo“³⁵. Anot M. Anselm – „žmonės gimsta su polinkiu verslumui, bet verslumo lygis bus aukštesnis, jeigu jie bus mokomi verslumo gebėjimų“³⁶. Pats „verslumo ugdymas apima žinias, įgūdžių ugdymą, nuostatas ir asmenines savybes“³⁷. Verslumas yra ugdomas aktyvia ir savarankiška veikla, kuri skatina mąstyti ir veikti. Anot J. Čiburienės ir J. Guščinskienės verslumo savybės galima skirti į dvi grupes: įgimtas ir įgytas. Pirmajai grupei priskiriamos tokios savybės kaip: pasitikėjimas savimi, intuicija, azartiškumas, avantiūrizmas, karjerizmas ir pan. Įgytoms savybėms priskiriamos savybės, kurios įgyjamos mokantis ar praktiškai veikiant, tai, pirmiausia, žinios ir praktinis patyrimas, formuojantis universalius ir dalykinius įgūdžius³⁸. Patį ugdymo terminą lietuvių pedagogikoje įvedė prof. S. Šalkauskis. Tai

³⁴ Atkočiūnienė, V. ir kt. Mokymo programos „*Verslumo įgūdžių ugdymas kaime*“ parengimo poreikio tyrimo ir verslumo įgūdžių skatinimo metodinis informacinis leidinys. Kėdainiai: Aleksandro Stulginskio universiteto leidykla, 2011.

³⁵ Solomon G., The 2004-2005 national survey of entrepreneurship education in the United States, Italy: OECD, 2005, iš Strazdienė G., Garalis A., *Verslumas: ugdymo programos ir jų efektyvumo raiška*. ISSN 1392-1142. 2006, p. 155.

³⁶ Ten pat, p. 155.

³⁷ LR nutarimas „Dėl nacionalinės jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008-2012 metų programos patvirtinimo“, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=318306&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2013 10 31 d.].

³⁸ Atkočiūnienė, V. ir kt.

yra pati plačiausia pedagoginė sąvoka, kuri aprėpia ir ugdytojo ir ugdytinio veiklą.

Labai svarbus verslumo ugdymo komponentas – asmeninių verslumo savybių ugdymas. Nicos konferencijos forume „Training for Entrepreneurship“, vykusiame 2000 m., kaip tik ir buvo aptartas asmeninių savybių, tiesiogiai susijusių su verslumu, ugdymas bei atitinkami švietimo tikslai³⁹. Šioje konferencijoje buvo iškeltos vadybinės bei socialinės kompetencijos, tokios kaip: pasitikėjimas savo jėgomis, problemų sprendimas, sugebėjimas bendradarbiauti, iniciatyvumas bei kūrybiškumas. Europos Komisijoje verslumo ugdymas deklaruojamas kaip: kūrybingumo, savarankiškumo, iniciatyvos ugdymas; ankstyvas ryšys su verslo pasauliu; žinojimas apie galimybę siekti karjeros, dirbant savarankiškai; mokymasis dirbant; mokymai kaip pradėti verslą bei verslo idėjų rėmimas⁴⁰.

Verslumo ugdymą galima apibrėžti kaip investavimą į žmogų. Verslumo ugdymo tikslas – ugdyti ugdytinių gebėjimus, reikalingus jiems kaip individams ir kaip visuomenės nariams savarankiškai gyventi ir pozityviai veikti savo, šeimos bei visuomenės labui, kad jie sugebėtų prisiimti atsakomybę ir mokėtų gyventi visuomenėje, pagrįstoje rinkos ekonomikos sąlygomis⁴¹. Verslumo ugdymą pradinėje, pagrindinėje ir vidurinėje mokykloje struktūruoja 2004 m. priimta Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategija. Vadinasi, bazinės žinias asmuo gauna dar mokydamasis mokykloje, o tolimesnis verslumo ugdymas/sis vyksta aukščiausioje mokymosi pakopoje – universitete.

Apibendrinant galima teigti, kad verslumo sąvoką yra labai plati. Nors skirtingi autoriai pateikia skirtingą verslumo sąvokos apibrėžimą, tačiau tie apibrėžimai vienas kitam neprieštarauja, o tik vienas kitą papildo. Vis dėlto, galima išskirti du ryškiausius požiūrius į verslumą: tai siauresnis, kad verslumas – gebėjimas sukurti verslą, jį vystyti ir jam vadovauti bei platesnis, kad verslumas – tai tam tikrų asmens savybių rinkinys, reikalingas kasdieniniame gyvenime, visose gyvenimo situacijose. Verslumo ugdymas aprėpia asmens žinių, įgūdžių, nuostatų bei asmeninių savybių ugdymą. Asmuo, išsiugdęs verslumo savybes, jas galės pritaikyti ne tik asmeniniams tikslams, bet ir visuomenės labui.

³⁹ European Forum in Nice Sophia Antipolis, „Training for Entrepreneurship“, October, 2000, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/support_measures/training_education/nice_00/proceedings_nice_2000_en.pdf [žiūrėta 2013 11 04 d.].

⁴⁰ Atkočiūnienė, V. ir kt.

⁴¹ Jelagaitė A., Lukoševičius V. *Mokinių verslumo ugdymas bendrojo ugdymo mokykloje: mokytojų požiūris*, Vilnius: LEU, 2011, <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2011/104/104.pdf#page=86> [žiūrėta 2013 11 04 d.].

1.2. Verslumą aukštajame moksle reglamentuojantys dokumentai: Europos Sąjungos ir Lietuvos dokumentų analizė

Verslumas aukštajame moksle yra skatinamas ir reglamentuojamas įvairiuose Europos Sąjungos (toliau ES) ir Lietuvos dokumentuose. ES priimti dokumentai pateikia pagrindines gaires, kuriomis turi vadovautis ES šalys narės. Lietuvos nacionaliniu lygmeniu priimti dokumentai atskleidžia, kokia verslumo politika yra vykdoma Lietuvoje.

Verslumo skatinimo ES užuomazga galima laikyti 2000 m. priimtą Lisabonos strategiją. Ši strategija nubrėžė bendrą švietimo erdvę ES ir išsikėlė pagrindinį tikslą – tapti konkurencingiausia ekonomika pasaulyje. Tais pačiais 2000 m. priimtoje Europos mažųjų įmonių chartijos veiklos programoje yra pabrėžiama verslumo skatinimo visų lygių mokslo įstaigose svarba. Taip pat akcentuojamas švietimo ir verslo abipusis bendradarbiavimas, gaunant tiesioginę naudą abiem suinteresuotoms pusėms⁴². Europos mažųjų įmonių chartijos įgyvendinimo ataskaitos rengiamos kiekvienais metais, tačiau paminėtina 2005 m. atlikta ataskaita, kurioje Lietuva minima kaip šalis, kuri nėra tarp lyderių, skatinančių aukštojo mokslo ir verslo bendradarbiavimą⁴³. Dabartiniu metu tendencijos nepakito, kadangi atotrūkis tarp mokslo ir verslo vis dar yra jaučiamas. Nors yra vieningai sutariama, kad partnerystė tarp verslo ir mokslo yra būtina, siekiant šalies pažangos, konkurencingumo didinimo, inovacijų bei gerovės kūrimo valstybėje.

Europos Komisijos 2003 m. išleistoje Europos verslumo Žaliojoje knygoje „Verslininkystė Europoje“ kaip pagrindinis uždavinys iškeltas ES pradėtų darbų, ugdant ir skatinant verslumą, tęsimas bei raginimas, kad visos ES šalys narės įsitrauktų į verslumo sąlygų gerinimą⁴⁴.

Remiantis tuo, kad 2005 m. Lisabonos strategijoje buvo pateiktas naujas požiūris, ypatingai akcentuojantis naujų darbo vietų sukūrimą ir ilgalaikį ekonomikos augimą, verslumo skatinimas įgyjo naujas dimensijas. Verslumo skatinimas įtraukiamas į visą gyvenimą trunkančio mokymosi bendrųjų gebėjimų orientacinius metmenis, Europos lygmeniu apibrėžusius bendruosius gebėjimus, reikalingus individų saviraiškai, pilietiškumo formavimuisi bei

⁴² Europos mažųjų įmonių chartija. Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2004.

⁴³ Stokaitė V.

⁴⁴ Green Paper „Entrepreneurship in Europe“, European Commission, COM (2003) 27 final, 21.01. 2003, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2003/com2003_0027en01.pdf [žiūrėta 2013 11 09].

lengvesniam prisitaikymui prie darbo žinių visuomenėje⁴⁵. Kiekvienas žmogus turi tobulinti savo žinias bei įgūdžius nuolat, visą savo gyvenimą, siekiant visiškos savirealizacijos, aktyvaus įsitraukimo į visuomeninį gyvenimą ir sėkmingos veiklos nuolatos besikeičiančiame darbo pasaulyje.

Verslumo skatinimas aukštajame moksle pradėtas analizuoti visai neseniai, tik 2012 m. kovo mėn., Europos Komisijos pateiktoje analizėje⁴⁶. Suteikiant studentams verslumo žinių ir įgūdžių, neabejotinai yra gerinamos ir didinamos jaunų žmonių galimybės tiek asmeniniame, tiek visuomeniniame gyvenime. Todėl Europos Komisija pateikė planą, skirtą verslumo įgūdžiams mokyklose ir universitetuose ugdyti. Plane yra rašoma, kad aukštosios mokyklos turėtų verslumo įgūdžių ugdymą įtraukti į įvairius kursus, pirmiausia, į tikslųjų mokslų ir techninių studijų programas. Valstybės institucijos turėtų suteikti paramą, kuri yra ypač reikalinga aukštos kvalifikacijos dėstytojams rengti ir kurti tinklus, skirtus geros praktikos mainams. Taip pat turėtų būti skatinamas dėstytojų judumas universiteto ir verslo aplinkoje, įtraukiant ir verslininkus į mokymo procesą⁴⁷.

Apibendrinus ES dokumentus, reglamentuojančius verslumą aukštajame moksle, galima daryti prielaidą, kad nors ir 2012 m. Europos Komisijos ataskaitoje nurodoma, jog verslumo ugdymo pozicijos stiprėja ir net aštuoniose šalyse, tarp kurių ir Lietuva, pradedamos įgyvendinti verslumo strategijos⁴⁸, tačiau būtina sutelkti jėgas ir ieškoti bendro sprendimo ES lygiu, kadangi ES nėra suformavusi bendro mechanizmo. Toliau nagrinėjami Lietuvos dokumentai, reglamentuojantys ir skatinantys verslumą atskleis, verslumo politikos eigą aukštajame moksle Lietuvoje.

Lietuvoje verslumo skatinimo iniciatyva pradėta tik nuo 2002 m., kai buvo pritarta Europos mažųjų įmonių chartijai. Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. priimtame nutarime „Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 m. nuostatų“ numatytos valstybinės švietimo

⁴⁵ Europos Bendrijų Komisijos pasiūlymas KOM(2005)548 galutinis, Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų, [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com\(2005\)0548_/com_com\(2005\)0548_1_t.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com(2005)0548_/com_com(2005)0548_1_t.pdf) [žiūrėta 2013 05 10 d.].

⁴⁶ Report “Effects and impact of entrepreneurship programmes in higher education”, Bruxelles March 2012: http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/getdocument.cfm?doc_id=7428 [žiūrėta 2010 10 19 d.].

⁴⁷ Europos Komisija siūlo planą, skirtą verslumo įgūdžiams mokyklose ir universitetuose ugdyti, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-06-148_lt.htm?locale=en [žiūrėta 2012 10 19 d.].

⁴⁸ European Commission, *Entrepreneurship Education at School in Europe*, National Strategies, Curricula and Learning Outcomes, March 2012, http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/135EN.pdf [žiūrėta 2012 10 19 d.].

strategijos tikslų įgyvendinimo priemonės, kurių viena yra tiesiogiai susijusi su verslumo skatinimo ir ugdymo dimensija: visuose švietimo lygiuose stiprinamas dėmesys verslumui skatinti ir finansinei išminčiai ugdyti; siekiama, kad ekonominio raštingumo pagrindai ir verslumo įgūdžiai būtų suteikti visiems mokiniams ir studentams⁴⁹. Tačiau aukštojo mokslo vaidmuo ugdant verslumą iškeltas tik pastaruju metu.

Skatinti verslumą aukštajame moksle yra būtina siekiant optimizuoti aukštąjį mokslą ir rengti specialistus, kurie panaudoję turimas žinias kurtų naujas technologijas. Nors ir yra išryškintas verslumo aukštajame moksle poreikis, tačiau sukurtos bendros aukštojo mokslo verslumo skatinimo politikos nėra. Lietuvos aukštasis mokslas turi būti lankstesnis, taikyti inovatyvius metodus ir svarbiausia – aukštosios mokyklos ir moksliniai tyrimų centrai turi bendradarbiauti su verslu, o to Lietuvoje ypač trūksta. Kadangi „Lietuvoje verslas ir aukštasis mokslas žiūri skirtingomis kryptimis. Verslo ir aukštojo mokslo sričių atotrūkis yra viena iš priežasčių, mažinančių tiek aukštojo mokslo, tiek verslo konkurencingumą pasaulinėje rinkoje. Dėl tos priežasties aukštasis mokslas ir verslas, nesiekdami bendro darbo rezultatų, negali atitikti vienas kito lūkesčių ir konkuruoti „žinių visuomenėje“⁵⁰. Todėl galima teigti, kad kalbėti apie Lietuvos aukštojo mokslo ir verslo bendrą veikimą dar anksti, tačiau atsižvelgiant į kitų šalių sėkmingą patirtį, būtina diegti inovatyvius metodus, siekiant priartinti verslą prie aukštojo mokslo ir atvirkščiai.

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme pažymima, jog vienas iš universiteto tikslų – ugdyti visapusiškai išsilavinusią, kūrybingą ir verslią asmenybę⁵¹. Tai reiškia, kad verslumo ugdymas neturi nutolti nuo aukštojo mokslo, o visapusiškas išsilavinimas, tai kartu ir įgytos verslumo kompetencijos.

Lietuvos mokslo ir studijų ateities vizijoje, mokslioji Lietuva 2030, aukštojo mokslo institucijos įsivaizduojamos kaip verslios ir orientuotos į poreikį, didelį dėmesį skiriant

⁴⁹ Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas Nr. IX-1700 „Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 m. nuostatų“, <http://www.smm.lt/ti/docs/strategija2003-12.doc> [žiūrėta 2012 10 21 d.].

⁵⁰ Samuolaitis M. *Aukštojo mokslo komercializacijos taikymo galimybės*. Kauno kolegija. Tarptautinė praktinė mokslinė konferencija „Pasirengimas studijoms. Studijų įgyvendinimo strategijos, kryptys, prioritetai ir problemos“. Informacinis biuletenis Nr. 2012 3(21). ISSN 1822-2684, p. 48-49, http://www.kmaik.lt/images/stories/biuleteniai/2012_321.pdf#page=48 [žiūrėta 2013 11 08 d.].

⁵¹ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=343430&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2012 10 21 d.].

holistiniam žmogaus ugdymui, įskaitant ir verslumo lavinimą⁵². Šioje išvalgoje nusakoma kokia mokslo ir studijų ateitis galėtų ir turėtų būti. Išvalga sukurta įsitraukus dėstytojams, studentams, mokslininkams, pramonės ir verslo atstovams. Galiausiai, siekiant šią viziją įgyvendinti, yra būtina įtraukti verslumą į studijų programas bei užtikrinti mokslo įstaigų ir verslo bendradarbiavimą.

Apibendrinant išanalizuotus ES ir Lietuvos dokumentus, reglamentuojančius verslumą aukštajame moksle, galima daryti prielaidą, kad verslumo skatinimas aukštajame moksle tiek ES, tiek Lietuvos lygiu tik prasideda. Tuo tarpu, bendrojo lavinimo ir profesinio ugdymo mokyklos gali pasigirti didesniais laimėjimais skatinant ir ugdant verslumą. Nors verslumo būtinybė akcentuojama jau nuo 2003 m., kai buvo priimta nacionalinė švietimo strategija, tačiau realūs veiksmai vykdomi po truputį. Jei ateityje bus įgyvendinti užsibrėžti tikslai ir strategijose numatytos priemonės ugdant verslumą, aukštosios mokyklos bendradarbiaus su verslu, o verslumas aukštajame moksle bus skatinamas kaip strategiškai svarbus gebėjimas, tai lems kokybinį ir kiekybinį aukštojo mokslo augimą.

⁵² Lietuvos mokslo ir studijų ateities vizija: moksloji Lietuva 2030, http://www.zef.lt/zef/modules/document_publisher/documents/4/Moksloji_Lietuva_trumprastis.pdf [žiūrėta 2012 10 21 d.].

2. VERSLUMO GEBĖJIMŲ UGDYMO/SI PRIELAIDOS UNIVERSITETE

2.1. Aukštasis mokslas: universitetinės studijos

Dėl šiuolaikinės visuomenės perėjimo į žinių ir informacijos visuomenę, dėl didėjančių darbdavių reikalavimų ir vis didėjančios konkurencijos darbo rinkoje, vis didesnę svarbą įgauna aukštasis mokslas.

„Aukštasis mokslas, kaip socialinė institucija, aptinkama nuo viduramžių, tačiau aukštojo mokslo idėja siekia net Platono laikus, kai dialogai, kurių metu buvo kritiškai analizuojamos ir įvertinamos naujos žinios, užėmė centrinę vietą aukštajame moksle“⁵³. Lietuvoje aukštojo mokslo atsiradimas siejamas su pirmojo Vilniaus universiteto įkūrimu 1579 m. Ilgus metus šis universitetas buvo vienintelė aukštojo mokslo įstaiga Lietuvoje, atspindinti visus šalies politinio gyvenimo tarpsnius⁵⁴. Kaip bebūtų, aukštojo mokslo idėja, jos pagrindiniai teiginiai ir principai nepraranda aktualumo ir šiais laikais.

Aukštąjį mokslą galima apibūdinti kaip atvirą sistemą, kuri tiesioginiu ir netiesioginiu būdu, abipusiu veikimo ryšiu, yra susieta su visuomene. Aukštąjį mokslą ir visuomenę glaudžiais saitais sieja kuriamos bei panaudojamos žinios, taip sudarančios abipusės priklausomybės ryšį. Būtent aukštajame moksle ir yra kuriamos žinios, kurias universitetai skiria pagal dvejopą pobūdį: fundamentaliąsias ir taikomasias žinias. Pirmojo pobūdžio žinios kartais gali sukelti net ir revoliucinius, esminius visuomenės pokyčius. Tuo tarpu, taikomosios žinios – daugiau įtakoja kasdieninį visuomenės gyvenimą. Tik pagrindinis skirtumas yra tas, kad universitetai labiau akcentuoja fundamentaliąsias žinias, o visuomenė – daugiau taikomojo pobūdžio žinias.

Aukštąjį mokslą iš kitų švietimo grandžių galima išskirti tuo, jog jame realizuojama aukšto lygio intelektinė veikla, plėtojamas kritinis mąstymas bei įvaldomi ir taikomi mokslinės veiklos metodai⁵⁵. Aukštąjį mokslą sudaro universitetinės ir neuniversitetinės studijos.

⁵³ Jucevičienė, P. ir kt. *Universiteto kultūra ir jos tyrimas*. Kaunas: Technologija, ISBN 9986138787 2000, p. 9.

⁵⁴ Tinfavičienė I. *Istorinė universitetinio aukštjo mokslo sampratos raida*. Acta Paedagogica Vilnensia. ISSN 1392-5016. 2007.

⁵⁵ Jucevičienė, P. ir kt.

Pastarosios studijos – neuniversitetinės, analizuojamos nebus, kadangi nėra susijusios su baigiamojo darbo tema.

Universitetinės studijos apibrėžiamos kaip „procesas, kurio metu, pasitelkus akademinį ir administracinį personalą, studentui sudaromos sąlygos įgyti žinias, plėtoti gebėjimus pagal studijų programoje apibrėžtus reikalavimus konkrečiai kvalifikacijai įgyti“⁵⁶. Aukštasis universitetinis išsilavinimas yra įgyjamas baigus universitetą ar akademiją. Universitetuose dirba dėstytojai mokslininkai, yra vykdomos akademinų ir profesinių studijų programos bei atliekami fundamentalieji ir taikomieji moksliniai tyrimai. Universitetuose yra vykdomos trijų pakopų studijos: pirmosios, antrosios ir trečiosios, kurias sėkmingai baigus suteikiami atitinkamai bakalauro, magistro arba jiems prilygstantys kiti kvalifikaciniai laipsniai ir daktaro mokslo laipsnis. Universitetų studentai, baigę studijas, įgyja išsamų teorinį išsimokslinimą⁵⁷. Lietuvos statistikos metraščio 2011-2012 m. duomenimis Lietuvoje iš viso yra 23 universitetai, o studentų juose - 125046⁵⁸.

Apibendrinant, galima daryti prielaidą, kad aukštasis mokslas užima labai svarbią vietą visuomenėje. Dėl visuomenės perėjimo į besimokančią visuomenę ir vis didėjančių darbdavių reikalavimų, aukštasis mokslas tapo taip visų siekiamu. Viena iš aukštojo mokslo sudedamųjų dalių - universitetinės studijos, kurių metu akademinis ir administracinis personalas studentams sudaro sąlygas įgyti žinių ir gebėjimų, siekiant įgyti konkrečią kvalifikaciją. Didelis besimokančių studentų skaičius Lietuvos universitetuose tik dar kartą patvirtina universitetinių studijų svarbą ir populiarumą.

2.2. Aukštųjų mokyklų: MRU, VU, VGTU ir LEU studijų programų aprašų analizė

Studijų krypties aprašai – vieni svarbiausių aukštojo mokslo sistemos dokumentų, kurių paskirtis pasak P. McGhee „nustatyti bendrus reikalavimus siekiant akademinų standartų <...>, informuoti akademinę bendruomenę ir ypač programų rengėjus, kokie studijų turinio elementai

⁵⁶ Pukelytė R. *Universitetinių studijų kaip paslaugos kokybės vertinimas: dimensijos ir kriterijai*. Kaunas: VDU, 2010, p. 155, http://skc.vdu.lt/downloads/zurnalo_arch/amk_7/qhe_2010_155_175.pdf [žiūrėta 2013 10 28 d.].

⁵⁷ Želvys R. *Aukštojo mokslo plėtra ir akademinė didaktika*. Acta Paedagogica Vilnensia. ISSN 1392-5016. 2005, http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/14/169-178.pdf [žiūrėta 2013 10 28 d.].

⁵⁸ Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos statistikos metraštis 2012, Vilnius, http://web.stat.gov.lt/uploads/metraštis/1_LSM_2012.pdf [žiūrėta 2013 10 28 d.].

yra svarbiausi, kokių mokėjimų turi įgyti studentai, kokie minimalūs ir tipiniai reikalavimai keliami studentų pasiekimams, bei paskatinti diskusijas, kaip juos tobulinti⁵⁹. Iš to matyti, kad studijų krypties aprašai turi tris tikslus: nustatyti bendrus reikalavimus, informuoti ir skatinti diskusijas. Aukštosios mokyklos studijų krypties aprašu remiasi norėdamos parengti naujas ar patobulinti jau esamas studijų programas. Parengdamos studijų krypties aprašus aukštosios mokyklos prisiima atsakomybę už studijų kokybę ir aprašuose nurodytus reikalavimus, aprašytoms kvalifikacijoms. Būtent studijų krypties aprašai – tai pagrindas, kuriuo remiantis yra rengiamos studijų programos.

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme studijų programa apibrėžiama kaip „tam tikros krypties studijų turinio, metodų ir materialųjų priemonių, studijoms pasitelkiamo akademinio ir profesinio personalo visuma ir jos aprašymas“⁶⁰. Studijų programos turi atitikti teisės aktų nustatytus reikalavimus, o universitetai turi autonomiją rengti ir tvirtinti studijų programas⁶¹.

Toliau bus analizuojami keturių didžiausių Vilniaus universitetų: Mykolo Romerio universiteto (toliau MRU), Vilniaus universiteto (toliau VU), Vilniaus Gedimino technikos universiteto (toliau VGTU) ir Lietuvos edukologijos universiteto (toliau LEU) studijų programų aprašai, pateikti šių universitetų internetiniuose puslapiuose.

Universitetų internetiniuose puslapiuose yra pateikti pirmos pakopos – bakalauro studijų, antros pakopos – magistrantūros ir trečios – doktorantūros studijų programų aprašai. Kiekviena studijų programa yra detaliai aprašyta: koks programos tikslas, turinys, pobūdis, kokie tos programos skiriamieji bruožai, darbo galimybės ateityje. Pateikiami naudojami studijų metodai, taip pat vertinimo metodai, aprašomos įgyjamos kompetencijos, studijų programų rezultatai, parodantys ką konkrečiai, tam tikrą studijų programą baigę absolventai, gebės atlikti. Visose programose pateikiamas studijų programos planas: privalomieji ir pasirenkamieji dalykai, skiriami kreditai už kiekvieną dalyką, apskaičiuotas visas studentų darbo krūvis. Kiekviena programa atskirai aprašyta pagal pasirinktą studijų formą: nuolatinės arba iššestines studijas. Skiriantis studijų formai, skiriasi ir programų aprašai: mokymosi trukmė, kontaktinio ir

⁵⁹ P. McGhee, *The Academic Quality Handbook: Enhancing Higher Education in Universities and Further Education Colleges*, Routledge Falmer, Taylor and Francis Group, London and New York, 2004 iš studijų krypties skirtingoms pakopoms kūrimo metodikos, p. 15-16, <http://www.skvc.lt/files/SKAR/Rezultatai/metodika.pdf>, [žiūrėta 2013 05 09 d.].

⁶⁰ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, 2009-04-30 Nr. XI-242, 4 str., p. 5, <http://www.ibt.lt/uploads/files/dokumentai/Mokslo%20ir%20studiju%20istatymas.pdf> [žiūrėta 2013 05 10 d.].

⁶¹ Ten pat, 7 str., 2 d. [žiūrėta 2013 05 10 d.].

savarankiško darbo valandos. Skiriantis mokymosi trukmei, automatiškai yra ir kitaip išdėstytas studijų programos planas. Kai kuriais atvejais skiriasi programos apimtis kreditais, visas studento darbo krūvis valandomis, studijų bei vertinimo metodai.

MRU fizinių mokslų studijų sričiai priklauso dvi bakalauro studijų programos, tai: Finansų informatika bei Verslo informatika. Abi šios studijų programos studentams sudaro galimybę pasirinkti laisvai pasirenkamą verslumo studijų dalyką. Finansų informatikos bakalauro studijų programoje pažymima, kad studentai, siekdami pagilinti su verslumu susijusias žinias ir įgūdžius, gali pasirinkti laisvai pasirenkamą studijų dalyką – verslumą ir savisamdą⁶². Verslo informatikos bakalauro studijų programos plane taip pat nurodoma, jog studentams yra galimybė laisvai pasirinkti verslumo ir savisamdą studijų dalyką⁶³.

MRU humanitarinių mokslų studijų sričiai priklauso penkios bakalauro studijų programos. Verslumo ugdymas yra įtrauktas į dvi studijų programas: Vertimo ir redagavimo bei Viešosios istorijos. Vertimo ir redagavimo bakalauro studijų programoje rašoma, kad vienas iš studijų programos siekinių yra verslumo ugdymas⁶⁴. Viešosios istorijos bakalauro studijų programoje nurodoma, kad absolventai, baigę šią studijų programą, įgyja verslumo ir inovatyvumo bendrąsias kompetencijas. Pirmajame semestre studentai gali pasirinkti laisvai pasirenkamą studijų dalyką – verslumą ir savisamdą⁶⁵.

MRU socialinių mokslų studijų sričiai priklausančių bakalauro studijų programų yra daugiausiai, iš viso dvidešimt penkios. Verslumas yra įtrauktas į dvidešimt vieną studijų programą. Finansų ekonomikos bakalauro studijų programos vienas iš skiriamųjų bruožų, kad programoje yra specialūs kursai, pabrėžiantys verslo kūrimo finansinius aspektus. Prie studijų programos siekinių pažymima, jog absolventai gebės pradėti savo nuosavą verslą finansinėje srityje. Studijų programos plane rašoma, jog antrame semestre studentai gali pasirinkti laisvai pasirenkamą studijų dalyką – verslumą ir savisamdą⁶⁶. MRU studentams yra sudaryta galimybė pasirinkti verslo krypties gretutines studijas, trunkančias vienerius metus. Šios studijos rengia

⁶² Finansų informatikos bakalauro studijų programos aprašas , https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2544&l=lt [žiūrėta 2013 09 04 d.].

⁶³ Verslo informatikos bakalauro studijų programos aprašas , https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2392&l=lt [žiūrėta 2013 09 05 d.].

⁶⁴ Vertimo ir redagavimo bakalauro studijų programos aprašas , https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2547&l=lt [žiūrėta 2013 07 28 d.].

⁶⁵ Viešosios istorijos bakalauro studijų programos aprašas , https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2567&l=lt [žiūrėta 2013 07 28 d.].

⁶⁶ Finansų ekonomikos bakalauro studijų programos aprašas , https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2351&l=lt [žiūrėta 2013 05 14 d.].

verslo specialistus, gebančius kurti, valdyti ir plėtoti bendradarbiavimu pagrįstas verslo sistemas bei įgyvendinti verslo projektus. Vienas iš studijų programos skiriamųjų bruožų, kad programa orientuota į verslumo ugdymą. Šios studijų programos darbiniam profilyje rašoma, kad programos absolventai gebės patys steigti nuosavą įmonę⁶⁷. Komunikacijos ir kūrybinės industrijos bakalauro studijų programos penktame semestre kaip laisvai pasirenkamą studijų dalyką galima rinktis vieną iš dviejų verslumo dalykų: verslumą elektroninėje erdvėje arba verslumą ir savisamdą⁶⁸. Socialinės komunikacijos ir mediacijos bakalauro studijų programos vienas iš siekinių – būsimo specialisto verslumas profesinėje veikloje⁶⁹. Ugdymo karjerai pedagogikos bakalauro studijų programoje galima pasirinkti du laisvai pasirenkamus verslumo dalykus: pirmame semestre – verslumą ir savisamdą, o trečiame – verslumo ugdymo pagrindus⁷⁰. Teisės ir penitencinės veiklos bakalauro studijų programos vienas iš siekinių – gebėjimas demonstruoti versliškumą. Šios studijų programos pirmame semestre studentams yra galimybė pasirinkti laisvai pasirenkamą verslumo ir savisamdos studijų dalyką⁷¹. Teisės ir valdymo bakalauro studijų programoje taip pat yra nurodoma, kad vienas iš šios studijų programos siekinių – gebėjimas demonstruoti versliškumą. Antrame semestre studentai taipogi gali pasirinkti laisvai pasirenkamą studijų dalyką – verslumą ir savisamdą⁷². Verslo sistemų kūrimo ir valdymo bakalauro studijų programa ruošia verslo ir vadybos specialistus, kurie kurtų, valdytų ir plėtotų bendradarbiavimu pagrįstas verslo sistemas bei įgyvendintų verslo projektus. Vienas iš studijų programos skiriamųjų bruožų - orientacija į verslumo ugdymą. Studijų programos apraše nurodoma, jog vienas iš šios studijų programos siekinių – verslumo gebėjimų įgijimas, steigiant, vadovaujant ar plėtojant verslo įmones Lietuvoje ar užsienyje. Studentai antrame semestre turi galimybę pasirinkti laisvai pasirenkamą verslumo ir savisamdos studijų dalyką⁷³. Internetinio valdymo ir komunikacijos bakalauro studijų programos turinys yra orientuotas į verslumą

⁶⁷ Verslo krypties gretutinių studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2584&l=lt [žiūrėta 2013 05 19 d.].

⁶⁸ Komunikacijos ir kūrybinės industrijos bakalauro studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2883&l=lt [žiūrėta 2013 09 06 d.].

⁶⁹ Socialinės komunikacijos ir mediacijos studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2582&l=lt [žiūrėta 2013 09 06 d.].

⁷⁰ Ugdymo karjerai pedagogikos bakalauro studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2410&l=lt [žiūrėta 2013 09 06 d.].

⁷¹ Teisės ir penitencinės veiklos bakalauro studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2541&l=lt [žiūrėta 2013 09 09 d.].

⁷² Teisės ir valdymo bakalauro studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2540&l=lt [žiūrėta 2013 09 09 d.].

⁷³ Verslo sistemų kūrimo ir valdymo bakalauro studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2361&l=lt [žiūrėta 2013 06 22 d.].

elektroninėje erdvėje. Kaip laisvai pasirenkamą studijų dalyką antrame semestre galima pasirinkti verslumą ir savisamdą⁷⁴. Organizacijų vadybos bakalauro studijų programos vienas iš skiriamųjų bruožų yra tas, kad programos tikslinė grupė – verslūs ir veržlūs žmonės. Vienas iš šios studijų programos siekinių – gebėjimas analizuoti verslo sukūrimo galimybes. Siekiant ugdytis verslumą, šios studijų programos antrame semestre, galima pasirinkti laisvai pasirenkamą studijų dalyką – verslumą ir savisamdą⁷⁵. Likusios MRU socialinių mokslų studijų sričiai priklausančios bakalauro studijų programos, tokios kaip: Tarptautinė ir tarpkultūrinė komunikacija, Finansų apskaita, Socialinė pedagogika, Viešojo politika ir vadyba, Psichologija, Socialinis darbas, Sociokultūrinės edukacijos, Teisė, Teisė ir ikiteisminis procesas, Teisė ir muitinės veikla bei Viešasis administravimas studentams sudaro galimybę pasirinkti laisvai pasirenkamą verslumo ir savisamdos studijų dalyką, siekiantiems įgyti naujų verslumo žinių ir įgūdžių ar papildyti jau turimus.

MRU fizinių mokslų studijų sričiai priklauso tik viena magistrantūros studijų programa - Verslo informatika. Šios studijų programos tikslas - paruošti informatikos specialistus, kurie kurtų, valdytų ir projektuotų verslo programinę įrangą bei naujus verslo valdymo būdus e. erdvėje. Nurodoma, jog studentai, baigę šią studijų programą, įgys žinių ir gebėjimų, leidžiančių plėtoti verslą e. erdvėje⁷⁶.

MRU humanitarinių mokslų studijų sričiai priklausančios magistrantūros studijų programos yra dvi. Į vieną iš jų yra įtrauktas verslumo ugdyimas e. erdvėje, tai: Anglų ir rusų filologijos ir verslo komunikacijos studijų programa, kurios darbiniam profilyje rašoma, jog absolventai gebės dirbti įvairiose verslo struktūrose bei dalyvauti įvairių verslo projektų kūrimo ir valdyme. Šios studijų programos plane nurodoma, jog studentai antrame semestre turi galimybę pasirinkti laisvai pasirenkamą studijų dalyką - verslumą elektroninėje erdvėje⁷⁷.

MRU socialinių mokslų studijų sričiai priklausančių magistrantūros studijų programų yra daug ir įvairių, iš viso šešiasdešimt keturios. Verslumas yra įtrauktas į dvidešimt devynias studijų programas. Finansų rinkų (specializacija – verslo nuosavybės ekonomika) magistrantūros studijų

⁷⁴ Internetinio valdymo ir komunikacijos bakalauro studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2448&l=lt [žiūrėta 2013 09 09 d.].

⁷⁵ Organizacijų vadybos bakalauro studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2357&l=lt [žiūrėta 2013 08 14 d.].

⁷⁶ Verslo informatikos magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2481&l=lt [žiūrėta 2013 09 10 d.].

⁷⁷ Anglų ir rusų filologijos ir verslo komunikacijos magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2449&l=lt [žiūrėta 2013 09 10 d.].

programos tikslas – paruošti ekonomikos specialistus, galinčius sukurti savo nuosavą verslą tiek vidaus, tiek tarptautinėje rinkoje⁷⁸. Tarptautinės prekybos magistrantūros studijų programa rengia verslo specialistus, įgyjančius pakankamai žinių ir įgūdžių privataus verslo steigimui bei plėtojimui. Šios studijų programos absolventai įgyja naujų verslo galimybių identifikavimo bei šiuolaikinio verslo ir jo organizacinės filosofijos suvokimo bendrąsias kompetencijas. Taip pat įgyja ir dalykines kompetencijas: žinias kaip verslo idėjas įgyvendinti praktiškai bei nagrinėti ir vertinti padėtį įmonėje⁷⁹. Verslo sistemų ekonomikos magistrantūros studijų programos tikslas – paruošti verslo ekonomikos specialistus, kurie įgyvendintų verslo projektus bei gebėtų suprasti, analizuoti ir vertinti verslo sistemas ir jų funkcionavimą. Šios studijų programos pobūdis – orientacija į verslumo ugdymą. Vienas iš šios studijų programos skiriamųjų bruožų, kad programos turinys yra orientuotas į aktualias verslumą ugdančias disciplinas, tokias kaip: verslo sistemų ekonomikos teoriją, verslo sistemų ekonomiką ir politiką, verslo sistemų konkurencingumą, verslo projektų valdymą bei verslo rizikos valdymą. Viena iš šios studijų programos studentų įgyjamų dalykinių kompetencijų - verslumo ugdymo įgūdžiai, kurie apima gebėjimą suprasti atskirų ekonomikos sričių specifiką bei gebėjimą vertinti ir priimti sprendimus efektyvinant įmonių veikla Lietuvoje ir užsienyje. Studijų programoje nurodoma, jog šios studijų programos absolventai įgys gebėjimų steigti ar vadovauti verslo įmonėms ar jų padaliniams Lietuvoje ar užsienyje⁸⁰. Aplinkos apsaugos politikos ir administravimo magistrantūros studijų programos viena iš įgyjamų bendrųjų kompetencijų – verslumo gebėjimai, reikalingi veikiant socialinių ir ekonominių pokyčių aplinkoje⁸¹. Darnios aplinkos politikos ir vadybos magistrantūros studijų programoje taip pat nurodoma, jog viena iš studentų įgyjamų bendrųjų kompetencijų – verslumo gebėjimai, kurie reikalingi veikiant socialinių ir ekonominių pokyčių aplinkoje⁸². Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistrantūros studijų programoje rašoma, jog viena iš įgyjamų bendrųjų kompetencijų – verslumo gebėjimai, įgyvendinant

⁷⁸ Finansų rinkų (specializacija – verslo nuosavybės ekonomika) magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2396&l=lt [žiūrėta 2013 09 11 d.].

⁷⁹ Tarptautinės prekybos magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2463&l=lt [žiūrėta 2013 09 11 d.].

⁸⁰ Verslo sistemų ekonomikos magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2539&l=lt [žiūrėta 2013 09 11 d.].

⁸¹ Aplinkos apsaugos politikos ir administravimo magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2413&l=lt [žiūrėta 2013 09 11 d.].

⁸² Darnios aplinkos politikos ir vadybos magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2476&l=lt [žiūrėta 2013 09 11d.].

konkrečias ES politikas verslo ir viešosios politikos aplinkoje⁸³. Programų ir projektų vadybos magistrantūros studijų programoje taip pat nurodoma, jog studentai įgyja verslumo gebėjimus ir geba šiuos gebėjimus demonstruoti rengiant ir įgyvendinant programas bei projektus⁸⁴. Sporto industrijų vadybos magistrantūros studijų programos tikslu nurodoma, jog ši studijų programa formuos verslumo gebėjimus, pasireiškiančius sporto sektoriaus kontekste. Šios studijų programos darbiniam profilyje rašoma, jog absolventai gebės savarankiškai kurti nuosavą verslą sporto rinkoje. Šios studijų programos studentams yra galimybė laisvai pasirinkti verslumo ir savisamdą studijų dalyką⁸⁵. Strateginio inovacijų valdymo magistrantūros studijų programoje nurodoma, jog studentai įgyja verslumo gebėjimus, kuriuos demonstruotų rengdami ir įgyvendinami inovacijų ir mokslo programas bei projektus konkrečioje darbinėje aplinkoje⁸⁶. Sveikatos politikos ir vadybos magistrantūros studijų programoje rašoma, jog studentai įgyja verslumo gebėjimus, leidžiančius gerinti socialines – ekonomines sąlygas konkrečioje darbinėje aplinkoje. Studijų programoje taip pat nurodoma, jog studentai įgyja autonominio mokymosi įgūdžius, reikalingus tolimesniam verslumo ugdymui⁸⁷. Tarptautinės politikos ir ekonomikos magistrantūros studijų programoje, prie įgyjamų dalykinių kompetencijų pažymima, kad studentai taps versliais. Trečiame šios studijų programos semestre studentai gali pasirinkti laisvai pasirenkamą studijų dalyką – verslumą ir savisamdą. Šios studijų programos darbiniam profilyje pažymima, jog absolventai gebės dirbti ne tik viešajame ar privačiame sektoriuose, bet ir patys tapti verslininkais, kurie kurtų ir plėtotų tarptautinį verslą⁸⁸. Teritorijų ir aplinkosaugos planavimo magistrantūros studijų programoje nurodoma, jog studentai įgyja verslumo gebėjimų bendrąsias kompetencijas⁸⁹. Turizmo sektoriaus valdymo magistrantūros studijų programos tikslas – parengti specialistus, kurie inicijuotų veiklas, skatinančias vietos bendruomenių verslumą. Studijų programos plane nurodoma, jog studentai gali pasirinkti laisvai pasirenkamą

⁸³ Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2513&l=lt [žiūrėta 2013 09 11 d.].

⁸⁴ Programų ir projektų vadybos magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2421&l=lt [žiūrėta 2013 09 12 d.].

⁸⁵ Sporto industrijų vadybos magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2725&l=lt [žiūrėta 2013 09 12 d.].

⁸⁶ Strateginio inovacijų valdymo magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2432&l=lt [žiūrėta 2013 09 12 d.].

⁸⁷ Sveikatos politikos ir vadybos magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2523&l=lt [žiūrėta 2013 09 12 d.].

⁸⁸ Tarptautinės politikos ir ekonomikos magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2663&l=lt [žiūrėta 2013 09 14 d.].

⁸⁹ Teritorijų ir aplinkosaugos planavimo magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2455&l=lt [žiūrėta 2013 09 14 d.].

verslumo ir savisamdos dalyką. Šios studijų programos darbiniam profilyje pažymima, kad baigusieji įgys pakankamai žinių ir įgūdžių nuosavo verslo kūrimui⁹⁰. Veiklos audito magistrantūros studijų programoje rašoma, jog studentai įgyja verslumo gebėjimų bendrąsias kompetencijas. Vienas iš studijų programos siekinių yra savarankiško mokymosi įgūdžių įgijimas, kuris reikalingas tolimesniam verslumo ugdymui⁹¹. Viešojo administravimo (specializacija – aplinkosaugos administravimas) magistrantūros studijų programoje nurodoma, jog viena iš įgyjamų bendrųjų kompetencijų - verslumo gebėjimai. Studijų programoje taip pat yra pažymima, kad vienas iš siekinių – gebėjimas perduoti įgytus įgūdžius projektinėje veikloje bei darbinuose kolektyvuose, taip ugdant verslumą⁹². Viešojo administravimo (specializacija – sveikatos apsaugos įstaigų administravimas) magistrantūros studijų programoje taip pat nurodoma, jog studentai įgyja verslumo gebėjimų bendrąsias kompetencijas, leidžiančias gerinti ekonomines – socialines sąlygas bei adaptuoti viešojo administravimo principus konkrečioje darbo aplinkoje. Tuo pačiu pabrėžiamas autonominio mokymosi įgūdžių įgijimas, reikalingas tolimesniam verslumo ugdymui⁹³. Biotechnologijų verslo vadybos magistrantūros studijų programoje rašoma, jog į studijų programos turinį yra įtraukti dalykai, nagrinėjantys verslumą biotechnologijos ir biomedicinos sityje. Šioje studijų programoje privalomai yra dėstomas verslumo biotechnologijose ir biomedicinoje studijų dalykas⁹⁴. Elektroninio verslo vadybos magistrantūros studijų programos tikslas – paruošti verslo administravimo specialistus, gabenčias kurti, formuoti ir valdyti verslą elektroninėje erdvėje. Šioje studijų programoje privalomai yra dėstomas verslumo elektroninėje erdvėje dalykas⁹⁵. Teisės edukologijos magistrantūros studijų programoje nurodoma, jog vienas iš šios studijų programos siekinių – gebėjimas būti versliu⁹⁶. Verslumo edukologijos magistrantūros studijų programos tikslas – paruošti edukologus, kurie šviestų ir konsultuotų visuomenę, skatindami žmonių verslumą. Vieni

⁹⁰ Turizmo sektoriaus valdymo magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2571&l=lt [žiūrėta 2013 09 14 d.].

⁹¹ Veiklos audito magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2495&l=lt [žiūrėta 2013 09 14 d.].

⁹² Viešojo administravimo (specializacija – aplinkosaugos administravimas) magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2425&l=lt [žiūrėta 2013 09 14 d.].

⁹³ Viešojo administravimo (specializacija – sveikatos apsaugos įstaigų administravimas) magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2524&l=lt [žiūrėta 2013 09 14 d.].

⁹⁴ Biotechnologijų verslo vadybos magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2566&l=lt [žiūrėta 2013 09 16 d.].

⁹⁵ Elektroninio verslo vadybos magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2529&l=lt [žiūrėta 2013 09 16 d.].

⁹⁶ Teisės edukologijos magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2416&l=lt [žiūrėta 2013 09 18 d.].

iš šios studijų programos siekinių – gebėjimas būti versliu bei dalyvavimas visuomenės verslumo kompetencijos ugdymo procesuose. Šioje studijų programoje privalomai dėstomas vienas verslumo dalykas, tai – verslumo ugdymas⁹⁷. Europos verslo teisės magistrantūros studijų programos tikslas – paruošti specialistus, kurie būtų orientuoti į verslo konsultavimą ar kūrimą. Vienas iš šios studijų programos skiriamųjų bruožų, jog yra suteikiamos žinios, apimančios įvairius verslo vystymo ir vykdymo Europos Sąjungoje aspektus. Pažymima, jog ši studijų programa organizuojama taip, kad studentai įgytų pakankamai žinių ir gebėjimų verslo idėjų generavimui ir realizavimui praktikoje. Taip pat nurodoma, jog studentai įgyja verslumo dalykinę kompetenciją, kuri apima iniciatyvumo, naujų idėjų ir projektų įgyvendinimo bei darbo vietos sau susikūrimo gebėjimus⁹⁸. Verslo teisės magistrantūros studijų programos darbiniam profilyje nurodoma, jog šios studijų programos specialistų poreikis yra diktuojamas ir strateginiuose valstybės tiksluose: ugdyti žmonių verslumą, kuris užtikriną ekonomikos augimą. Nurodoma, jog studentų viena iš įgyjamų dalykinių kompetencijų – verslumas, kai sau susikuriama darbo vieta, imamasi iniciatyvos bei siekiama naujų idėjų ir projektų įgyvendinimo⁹⁹. Viešosios teisės magistrantūros studijų programos vienas iš siekinių – gebėjimas būti versliu¹⁰⁰. Švietimo politikos ir vadybos magistrantūros studijų programos vienas iš tikslų – švietimo paslaugų verslo kūrimas¹⁰¹. Logistikos vadybos magistrantūros studijų programos darbiniam profilyje nurodoma, jog baigusieji gebės kurti ir plėtoti verslą bei jam vadovauti¹⁰². Finansų valdymo magistrantūros studijų programos vienas iš siekinių – studentų gebėjimas pradėti savo nuosavą verslą¹⁰³. Mediacijos magistrantūros studijų programos studentai įgyja dalykinių kompetencijų, leidžiančių susikurti sau darbo vietą¹⁰⁴. Viešųjų ryšių vadybos¹⁰⁵ bei Viešojo administravimo

⁹⁷ Verslumo edukologijos magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2528&l=lt [žiūrėta 2013 09 18 d.].

⁹⁸ Europos verslo teisės magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2535&l=lt [žiūrėta 2013 09 18 d.].

⁹⁹ Verslo teisės magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2493&l=lt [žiūrėta 2013 09 20 d.].

¹⁰⁰ Viešosios teisės magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2469&l=lt [žiūrėta 2013 09 20 d.].

¹⁰¹ Švietimo politikos ir vadybos magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2445&l=lt [žiūrėta 2013 11 06 d.].

¹⁰² Logistikos vadybos magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2452&l=lt [žiūrėta 2013 11 06 d.].

¹⁰³ Finansų valdymo magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2394&l=lt [žiūrėta 2013 11 06 d.].

¹⁰⁴ Mediacijos magistrantūros studijų programos aprašas, https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2426&l=lt [žiūrėta 2013 11 06 d.].

(specializacija - žmogiškųjų išteklių vadyba)¹⁰⁶ magistrantūros studijų programose taip pat nurodoma, jog baigusieji gebės kurti savo verslą.

Išanalizavus MRU studijų programų aprašus matyti, kad verslumo ugdymui yra skiriamas didelis dėmesys. Daugumoje bakalauro ir magistrantūros studijų programų yra galimybė pasirinkti laisvai pasirenkamą verslumo ir savisamdos studijų dalyką. Šis universitetas daugiausiai rengia socialinių mokslų studijų sričiai priklausančias tiek bakalauro, tiek magistrantūros, tiek doktorantūros studijų programas. Tad socialinių mokslų studijų srities bakalauro ir magistrantūros studijų programose verslumo yra daugiausiai. Verslumo ugdymas įtrauktas į programų turinį, siekinius, tikslus, skiriamuosius bruožus bei įgyjamas kompetencijas.

VU humanitarinių mokslų studijų sričiai priklauso dvidešimt bakalauro studijų programų. Tačiau tik į vieną iš jų - Lietuvių filologiją ir reklamą yra įtrauktas verslumo ugdymas. Pirmame šios studijų programos semestre privalomai yra dėstomas verslumo pagrindų studijų dalykas.

VU socialinių mokslų studijų sričiai priklauso dvidešimt viena bakalauro studijų programa. Verslumas yra įtrauktas į penkias studijų programas. Informologijos bakalauro studijų programoje nurodoma, jog šios studijų programos absolventai gebės steigti privačias informacinių paslaugų įmones. Kultūros vadybos bakalauro studijų programos vienas iš tikslų – kultūrinės kompetencijos ir verslumo suderinamumo ugdymas. Pažymima, jog šios studijų programos vienas iš siekinių – absolventų gebėjimas steigti ir administruoti privačias ir viešas kultūros verslo įmones. Leidybos bakalauro studijų programoje nurodoma, jog vienas iš šios studijų programos tikslų – suteikti studentams kvalifikaciją ir žinių, kurių dėka būtų pradėta savarankiška veikla leidybos ir reklamos srityse. Vadybos informacinių sistemų bakalauro studijų programos vienas iš siekinių – absolventų gebėjimas kurti ir vystyti informacijos verslą. Vadybos ir verslo administravimo bakalauro studijų programos vienas iš siekinių – paruošti specialistus, gebančius atlikti darbą įvairiose verslo įmonės kūrimo srityse: įmonės kūrime, veiklos planavime, organizavime, vadovavime bei verslo plėtroje.

VU fizinių mokslų studijų sričiai priklauso dvidešimt magistrantūros studijų programų. Tačiau tik dviejose studijų programose pažymima apie verslo kūrimo gebėjimų įgijimą. Tai: Aplinkotyros ir aplinkotvarkos magistrantūros studijų programa, kurios vienas iš tikslų – suteikti

¹⁰⁵ Viešųjų ryšių vadybos magistrantūros studijų programos aprašas,

https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2467&l=lt [žiūrėta 2013 11 06 d.].

¹⁰⁶ Viešojo administravimo (specializacija - žmogiškųjų išteklių vadyba) magistrantūros studijų programos aprašas,

https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2381&l=lt [žiūrėta 2013 11 06 d.].

gebėjimų, leidžiančių vystyti nuosavą aplinkotvarkinį verslą bei Kartografijos magistrantūros studijų programa, kurioje nurodoma, jog absolventai gebės kurti privatų verslą.

VU biomedicinos mokslų studijų sričiai iš viso priklauso septyniolika magistrantūros studijų programų. Tačiau tik į dvi iš jų yra įtrauktas verslumo ugdymas. Tai: Ekologijos magistrantūros studijų programa, kurioje nurodoma, kad šios studijų programos absolventai gebės vystyti savo verslus bei Darnios regioninės sveikatos sistemų magistrantūros studijų programa, kurios vienas iš siekinių – sveikatos verslumas.

VU socialinių mokslų studijų sričiai priklauso penkiasdešimt aštuonios magistrantūros studijų programos. Tačiau tik į devynias studijų programas yra įtrauktas verslumas. Jose pagrinde akcentuojami verslo kūrimo, vystymo ir vadovavimo įgyjami gebėjimai. Žinių vadybos ir lyderystės magistrantūros studijų programos trečiame semestre studentai gali pasirinkti laisvai pasirenkamą kūrybiškumo ir verslumo studijų dalyką. Leidybos magistrantūros studijų programos vienas iš siekinių – naujų idėjų generavimas ir naujų produktų kūrimas. Tarptautinės komunikacijos magistrantūros studijų programoje nurodoma, jog šios studijų programos absolventai įgys gebėjimų būti savarankiškais verslininkais tarptautinės komunikacijos srityje. Kokybės vadybos magistrantūros studijų programoje rašoma, jog šios studijų programos absolventai gebės kurti ir vadovauti nuosavoms įmonėms. Organizacijų vystymo magistrantūros studijų programos vienas iš siekinių – gebėjimas kurti verslo strategiją bei vadovavimo gebėjimai. Nurodoma, jog šios studijų programos absolventai įgys žinių ir įgūdžių, leidžiančių ateityje kurti ir plėtoti nuosavą verslą. Paslaugų vadybos magistrantūros studijų programoje taip pat nurodoma, jog šios studijų programos absolventai gebės steigti ir vadovauti nuosavam paslaugų verslui. Tarptautinio verslo ekonomikos ir vadybos magistrantūros studijų programos vienas iš tikslų – gebėjimas kurti ir plėtoti tarptautinį verslą. Tarptautinio verslo vadybos magistrantūros studijų programos vieni iš tikslų – suteikti žinias apie verslo kūrimą, plėtrą ir konkuravimo ypatumus bei gebėjimas kurti ir plėtoti tarptautinį verslą. Verslo administravimo magistrantūros studijų programos tikslas – paruošti įmonių vadovus, turinčius žinių ir praktinių įgūdžių vykdant pagrindines verslo funkcijas: sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo, problemų sprendimo, personalo valdymo ir pan. Pažymima, kad šios studijų programos absolventai įgys gebėjimų, leidžiančių ateityje organizuoti nuosavą verslą ir jam vadovauti.

Išanalizavus VU studijų programų aprašus matyti, kad į programas verslumas yra įtrauktas menkai. Tik vienoje bakalauro studijų programoje, priklausančioje humanitariniams

moksłams, privalomai yra dėstomas verslumo pagrindų studijų dalykas. Tik vienos bakalauro studijų programos, priklausančios socialiniams moksłams, tikslas – verslumo ugdymas. Keturios bakalauro studijų programos, priklausančios socialiniams moksłams, akcentuoja verslo kūrimo ir vystymo gebėjimų įgijimą, kurie priskiriami prie verslumo. Dvi magistrantūros studijų programos, priklausančios fiziniams moksłams, taip pat pabrėžia verslo kūrimo ir vystymo gebėjimų įgijimą. Biomedicinos moksłų studijų sričiai priklausanti viena magistrantūros studijų programa kaip siekinį išsikelia verslumą, o kita akcentuoja verslo vystymo gebėjimų įgijimą. Viena socialinių moksłų studijų sričiai priklausanti magistrantūros studijų programa suteikia studentams galimybę laisvai pasirinkti kūrybiškumo ir verslumo studijų dalyką, kitos devynios studijų programos pabrėžia verslo kūrimo, plėtojimo ir vadovavimo gebėjimų įgijimą.

VGTU fizinių moksłų studijų sričiai priklauso penkios bakalauro studijų programos. Tačiau tik vienai iš jų yra būdingas vienas iš verslumo komponentų. Tai Informacinių technologijų paslaugų valdymo bakalauro studijų programa, kurioje nurodoma, jog vienas iš numatomų studijų rezultatų – gebėjimas kurti verslo planus¹⁰⁷.

VGTU socialinių moksłų studijų sričiai priklauso septynios bakalauro studijų programos. Net į šešias iš jų yra įtrauktas verslumo ugdymas. Ekonomikos inžinerijos bakalauro studijų programos vieni iš tikslų – gebėjimas plėtoti e. verslą, įgyvendinti inovacijas, kurti ir plėtoti verslą bei jam vadovauti. Šioje studijų programoje yra galimybė laisvai pasirinkti verslumo skatinimo sistemų studijų dalyką¹⁰⁸. Kūrybinių industrijų bakalauro studijų programos vienas iš tikslų – suteikti žinių apie inovacijų bei kūrybinių produktų kūrimą ir diegimą verslo įmonėse. Vieni iš šios studijų programos rezultatų – įgytos vadybos ir verslo žinios, reikalingos savarankiško verslo organizavimui bei gebėjimas atlikti įvairius vaidmenis įvairiose komandose, savarankiškame versle. Pažymima, jog šios studijų programos absolventai ateityje gebės kurti ir plėtoti savarankišką kūrybinių industrijų medijų ar kūrybinių paslaugų grupės verslą¹⁰⁹. Pramogų industrijos bakalauro studijų programoje nurodoma, jog šios studijų programos absolventai ateityje gebės įkurti nuosavą pramogų įmonę¹¹⁰. Įstaigų vadybos bakalauro studijų programos

¹⁰⁷ Informacinių technologijų paslaugų valdymo bakalauro studijų programos aprašas, <https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=10&prog=31&sid=F&rus=U> [žiūrėta 2013 10 07 d.].

¹⁰⁸ Ekonomikos inžinerijos bakalauro studijų programos aprašas, <https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=11&prog=121&sid=F&rus=U> [žiūrėta 2013 10 07 d.].

¹⁰⁹ Kūrybinių industrijų bakalauro studijų programos aprašas, <https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=67&prog=42&sid=F&rus=U> [žiūrėta 2013 10 07 d.].

¹¹⁰ Pramogų industrijų bakalauro studijų programos aprašas, <https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=67&prog=140&sid=F&rus=U> [žiūrėta 2013 10 07 d.].

vieni iš numatomų rezultatų – gebėjimas vykdyti įvairią projektinę veiklą bei novatoriškumo taikymas savo veikloje¹¹¹. Verslo vadybos bakalauro studijų programos tikslas – suteikti žinių apie verslo projektavimą, organizavimą ir valdymą, ugdyti gebėjimus, leidžiančius kurti produktus ir paslaugas bei konkuruoti tarptautinėse rinkose, vertinti įmonių finansinę padėtį, rengti projektus bei plėtoti e-verslą. Nurodoma, jog šios studijų programos absolventai ateityje gebės kurti ir plėtoti nuosavą verslą bei atlikti kitas funkcijas: organizuoti kolektyvo darbą, analizuoti ekonominę situaciją, priimti sprendimus, rengti ir įgyvendinti projektus bei inicijuoti inovacijas¹¹². Transporto inžinerinės ekonomikos ir vadybos bakalauro studijų programa numato šiuos studijų rezultatus – suteikti teorines žinias apie verslo organizavimą, valdymą, sprendimų priėmimą ir rizikos valdymą¹¹³.

VGTU socialinių mokslų studijų sričiai priklauso aštuonios magistrantūros studijų programos. Tačiau į verslumo ugdymą į orientuota tik viena studijų programą - Inžinerinė ekonomika ir vadyba, kurios vienas iš tikslų – paruošti verslo specialistus, turinčius gebėjimų technologinių - inžinerinių taikomųjų mokslinių tyrimų rezultatus integruoti su verslumu. Šios studijų programos vieni iš numatomų studijų rezultatų – inovatyvių verslo sprendimų rengimas ir įgyvendinimas, inovatyvaus verslo kūrimas ir plėtojimas, verslo projektinės veiklos plėtojimas bei savarankiškas verslumo ugdymasis¹¹⁴.

VGTU technologijos mokslų studijų srities magistrantūros studijų programų iš viso yra keturiasdešimt. Verslumo ugdymas yra įtrauktas tik į tris studijų programas. Geodezijos ir kartografijos magistrantūros studijų programoje nurodoma, jog šios studijų programos studentai ateityje gebės steigti individualias įmones¹¹⁵. Medžiagų ir suvirinimo inžinerijos magistrantūros studijų programoje taip pat nurodoma, jog absolventai ateityje gebės kurti ir valdyti inovatyvų verslą, kurti ir diegti inovacijas įmonėse¹¹⁶. Pramonės inžinerijos ir inovacijų vadybos magistrantūros studijų programos vienas iš tikslų – verslumo ir kūrybiškumo ugdymas. Šios

¹¹¹ Įstaigų vadybos bakalauro studijų programos aprašas, <https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=11&prog=34&sid=F&rus=U> [žiūrėta 2013 10 08 d.].

¹¹² Verslo vadybos bakalauro studijų programos aprašas, <https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=11&prog=135&sid=F&rus=U> [žiūrėta 2013 10 08 d.].

¹¹³ Transporto inžinerinės vadybos ir ekonomikos bakalauro studijų programos aprašas, <https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=7&prog=37&sid=F&rus=U> [žiūrėta 2013 10 08 d.].

¹¹⁴ Inžinerinės ekonomikos ir vadybos magistrantūros studijų programos aprašas, <https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=11&prog=131&sid=F&rus=U> [žiūrėta 2013 10 09 d.].

¹¹⁵ Geodezijos ir kartografijos magistrantūros studijų programos aprašas, <https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=3&prog=109&sid=F&rus=U> [žiūrėta 2013 10 10 d.].

¹¹⁶ Medžiagų ir suvirinimo inžinerijos magistrantūros studijų programos aprašas, <https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=4&prog=98&sid=F&rus=U> [žiūrėta 2013 10 10 d.].

studijų programos studentai ateityje taipogi gebės kurti ir valdyti inovatyvų verslą, kurti ir diegti inovacijas įmonėse¹¹⁷.

Išanalizavus VGTU studijų programų aprašus matyti, kad verslumo ugdymas yra įtrauktas į kai kurias studijų programas. Vienos studijų programos, priklausančios fiziniams mokslams, vienas iš studijų rezultatų – gebėjimas kurti verslo planus, o tai priskiriama prie verslumo kompetencijų. Visose, išskyrus vieną, socialinių mokslų studijų sričiai priklausančiose bakalauro studijų programose yra verslumo ugdymo: vienoje yra galimybė studentams pasirinkti laisvai pasirenkamą verslumo skatinimo sistemų studijų dalyką, kitose pabrėžiamas inovacijų diegimo, projektų rengimo ir vykdymo, verslo kūrimo, organizavimo, plėtojimo ir vadovavimo gebėjimų įgijimas. Viena iš socialinių mokslų studijų sričiai priklausančių magistrantūros studijų programų verslumo ugdymą įtraukė tiek į programos tikslą, tiek į studijų rezultatus. Vienoje magistrantūros studijų programoje, priklausančioje technologijos mokslams, vienas iš tikslų – verslumo ir kūrybiškumo ugdymas, taip pat inovatyvaus verslo kūrimo ir valdymo gebėjimų įgijimas, kitose dviejose pabrėžiamas individualaus verslo steigimo ir valdymo gebėjimų įgijimas.

LEU socialinių mokslų studijų sričiai priklausančių bakalauro studijų programų yra trisdešimt dvi. Verslumas yra ugdomas trijose studijų programose. Socialinės pedagogikos studijų programoje nurodoma, kad absolventai įgyja gebėjimų susikurti darbo vietas sau bei steigti nevyriausybinės organizacijas. Ekonomikos ir verslo pagrindų bakalauro studijų programoje nurodoma, jog studentai įgys žinių ir gebėjimų rengti ir įgyvendinti verslumo ugdymo priemones ugdymo procese, teikti konsultacijas verslo organizavimo bei verslumo ugdymo klausimais. Į šią studijų programą yra įtrauktas verslumo ugdymo pagrindų studijų dalykas. Paslaugų verslo administravimo bakalauro studijų programoje pažymima, kad absolventai įgys gebėjimų, ateityje kurti nuosavą verslą.

LEU technologijos mokslų studijų sričiai priklauso tik viena bakalauro studijų programa – Bendrosios technologijos. Šioje studijų programoje nurodoma, kad studentai įgys idėjų generavimo ir realaus produkto sukūrimo gebėjimus. Pažymima, kad šios studijų programos absolventai ateityje gebės kurti savo nuosavą verslą¹¹⁸.

¹¹⁷ Pramonės inžinerijos ir inovacijų vadybos magistrantūros studijų programos aprašas, <https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=4&prog=101&sid=F&rus=U> [žiūrėta 2013 10 10 d.].

¹¹⁸ LEU bakalauro studijų programos, http://www.leu.lt/lt/studijos/leu_studiju_programos/leu_bakalauro_studiju_programos/leu_baksp2013/programs.html [žiūrėta 2013 11 17 d.].

LEU socialinių mokslų studijų sričiai priklausančių magistrantūros studijų programų iš viso yra septyniolika. Vienoje iš šių studijų programų – Švietimo įstaigų vadyba ir administravimas rašoma apie privataus verslo steigimo galimybę ateityje. Dailės edukologijos, taip pat Šokių edukologijos bei Vizualiųjų menų studijų programose nurodoma, jog absolventai ateityje gebės steigti nuosavas dailės, šokių ir kūrybines studijas. Ikimokyklinės edukologijos studijų programoje rašoma, jog absolventai įgys gebėjimų ateityje steigti privačias įstaigas, kurti naujas paslaugas ir darbo vietas. Muzikos edukologijos studijų programoje pažymima, kad absolventai ateityje gebės steigti nuosavas muzikos studijas, taip sukurdami darbo vietą ne tik sau, bet ir kitiems¹¹⁹.

Išanalizavus LEU studijų programų aprašus matyti, kad verslumo ugdymas yra įtrauktas į kai kurias studijų programas. Vienoje bakalauro studijų programoje, priklausančioje socialiniams mokslams, verslumas įtrauktas tarp įgyjamų kompetencijų bei yra dėstomas verslumo ugdymo pagrindų studijų dalykas, dviejose kitose – pabrėžiamas nuosavo verslo kūrimo gebėjimų įgijimas. Viena bakalauro studijų programa, priklausanti technologijos mokslams, taip pat pabrėžia nuosavo verslo kūrimo gebėjimų įgijimą. Šešios magistrantūros studijų programos, priklausančios socialiniams mokslams, taipogi pažymi, jog absolventai įgys gebėjimų, leidžiančių susikurti darbo vietą sau.

Apibendrinant išanalizuotus aukštųjų mokyklų: MRU, VU, VGTU ir LEU studijų programų aprašus, galima daryti prielaidą, kad didžiausią dėmesį į verslumo ugdymą yra sutelkęs MRU. Šio universiteto daugumos studijų programų turinys yra orientuotas į verslumo ugdymą bei yra sudaryta galimybė studentams laisvai pasirinkti verslumo ir savisamdros studijų dalyką. Atsižvelgiant į tai, kad VU yra pats didžiausias universitetas ir į tai, kad verslumo ugdymas įtrauktas tik į kelias bakalauro ir magistrantūros studijų programas, galima spręsti, kad šio universiteto studijų programos yra mažiausiai orientuotos į verslumo ugdymą. VGTU ir LEU didelio dėmesio verslumo ugdymui neskiria, tačiau į kai kurias bakalauro ir magistrantūros studijų programas verslumą įtraukė.

¹¹⁹ LEU magistrantūros studijų programos, http://www.leu.lt/lt/studijos/leu_studiju_programos/leu_magistranturos_studiju_programos/leu_magsp2013/program_s.html [žiūrėta 2013 11 17 d.].

2.3. Aukštųjų mokyklų: MRU, VU, VGTU ir LEU strateginių planų analizė

Dėl padidėjusio aplinkos nepastovumo, universitetai yra priversti prisitaikyti prie visuomenėje vykstančių pokyčių, todėl strateginis planavimas tampa labai svarbiu tolesnės universitetų veiklos įrankiu. Strateginis planavimas – tai valdymo įrankis, kuris aukštajam mokslui buvo pritaikytas remiantis verslo praktika¹²⁰. Strateginį planavimą galima apibrėžti kaip procesą, kuris orientuojasi į strateginius ir operacinius tikslus, strategijas ir siekus, grįstas organizacijos politika, veiklos būdais, programomis, kuriomis remiamasi siekiant institucijos tikslų, planuojamų rezultatų bei organizacijos efektyvumo¹²¹. Kiekvienas universitetas sudaro strateginius planus, kuriuose nustato svarbiausią universiteto veiklos misiją, viziją, pagrindinius universiteto tikslus, uždavinius, plėtros kryptis bei perspektyvas planuojamam laikotarpiui.

Toliau bus analizuojami keturių didžiausių Vilniaus universitetų: MRU, VU, VGTU ir LEU strateginiai planai, pateikti šių universitetų internetiniuose puslapiuose, sutelkiant dėmesį tik į verslumo ugdymą.

MRU 2010-2020 m. strateginio veiklos plano įžangoje rašoma, kad šio universiteto vieni iš siekių – ugdyti visapusišką asmenybę, formuojant studentų verslumą bei gausinti šalies intelektą, kuris savo kraštui kurtų papildomą pridėtinę vertę. Vienas iš suformuluotų universiteto veiklos uždavinių – ugdyti verslią asmenybę. Šio „universiteto misija - <...> ugdyti lyderius, gebančius kurti ir diegti inovacijas, lemiančias visokeriopą mokslo, kultūros ir technologijų pažangą <...>“. Universiteto strateginio veiklos plano įgyvendinimo rodikliuose nurodoma, jog universitete yra pradėtas organizuoti verslumo ugdymas¹²².

Verslumo ugdymo būtinybė VU iškelta jau 2007-2013 m. strateginiame veiklos plane, kuriame rašoma, jog universiteto viena iš vizijų – sudaryti palankias sąlygas ir aplinką

¹²⁰ Rowley, Lujan ir Dolence, 1997 iš Gerulaitis, D. ir kt. „Strateginio planavimo ir universiteto valdymo kryptys: universiteto socialinių partnerių ir akademinės bendruomenės sutelktos grupės tyrimo rezultatai“, In Jaunųjų mokslininkų darbai, Nr. 1 (34), 2012, http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2012-ISSN_1648-8776.N_1_34.PG_94-100/DS.002.0.01.ARTIC [žiūrėta 2013 10 24 d.].

¹²¹ Gerulaitis, D. ir kt., 2012.

¹²² Mykolo Romerio universiteto 2012-2020 metų strateginis veiklos planas, http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/apie_mru/dokumentai/mru_strategija_2010_2020_lt_final.pdf [žiūrėta 2013 10 24 d.].

inovacijoms ir verslumui¹²³. 2012-2014 m. strateginiame veiklos plane nurodoma, jog viena iš universiteto misijų – ugdyti visuomenės lyderius. Universitetas išsikėlė strateginį tikslą - rengti aukščiausios kvalifikacijos specialistus, gebančius sukurti naujas darbo vietas¹²⁴. 2013-2015 m. strateginiame veiklos plane nurodoma lygiai tokia pati universiteto misija – visuomenės lyderių ugdymas bei iškeltas tas pats strateginis tikslas kaip ir ankstesnių metų, 2012-2014 m., strateginiame veiklos plane¹²⁵.

VGTU jau 2007-2009 m. strateginiame veiklos plane, aukščiausios kvalifikacijos specialistų rengimo ir mokslo tyrimų plėtros programoje, nurodo, jog šis universitetas rengia aukščiausios kvalifikacijos specialistus, gebančius vystyti paslaugų sferą bei šalies pramonę, užtikrinti ekonominio augimo potencialą šalyje ir naujų darbo vietų kūrimą¹²⁶. Verslios asmenybės mokymas ir ugdymas iškeltas 2012-2014 m. strateginiame veiklos plane, universiteto misijoje¹²⁷. Lygiai tokia pati universiteto misija iškelta ir 2013-2015 m. strateginiame veiklos plane. Šiame strateginiame veiklos plane akcentuojamas universiteto ir verslo įmonių tarpusavio bendradarbiavimas, siekiant glaudesnio ryšio¹²⁸. Šis universitetas turi suformulavęs 2014-2016 m. strateginio veiklos plano projektą, kuriame universiteto misija išlieka lygiai tokia pati kaip ir ankstesnių metų strateginiuose veiklos planuose – verslios asmenybės mokymas ir ugdymas. Mokslo ir verslo įmonių bendradarbiavimo plėtojimas akcentuojamas ir šiame, 2014-2016 m., strateginiame veiklos plano projekte¹²⁹.

LEU parengtame 2012-2020 m. strateginiame plane nurodoma, jog šio universiteto vienas iš pagrindinių tikslų – ugdyti verslią asmenybę. Šiame strateginiame plane pabrėžiama būtinybė didinti mokslo ir verslo partnerystę. Nurodoma, jog LEU studijų ir mokymo programas atnaujins remiantis verslios asmenybės poreikiu visuomenėje. Pažymima, jog studijų ir mokymo

¹²³ Vilniaus universiteto 2007-2013 metų strateginis veiklos planas,

http://www.vu.lt/site_files/Adm/2007_2013_strateginis_veiklos_planas.pdf [žiūrėta 2013 10 24 d.].

¹²⁴ Vilniaus universiteto 2012-2014 metų strateginis veiklos planas, http://www.vu.lt/site_files/Adm/2012-2014_strateginis_planas.pdf [žiūrėta 2013 10 25 d.].

¹²⁵ Vilniaus universiteto 2013-2015 metų strateginis veiklos planas, http://www.vu.lt/site_files/Adm/2013-2015_strateginis_planas.pdf [žiūrėta 2013 10 25 d.].

¹²⁶ Vilniaus Gedimino technikos universiteto aukščiausios kvalifikacijos specialistų rengimas ir mokslo tyrimų plėtra,

<http://old.vgtu.lt/vgtu/dokumentai/AUKSC%20KVALIF%20SPEC%20RENGIMAS%20IR%20MOKL%20TYRIMU%20PLETRA.pdf> [žiūrėta 2013 10 25 d.].

¹²⁷ Vilniaus Gedimino technikos universiteto 2012-2014 metų strateginis veiklos planas, <http://www.vgtu.lt/media/files/1/strateginisveiklosplanas2012-2014.pdf> [žiūrėta 2013 10 25 d.].

¹²⁸ Vilniaus Gedimino technikos universiteto 2013-2015 metų strateginis veiklos planas, <http://www.vgtu.lt/media/files/1/strateginis-veiklos-planas-2013-2015.pdf> [žiūrėta 2013 10 25 d.].

¹²⁹ Vilniaus Gedimino technikos universiteto 2014-2016 metų strateginio veiklos plano projektas, <http://www.vgtu.lt/media/files/1/2014---2016-met---strateginio-veiklos-plano-projektas.pdf> [žiūrėta 2013 10 26 d.].

programos turi būti orientuotos į verslumo ugdymą. Strateginiame plane nurodoma, jog šiame universitete studijos ir mokymas nuo akademizmo perorientuojamos į verslumo ugdymą. Kitaip nei kitų universitetų nagrinėtuose strateginiuose planuose, šiame strateginiame plane rašoma ir apie socialinio verslumo skatinimą, kurį galima apibrėžti kaip „gebėjimą plėtoti rentabilią veiklą, susijusią su socialinių ir aplinkosaugos problemų sprendimu“¹³⁰. Pabrėžiama, jog universitetas skatins ir palaikys universiteto bendruomenės: dėstytojų, darbuotojų bei studentų vykdomas iniciatyvas socialinio verslumo srityje, skleis socialinio verslumo idėjas visuomenėje ir užsiims socialiniui verslui būdingų paslaugų plėtojimu. LEU strateginiame plane, kitaip nei kitų universitetų, nagrinėjamų šiame darbe, dėmesys kreipiamas ir į dėstytojų verslumo ugdymo kompetencijų tobulinimą. Tai yra vienas iš uždavinių, kurio siekia šis universitetas¹³¹.

Apibendrinant išanalizuotus keturių didžiausių Vilniaus universitetų: MRU, VU, VGTU ir LEU strateginius veiklos planus, galima daryti prielaidą, kad visuose universitetuose verslumo ugdymui yra skiriamas nemažas dėmesys. Visų šių universitetų viena iš misijų, vizijų, uždavinių ar tikslų – verslios asmenybės ugdymas. Vadinasi, verslus žmogus – visų šių universitetų siekiamybė. Tik būtina pastebėti, kad visi universitetai, išskyrus VU, tik neseniai sutelkė dėmesį į verslumo ugdymą: VGTU ir LEU - 2012 m., MRU – 2010 m., tuo tarpu, VU jau nuo 2007 m. Du universitetai: VGTU ir LEU pabrėžia mokslo ir verslo tarpusavio bendradarbiavimo plėtojimą, kuris yra menkas ir kurį reikia stiprinti. Didžiausias dėmesys verslumo ugdymui skiriamas LEU 2012-2020 m. strateginiame plane. Šis universitetas pažymi, jog studijų programas perorientuoja į verslumo ugdymą, siekia, kad dėstytojai tobulintų verslumo kompetencijas, skatina ir palaiko socialinį verslumą, skleidžia socialinio verslumo idėjas visuomenėje bei plėtoja paslaugas, būdingas socialiniui verslui.

¹³⁰ Žiurkutė, N. ir kt. Verslumo ugdymas: CREATOR EU metodika. Respublikinė mokslinė-praktinė konferencija „Studijos besikeičiančioje verslo aplinkoje“, pranešimų medžiaga. Alytaus kolegija. Lietuvos ekonomikos dėstytojų asociacija LEDA. Vilnius: Ciklonas, 2009 p. 96,

http://www.leda.lt/Studijos_besikeiciancioje_verslo_aplinkoje_2011.pdf#page=94 [žiūrėta 2013 10 27 d.].

¹³¹ Lietuvos edukologijos universiteto 2012-2020 m. strateginis planas, Vilnius, 2012.

3. VERSLUMO UGDYMO/SI GALIMYBIŲ UNIVERSITETETE REZULTATŲ ANALIZĖ

3.1. Empirinio tyrimo metodologija

Siekiant išsiaiškinti verslumo ugdymo/si galimybes MRU, VU, VGTU ir LEU, buvo atliktas kiekybinis tyrimas. Kiekybinis tyrimas pasirinktas todėl, kad tiriama didelė, išmatuojama ir apskaičiuojama populiacija. Kiekybinis tyrimas kaip tik ir ieško požymių, kurie yra skaičiuojami bei matuojami, siekiant vienintelio paaiškinimo. Kiekybinis tyrimo metodas – tai metodas, kurio galutis tyrimo rezultatas išreiškiamas skaičiais. Dėl to kiekybinių metodų pagalba yra giliau ir tiksliau nagrinėjami dinaminiai ir statistiniai dėsniniai. Empirinis tyrimas – tai socialinių faktų, įvykių nustatymas ir apibendrinimas tiesioginiu arba tarpiniu jų registravimu, būdingai pasireiškiančių tiriamuosiuose reiškiniuose, objektuose bei procesuose. Empirinio tyrimo analizės objektas yra: veiksmai, poelgiai, veikla, žmonių ir socialinių bendrijų elgesys, konkretūs žmonių veiklos produktai (materialiniai ir dvasiniai) bei socialinių realiųjų ir faktų atspindys individų sąmonėje (pažiūros, nuomonės, vertinimai, sprendimai). Empirinio tyrimo pagalba galima atskleisti ir surasti naujus reiškinius ir faktus. Vienas iš empirinių tyrimo metodų – anketinis metodas. Anketa – tai klausimų lapas tam tikroms žinioms surinkti, kurią pagal nurodytas taisykles užpildo klausiamasis. Tai yra vienas iš populiariausių sociologinio tyrimo metodų¹³². Kaip pažymi K. Kardelis, anketos privalumai yra: jos aiškumas, nedviprasmiškumas ir patikimumas. Sudarant anketą buvo vadovaujama šiais bendraisiais reikalavimais:

1. „pirmiausia turi būti motyvuotai, logiškai paaiškinta, dėl ko atliekamas tyrimas, po to pateikiama trumpa anketos užpildymo instrukcija;
2. apklausiamojo pastangos turi būti minimalios, todėl klausimai turi būti konkretūs, o atsakymų variantai suprantami;
3. kuo mažiau respondentui tenka rašyti, tuo daugiau jis tiki, kad bus išlaikytas anonimiškumas;

¹³² Tidikis R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*, Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.

4. svarbi anketos apimtis: ilga anketa tiriamąjį atbaido, nėra noro ją atidžiai skaityti, todėl galimi paviršutiniški atsakymai; svarbus ir anketos apipavidalinimas, klausimų kompozicija – tai gali sušvelninti kilusias neigiamas nuostatas;
5. reikia vengti klausimų, kurie stumia respondentą į vieną atsakymą;
6. reikia vengti sudėtingų, erzinančių klausimų¹³³.

Empirinis tyrimas apie verslumo ugdymo/si galimybes MRU, VU, VGTU ir LEU buvo atliktas 2013 m. gegužės – birželio mėn., pasitelkus kiekybinį duomenų rinkimo metodą – anketavimą. Tyrime iš viso dalyvavo 398 studentai iš keturių didžiausių Vilniaus universitetų:

- MRU;
- VU;
- VGTU;
- LEU.

Matavimo priemonės. Parengta anketa (1 Priedas) sudaryta iš trijų struktūrinių dalių: įžanginės, pagrindinės ir baigiamosios. Įžanginėje anketos dalyje nurodoma išsami informacija apie tyrėją (universitetas, fakultetas, studijų programa, tyrėjo vardas ir pavardė). Pateiktas atliekamo tyrimo tikslas, klausimų žymėjimo būdas bei garantuojamas atsakymų konfidencialumas. Anketos pagrindinė dalis yra sudaryta iš 14 klausimų, kuriais siekta atskleisti tyrimo problemą. 13 kl. pateikta uždaro tipo ir 1 kl. atviras, kuriame reikia nurodyti studijų kursą. Uždaro tipo klausimai pasirinkti todėl, kad tokiu būdu respondentams yra lengviau pasirinkti, išvengiama subjektyvumo, duomenys yra patikimesni, juos lengviau apdoroti ir lyginti tarpusavyje. Siekiant, kad pirmieji klausimai respondentų nevargintų, būtų lengvesni, pradžioje pateikti demografiniai klausimai apie respondento lytį, amžių, universitetą, kuriame studijuojama, studijų pakopą, formą, studijų programą bei kursą (1-7 kl.). Demografiniai klausimai pateikti anketos pradžioje dar ir dėl to, kad nebūtų prarasta informacija apie respondentą, kuri yra labai svarbi, jei anketa nebūtų baigta pildyti. Demografiniai klausimai sudaryti naudojant vardinę matavimo skalę (1 kl., 3 kl., 4 kl., 5 kl. ir 6 kl.), intervalinę (2 kl.) bei santykių skalę (7 kl.). Tolimesni klausimai pateikti naudojant vardinę matavimo skalę, siekiant sužinoti respondentų nuomonę apie verslumą: kas, jų nuomone, yra verslumas: ar tai įgimta, ar įgyta, ar ir tokia, ir tokia savybė bei pasirinkti priimtinesnį verslumo ugdymo apibrėžimą. Likusieji klausimai (11-14

¹³³ Kardelis K. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*: vadovėlis. Šiauliai: Lucilijus, 2002, p. 93-94.

kl.) pateikti pagal Likerto skalę (visiškai sutinku – 1, sutinku – 2, nesu tikra(-s) – 3, nesutinku – 4, visiškai nesutinku – 5). Šiais klausimais siekta išsiaiškinti ką respondentai mano apie verslumą, kurių užsiėmimų metu, jų nuomone, yra ugdomas verslumas, verslumo ugdymo/si galimybes jų studijuojamame universitete bei jų nuomonę apie verslumo dalyko įtraukimą į studijų programą: privalomai kiekvienam arba su galimybe pasirinkti. Baigiamojoje anketos dalyje padėkojama už atsakymus ir skirtą laiką, pateikiamas tyrėjo elektroninis paštas, jei respondantai turėtų klausimų ar pastebėjimų.

Tyrimo imtis. Tyrimo imtis buvo sudaryta remiantis visų Vilniaus universitetų studentų skaičiumi. Kadangi tyrime dalyvavo tik Vilniaus universitetuose studijuojantys studentai, todėl kituose miestuose studijuojantys studentai, skaičiuojant populiacijos dydį, nebuvo įtraukti. Remiantis Lietuvos Respublikos statistikos departamento 2011 m. duomenimis studentų skaičius pateiktas 1 lentelėje.

1 lentelė

Studentai pagal universitetus	Iš viso studentų
	2011-2012 m.
Vilniaus universitetas (VU)	21562
Mykolo Romerio universitetas (MRU)	19318
Vilniaus Gedimino technikos universitetas (VGTU)	13073
Lietuvos edukologijos universitetas (LEU)	9008
Vilniaus dailės akademija (VDA)	1871
Lietuvos muzikos ir teatro akademija (LMTA)	937
Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija (LKA)	318
ISM ekonomikos ir vadybos universitetas (ISM)	1829
Vilniaus universiteto Tarptautinio verslo mokykla (TVM)	1667
Viso:	69583

Šaltinis: Lietuvos statistikos metraštis, 2011; lentelė sudaryta autorės.

Planuojant tyrimą yra svarbu nustatyti, kokį minimalų tiriamųjų skaičių reikia apklausti, norint padaryti statistiškai reikšmingas išvadas. Socialiniuose moksluose paprastai pasirenkamas 95 proc. patikimumas¹³⁴. Tuo remiantis tyrimo imtis apskaičiuojama pagal šią formulę:

$$n = \frac{1}{0,05^2 + \frac{1}{N}}$$

čia:

n = imtis;

N – populiacijos dydis.

Atlikti skaičiavimai pagal pateiktą formulę parodė, kad $n = 398$. Todėl pasirinkta imtis ($n = 398$) yra patikima. Kadangi tiriamų universitetų studentų skaičius gerokai skiriasi (MRU – 19318, VU – 21562, VGTU – 13073, LEU – 9008), tai taikyta sluoksninė imtis, kai imtis sudaroma iš kiekvienos grupės pagal proporcijas, atspindinčias realios populiacijos proporcijas. Todėl toliau atlikti skaičiavimai parodė, kad kiekviename universitete reikia apklausti skirtingą skaičių studentų: MRU – 123, VU – 135, VGTU – 84, LEU – 56.

1. MRU: 62,961 – 100%

19318 – X%

$$X = \frac{100 * 19318}{62,961} = 31\% ; \frac{398 * 31}{100} = 123 ;$$

2. VU: 62,961 – 100%

21562 – X%

$$X = \frac{100 * 21562}{62,961} = 34\% ; \frac{398 * 34}{100} = 135 ;$$

3. VGTU: 62,961 – 100%

13073 – X%

$$X = \frac{100 * 13073}{62,961} = 21\% ; \frac{398 * 21}{100} = 84 ;$$

¹³⁴ Kardelis K. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*: vadovėlis. Šiauliai: Lucilijus, 2007.

4. LEU: 62,961 – 100%

9008 – X%

$$X = \frac{100 * 9008}{62,961} = 14\% ; \frac{398 * 14}{100} = 56.$$

Imtis parinkta atsitiktinai, t. y. visi populiacijos elementai turėjo vienodas galimybes patekti į imtį. Vilniaus universitetuose studijuojantys studentai pasirinkti dėl patogiosios imties. Anketas studentams dalijo tiesiogiai pats tyrėjas, vyko į pačius universitetus arba universitetų bendrabučius. MRU ir LEU studentai buvo apklausti universitetuose, o VU ir VGTU – bendrabučiuose. Kiekvienam universitetui buvo skiriama viena diena: tyrėjo akivaizdoje buvo pildomos anketos, jos iškart buvo ir gražinamos. Taip buvo užtikrinamas 100% anketų grįžtamumas. Visos anketos buvo užpildytos tvarkingai ir tinkamai, t. y. atsakyta į visus anketos klausimus.

Procedūros. Duomenų suvedimas, apdorojimas ir analizė atlikta naudojant statistinį duomenų analizės paketą SPSS 15.0.

3.2. Empirinio tyrimo rezultatų analizė

Tyrimo imtį iš viso sudaro 398 studentai. Jų pasiskirstymas pagal lytį pateiktas 2 lentelėje.

2 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Moterų	201	50.5	50.5	50.5
Vyrų	197	49.5	49.5	100.0
Iš viso:	398	100.0	100.0	

Kaip matyti iš pateiktos dažnių lentelės tyrime dalyvavo 201 (50,50%) moteris ir 197 (49,50%) vyrai. Studentų pasiskirstymas pagal amžių pateiktas 3 lentelėje.

3 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	18-25 m.	385	96.7	96.7	96.7
	26-33 m.	10	2.5	2.5	99.2
	34-41 m.	3	.8	.8	100.0
	Iš viso:	398	100.0	100.0	

Pateikta dažnių lentelė rodo, kad tyrime daugiausiai dalyvavo 18-25 m. studentai: 385 (96,7%), kur kas mažiau 26-33 m. studentų – 10 (2,5%) ir 3 (0,8%) studentai, kurių amžius 34-41 m. Studentų pasiskirstymas pagal studijų pakopą pateiktas 4 lentelėje.

4 lentelė. Studentų pasiskirstymas pagal studijų pakopą

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Bakaluro studijos	344	86.4	86.4	86.4
	Magistrantūros studijos	52	13.1	13.1	99.5
	Doktorantūros studijos	2	.5	.5	100.0
	Iš viso:	398	100.0	100.0	

Kaip rodo duomenys, daugiausiai buvo apklausta bakaluro studijose studijuojančių studentų – 344 (86,4%), magistrantūros studijose studijuojančių studentų apklausta 52 (13,1%) ir 2 (0,5%) doktorantūroje studijuojantys studentai. Studentų pasiskirstymas pagal studijų formą pateiktas 5 lentelėje.

5 lentelė. Studentų pasiskirstymas pagal studijų formą

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nuolatinės studijas	391	98.2	98.2	98.2
	Iššestines studijas	5	1.3	1.3	99.5
	Nuotolines studijas	2	.5	.5	100.0
	Iš viso:	398	100.0	100.0	

Pateikta dažnių lentelė rodo, jog daugiausiai buvo apklausta studentų, pasirinkusių nuolatinės studijas – 391 (98,2%), iššestines studijas pasirinkusių studentų apklausta 5 (1,3%) ir 2

(0,5%) studentai, pasirinkę nuotolines studijas. Studentų pasiskirstymas pagal studijų programą pateiktas 6 lentelėje.

6 lentelė. Studentų pasiskirstymas pagal studijų programą

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Fiziniams mokslams	21	5.3	5.3	5.3
	Biomedicinos mokslams	2	.5	.5	5.8
	Socialinimas mokslams	250	62.8	62.8	68.6
	Humanitariniams mokslams	45	11.3	11.3	79.9
	Technologijos mokslams	80	20.1	20.1	100.0
	Iš viso:	398	100.0	100.0	

Kaip matyti iš pateiktos dažnių lentelės, daugiausiai apklausta socialinius mokslus studijuojančių studentų – 250 (62,8%), mažiau technologijos mokslus – 80 (20,1%), dar mažiau humanitarinius mokslus – 45 (11,3%), fizinius mokslus – 21 (5,3%) ir tik 2 (0,5%) studentai, studijuojantys biomedicinos mokslus. Studentų pasiskirstymas pagal studijuojamą kursą pateiktas 7 lentelėje.

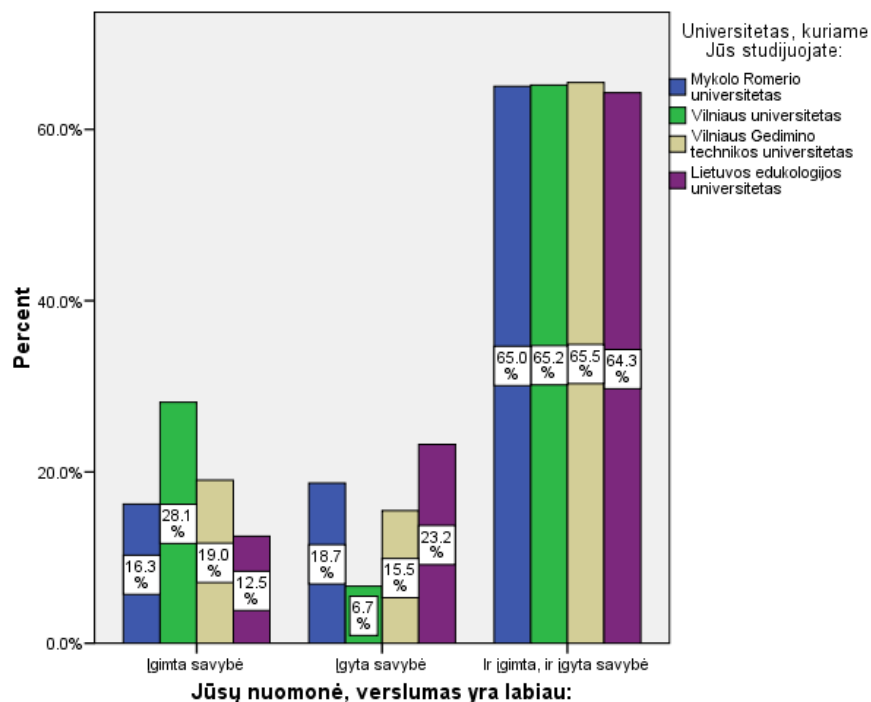
7 lentelė. Studentų pasiskirstymas pagal studijuojamą kursą

		Nurodykite kelintame kurse studijuojate?					Iš viso:
		1	2	3	4	5	
Kokia Jūsų studijų pakopa?	Bakalauro studijos	73	100	85	84	2	344
	Magistrantūros studijos	41	10	1	0	0	52
	Doktorantūros studijos	1	0	1	0	0	2
	Iš viso:	115	110	87	84	2	398

Pateikti duomenys rodo, jog daugiausiai buvo apklausta 2 kurse studijuojančių bakalauro studijų studentų – iš viso 100, 3 kurso – 85 studentai, 4 kurso – 84 studentai ir 2 studentai, studijuojantys 5 kurse. Magistrantūros studijų 1 kurse studijuojančių studentų apklausta 41, 2 kurse – 10 ir vienas studentas, studijuojantis 3 kurse. Apklaustas 1 studentas, studijuojantis doktorantūros studijų 1 kurse bei 1 doktorantas, studijuojantis 3 kurse.

Klausimo „Jūsų nuomone, verslumas yra labiau: įgimta savybė, įgyta savybė ar ir įgimta, ir įgyta savybė?“ studentų atsakymai pateikti 1 pav. Kad **verslumas** yra **įgimta savybė** mano: 28,1% VU, 19% VGTU, 16,3% MRU, 12,5% LEU studentų. Manančių, jog **verslumas** – **įgyta**

savybė yra: 23,2% LEU, 18,7% MRU, 15,5% VGTU, 6,7% VU studentų. Kad **verslumas – ir įgimta, ir įgyta savybė** mano: 65,5% VGTU, 65,2% VU, 65% MRU ir 64,3% LEU studentų.

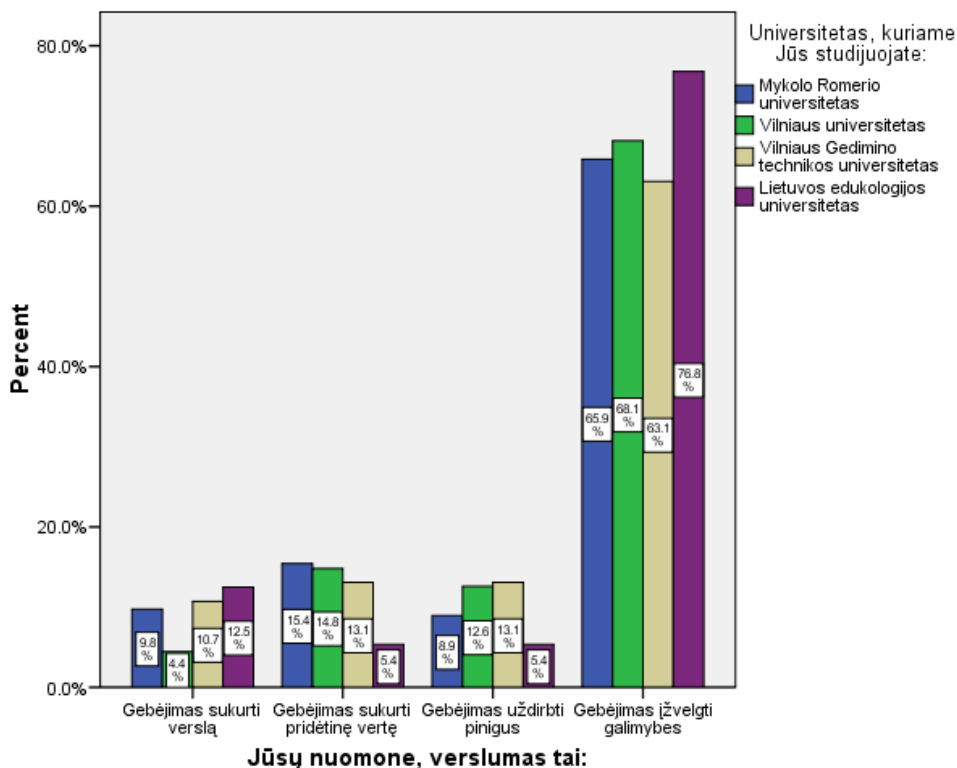

1 pav. Studentų nuomonė apie verslumo savybes

Pateikti duomenys išryškina tai, kad visų universitetų studentų nuomonė šiuo klausimu sutampa. Didžioji dalis studentų (65%) mano, jog verslumas – ir įgimta, ir įgyta savybė. Tokios nuomonės laikosi apylygis procentas studentų iš visų keturių universitetų. Tai teigiamas rodiklis, rodantis pozityvią studentų nuomonę apie tai, kad ko neturime ar nežinome, visada galime įgyti ar išmokti. Tai pagrindžia nuomonę, jog verslumo galima išmokti, tad yra išryškinama verslumo ugdymo prasmė iš studentų pozicijos. Žymiai mažiau buvo apklausta studentų, manančių jog verslumas – arba tik įgimta savybė (18,975%), arba tik įgyta savybė (16,025%). Tai vėlgi yra teigiami rodikliai, kadangi įgimtą verslumo turi ne kiekvienas, o ir mokytis nori ne kiekvienas.

Klausimo „Jūsų nuomone, verslumas tai: gebėjimas sukurti verslą, gebėjimas sukurti pridėtinę vertę, gebėjimas uždirbti pinigus ar gebėjimas įžvelgti galimybes?“ atsakymai pateikti 2 pav. Kad **verslumas – tai gebėjimas sukurti verslą** mano: 12,5% LEU, 10,7% VGTU, 9,8% MRU ir 4,4% VU studentų. Kad **verslumas – gebėjimas sukurti pridėtinę vertę** pasirinko: 15,4% MRU, 14,8% VU, 13,1% VGTU ir 5,4% LEU studentų. Manančių, jog **verslumas – gebėjimas uždirbti pinigus** yra: 13,1% VGTU, 12,6% VU, 8,9% MRU ir 5,4% LEU studentų.

Kad verslumas – gebėjimas išvelgti galimybes sutinka: 76,8% LEU, 68,1% VU, 65,9% MRU ir 63,1% VGTU studentų.

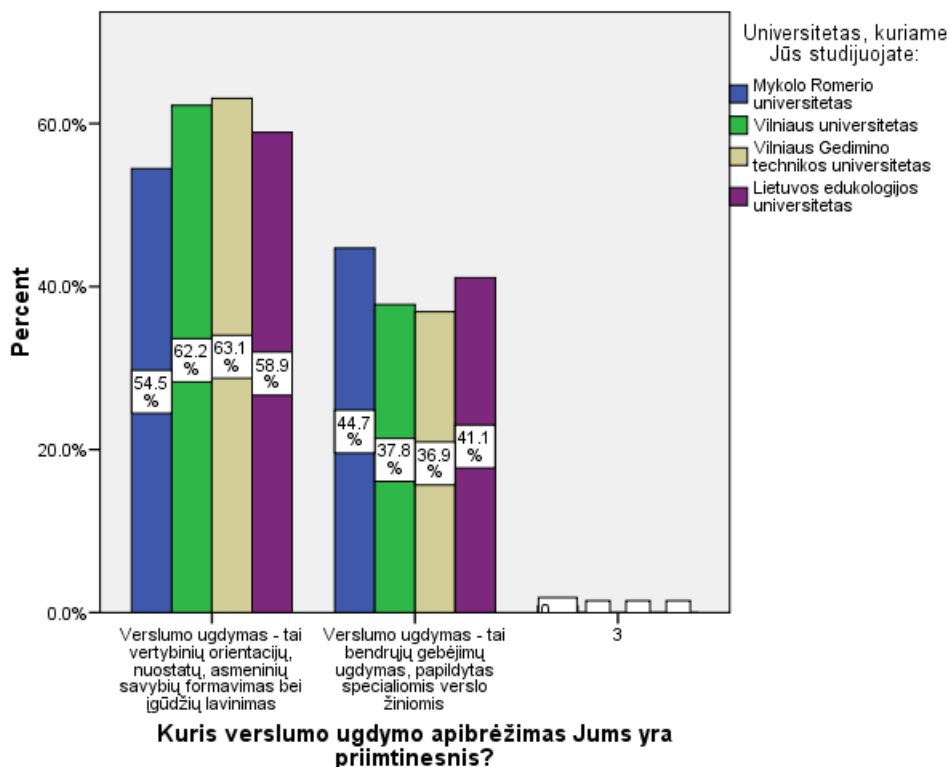

2 pav. Studentų nuomonė apie verslumą

Tyrimo analizė atskleidžia, kad visų keturių universitetų studentų nuomonė šiuo klausimu nesiskiria. Daugumos studentų (68,475%) nuomone, verslumas daugiausiai yra siejamas su gebėjimu išvelgti galimybes. Tai yra pats plačiausias verslumo supratimas, rodantis tai, kad studentai turi platų požiūrį į verslumą. Gebėjimas išvelgti galimybes apima ir visuomeninį, ir profesinį, ir asmeninį gyvenimą. Tai savybė – praverčianti bet kurioje gyvenimo situacijoje. Kitus atsakymo variantus pasirinko kur kas mažesnis studentų skaičius. Mažiausiai buvo apklausta studentų (9,35%) manančių, jog verslumas – gebėjimas sukurti verslą. Tai rodo, jog studentai teisingai interpretuoja verslumą ir nesieja jo tik su verslo kūrimu. Panašus studentų skaičius, išskyrus LEU kiek mažiau, mano, jog verslumas – tai gebėjimas sukurti pridėtinę vertę; gebėjimas uždirbti pinigus. Pabrėžtina tai, kad gebėjimas uždirbti pinigus - yra pas siauriausias verslumo supratimas.

Klausimo „Kuris verslumo ugdymo apibrėžimas Jums yra priimtinesnis?“ atsakymai

pateikti 3 pav. Pasirinkusių, kad **verslumo ugdymas – tai vertybinių orientacijų, nuostatų, asmeninių savybių formavimas bei įgūdžių lavinimas** yra: 63,1% VGTU, 62,2% VU, 58,9% LEU ir 54,5% MRU studentų. Manančių, jog **verslumo ugdymas – tai bendrųjų gebėjimų ugdymas, papildytas specialiomis verslo žiniomis** yra: 44,7% MRU, 41,1% LEU, 37,8% VU ir 36,9% VGTU studentų.

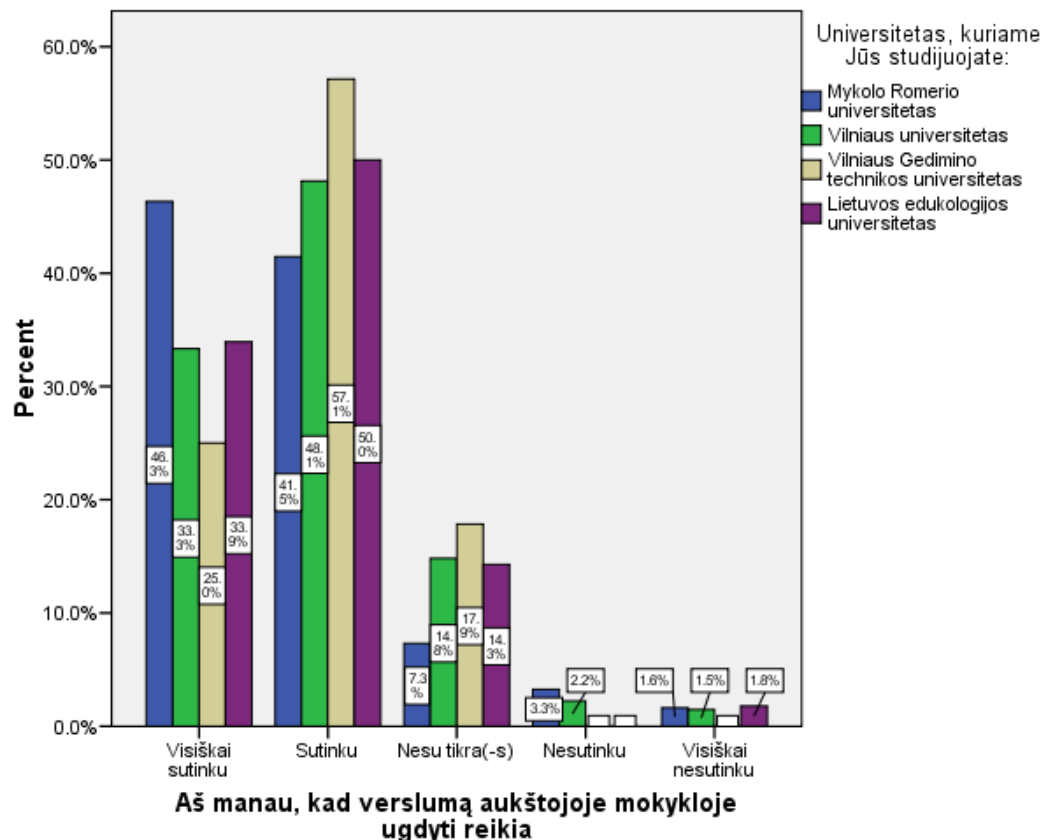

3 pav. Studentams priimtinesnis verslumo apibrėžimas

Tyrimo rezultatai parodo, kad visų keturių universitetų studentams (59,675%) priimtinesnis apibrėžimas, kad verslumo ugdymas – tai vertybinių orientacijų, nuostatų, asmeninių savybių formavimas bei įgūdžių lavinimas. Šis verslumo ugdymo apibrėžimas verslumą traktuoja kaip savybių rinkinį, reikalingą kasdieniniam gyvenimui, visose gyvenimo situacijose. Tai platesnis požiūris į verslumo ugdymą, akcentuojantis daugiau vidinį žmogaus turtinimą. Palaikančių nuomonę, kad verslumo ugdymas – tai bendrųjų gebėjimų ugdymas, papildytas specialiomis verslo žiniomis yra mažiau. Šis verslumo ugdymo apibrėžimas yra siauresnis, akcentuojantis gebėjimų ugdymą, reikalingą verslo kūrimui ir vystymui.

Atsakymai į teiginį „Aš manau, kad verslumą aukštojoje mokykloje ugdyti reikia“ pateikti

4 pav. Su šiuo teiginiu **visiškai sutinka**: 46,3% MRU, 33,9% LEU, 33,3% VU ir 25% VGTU studentų. **Sutinka**: 57,1% VGTU, 50% LEU, 48,1% VU ir 41,5% MRU studentų. **Nėra tikri**: 17,9% VGTU, 14,8% VU, 14,3% LEU ir 7,3% MRU studentų. **Nesutinka**: 3,3% MRU ir 2,2% VU studentų. **Visiškai nesutinka**: 1,8% LEU, 1,6% MRU ir 1,5% VU studentų.

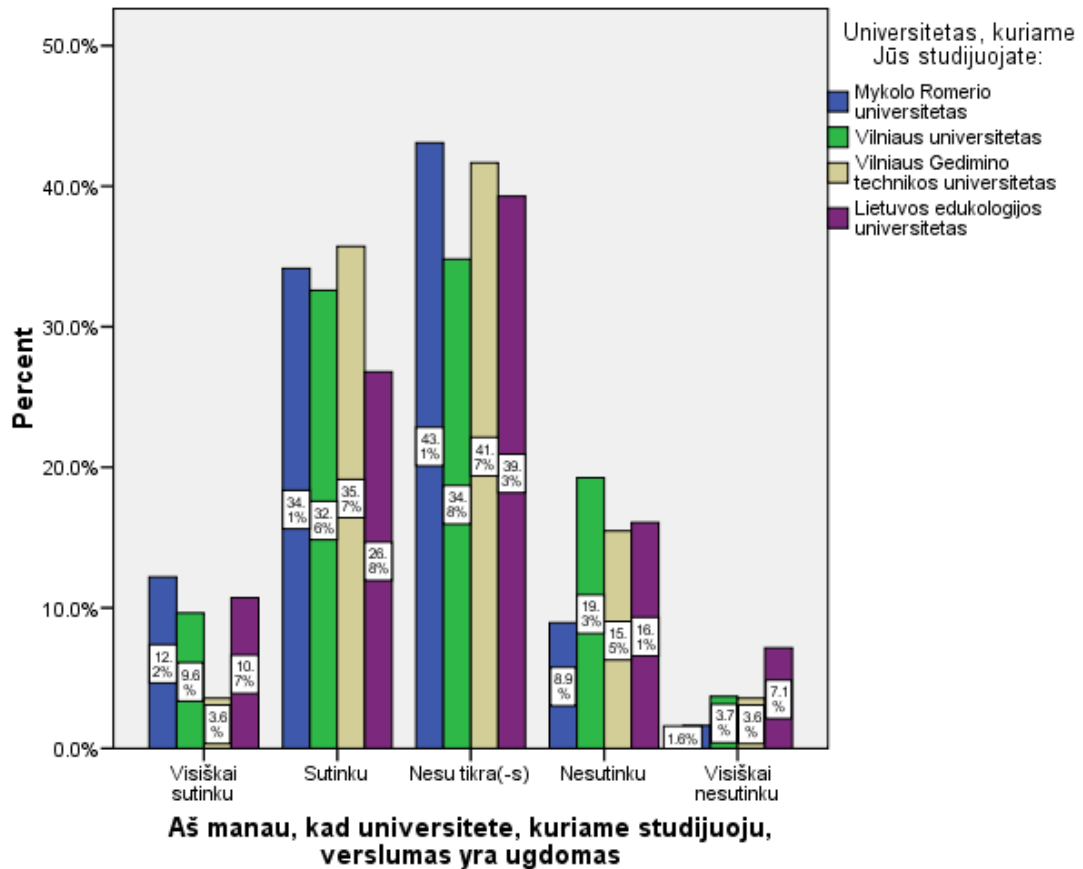

4 pav. Studentų nuomonė apie verslumo ugdymo reikalingumą aukštojoje mokykloje

Kaip rodo duomenys, visų keturių universitetų studentų nuomonė šiuo klausimu sutampa. Didžioji dalis studentų (83,8%) visiškai sutinka arba sutinka su tuo, kad verslumą aukštojoje mokykloje ugdyti reikia. Svarbu paminėti tai, kad kur kas didesnė studentų dalis (13,575%) nėra tikra dėl verslumo ugdymo reikalingumo aukštojoje mokykloje nei, kad su tuo nesutinka (1,375%) ar visiškai nesutinka (1,225%). Tai yra gerai, tačiau universitetai studentams turėtų suteikti daugiau informacijos apie verslumo naudą asmeniui bei labiau akcentuoti verslumo ugdymo reikalingumą universitete, kad studentams nekiltų abejonių. Paminėtina tai, jog nebuvo nei vieno studento iš VGTU, kuris nesutiktų ar visiškai nesutiktų su šiuo teiginiu. Bet koku atveju, toks didelis procentas studentų, pritariančių šiam teiginiu ir toks mažas procentas tų, kurie

nepitaria, parodo verslumo ugdymo reikalingumą ir būtinumą aukštojoje mokykloje.

Atsakymai į teiginį „Aš manau, kad universitete, kuriame studijuoju, verslumas yra ugdomas“ pateikti 5 pav. Su šiuo teiginiu **visiškai sutinka**: 12,2% MRU, 10,7% LEU, 9,6% VU, 3,6% VGTU studentų. **Sutinka**: 35,7% VGTU, 34,1% MRU, 32,6% VU bei 26,8% LEU studentų. **Nėra tikri**: 43,1% MRU, 41,7% VGTU, 39,3% LEU ir 34,8% VU studentų. **Nesutinka**: 19,3% VU, 16,1% LEU, 15,5% VGTU bei 8,9% MRU studentų. **Visiškai nesutinka**: 7,1% LEU, 3,7% VU, 3,6% VGTU, 1,6% MRU studentų.

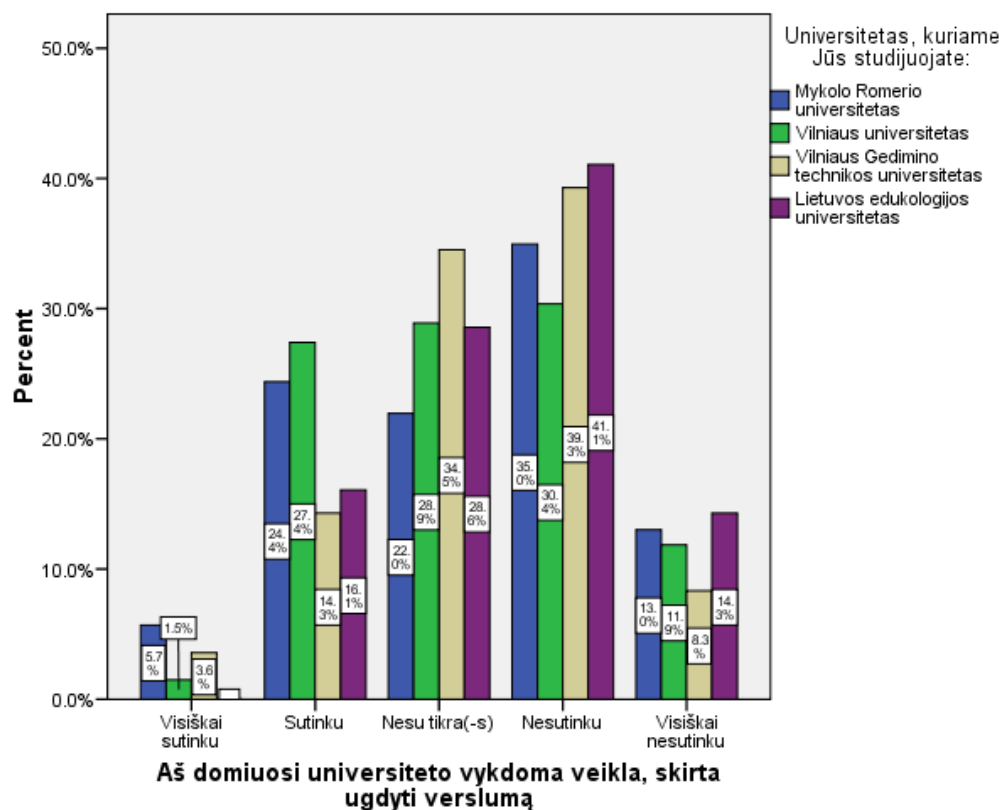

5 pav. Studentų nuomonė apie verslumo ugdymą jų universitete

Kaip matyti iš pateiktos stulpelinės diagramos, visų universitetų studentų nuomonė sutapo ir šiuo klausimu. Daugiausiai studentų (39,725%) pasisakė už tai, jog nėra tikri, ar jų studijuojamame universitete yra ugdomas verslumas. Toks didelis studentų skaičius, nežinantis, ar jo universitete yra ugdomas verslumas rodo tai, jog studentams trūksta informacijos, universitetai per mažai akcentuoja verslumo ugdymą arba patys studentai mažai tuo domisi. Visgi

yra nemaža dalis studentų (32,3%), kurie sutinka, jog verslumas jų universitete yra ugdomas, mažiau studentų (9,025%) visiškai sutinkančių, tačiau tai teigiami rodikliai, rodantys, jog universitetui juda tinkama linkme.

Atsakymai į teiginį „Aš domiuosi universiteto vykdoma veikla, skirta ugdyti verslumą“ pateikti 6 pav. Su teiginiu **visiškai sutinka**: 5,7% MRU, 3,6% VGTU bei 1,5% VU studentų. **Sutinka**: 27,4% VU, 24,4% MRU, 16,1% LEU, 14,3% VGTU studentų. **Nėra tikri**: 34,5% VGTU, 28,9% VU, 28,6% LEU ir 22% MRU studentų. **Nesutinka**: 41,1% LEU, 39,3% VGTU, 35% MRU bei 30,4% VU studentų. **Visiškai nesutinka**: 14,3% LEU, 13% MRU, 11,9% VU, 8,3% VGTU studentų.

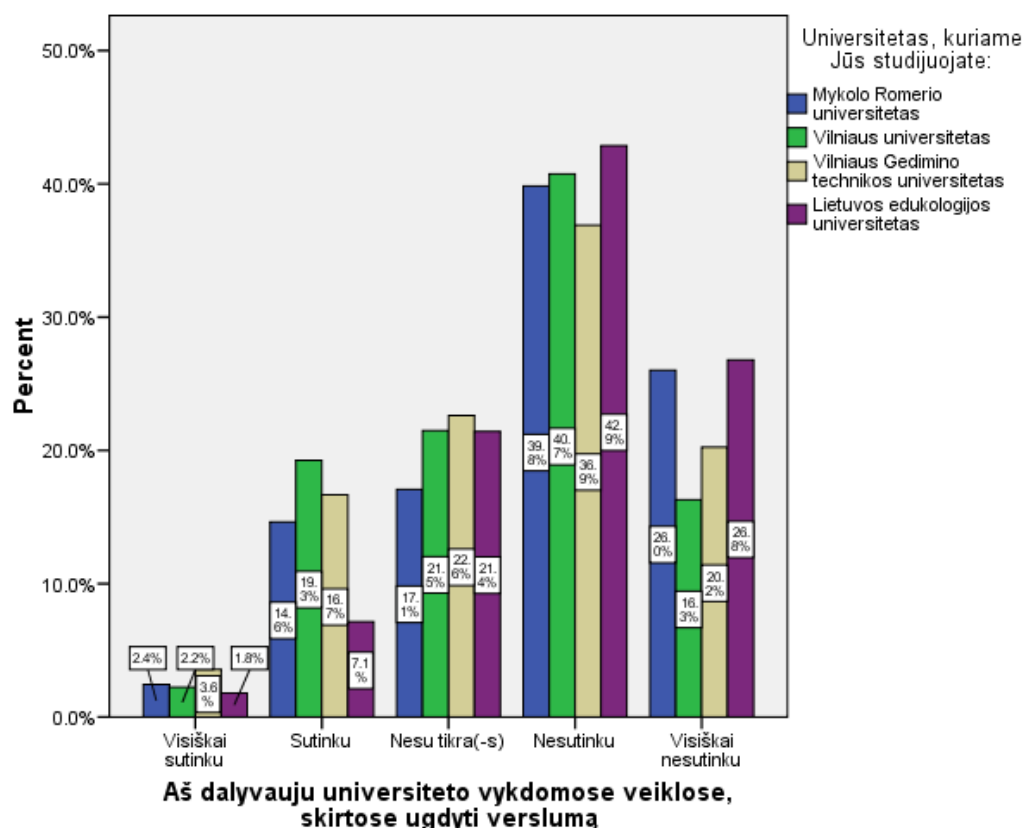

6 pav. Studentų domėjimasis universiteto vykdoma veikla, skirta ugdyti verslumą

Tyrimo rezultatai parodo, kad visų keturių universitetų dauguma studentų (36,45%) nesutinka su tuo, kad domisi universiteto vykdoma veikla, skirta ugdyti verslumą. Palyginus su studentais, kurie visiškai sutinka (2,7%) su šiuo teiginiu, visiškai nesutinkančių (11,875%) yra kur kas daugiau. Galbūt šie duomenys ir paaiškina tai, dėl ko didelė dalis studentų nežino ar jų universitete yra ugdomas verslumas. Taip pat nemaža dalis studentų (28,5%) nėra tikri, ar domisi

universiteto vykdoma veikla, skirta ugdyti verslumą. Gali būti, kad studentai tiesiog nežino kokia veikla ugdo verslumą, dėl to tiek daug studentų ir pasirinko šį atsakymo variantą. Visų universitetų studentų nuomonė šiuo klausimu pasiskirstė apylygiai, tik iš sutinkančių su šiuo teiginiu išsiskiria VU ir MRU studentai, taip demonstruodami savo smalsumą.

Teiginio „Aš dalyvauju universiteto vykdomose veiklose, skirtose ugdyti verslumą“ atsakymai pateikti 7 pav. Su teiginiu **visiškai sutinka**: 3,6% VGTU, 2,4% MRU, 2,2% VU, 1,8% LEU studentų. **Sutinka**: 19,3% VU, 16,7% VGTU, 14,6% MRU, 7,1% LEU studentų. **Nėra tikri**: 22,6% VGTU, 21,5% VU, 21,4% LEU bei 17,1% MRU studentų. **Nesutinka**: 42,9% LEU, 40,7% VU, 39,8% MRU ir 36,9% VGTU studentų. **Visiškai nesutinka**: 26,8% LEU, 26% MRU, 20,2% VGTU, 16,3% VU studentų.

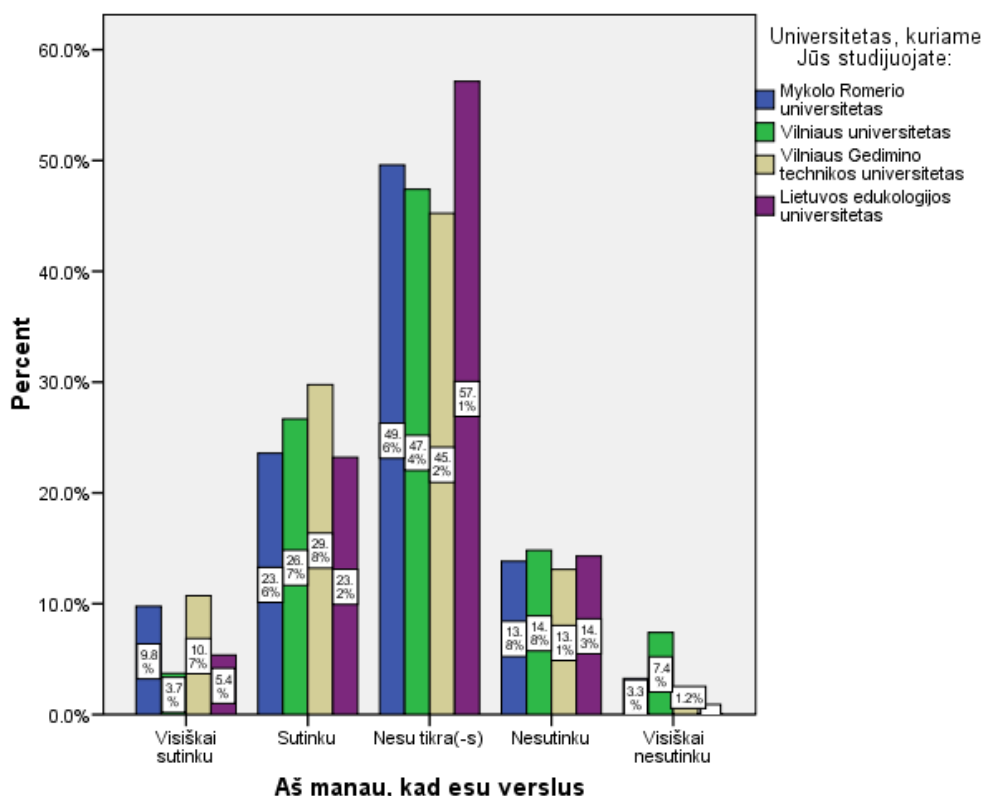

7 pav. Studentų dalyvavimas universiteto vykdomose veiklose, skirtose ugdyti verslumą

Pateikta stulpelinė diagrama rodo, kad visų keturių universitetų studentų nuomonė šiuo klausimu nesiskiria. Didžioji dalis studentų (40,075%) nesutinka su šiuo teiginiu. Taip pat nemažai studentų (22,325%) visiškai nesutinkančių su šiuo teiginiu. Tad kaip rodo šie ir prieš tai

apdoroti duomenys, didžioji dalis studentų ne tik nežino ar jų universitete ugdomas verslumas, ne tik nesidomi universiteto vykdoma veikla, skirta ugdyti verslumą, bet ir nedalyvauja vykdomose veiklose. Tai rodo didžiulį studentų pasyvumą. Vėl yra nemažai studentų (20,65%), kurie nėra tikri, ar dalyvauja universiteto vykdomose veiklose, skirtose ugdyti verslumą. Tai tik dar kartą patvirtina faktą, kad studentams trūksta žinių apie verslumo ugdymą. Sutinkančių ir visiškai sutinkančių su šiuo teiginiu studentų yra per mažai, norėtųsi daugiau aktyvumo iš jų pusės.

Teiginio „Aš manau, kad esu verslus“ atsakymai pateikti 8 pav. Su teiginiu **visiškai sutinka**: 10,7% VGTU, 9,8% MRU, 5,4% LEU, 3,7% VU. **Sutinka**: 29,8% VGTU, 26,7% VU, 23,6% MRU, 23,2% LEU studentų. **Nėra tikri**: 57,1% LEU, 49,6% MRU, 47,4% VU bei 45,2% VGTU studentų. **Nesutinka**: 14,8% VU, 14,3% LEU, 13,8% MRU ir 13,1% VGTU studentų. **Visiškai nesutinka**: 7,4% VU, 3,3% MRU, 1,2% VGTU studentų.

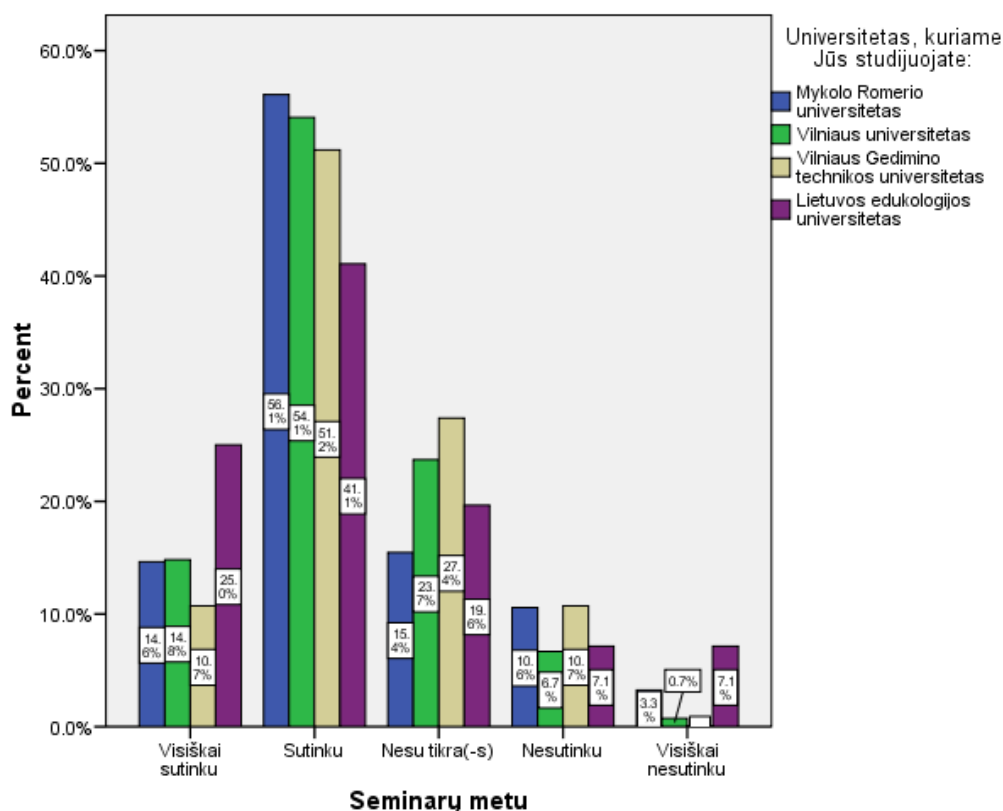

8 pav. Studentų nuomonė apie jų verslumą

Tyrimo analizė atskleidžia, kad visų universitetų didžioji dalis studentų (49,825%) nėra tikri, ar jie yra verslūs. Šį rezultatą galima susieti su prieš tai analizuotais duomenimis, kurie atskleidė, jog studentai menkai domisi ir pasyviai dalyvauja universiteto vykdomose veiklose,

skirtose ugdyti verslumą. Jei studentai nesidomi ir nedalyvauja tose veiklose, tuomet niekur savęs neišreiškia ir negali pasakyti ar yra verslūs, ar ne. Kad ir kokia didelė studentų dalis nežino, ar ji yra versli, visgi yra nemažai studentų (25,825%) sutinkančių, jog jie yra verslūs. Iš visiškai sutinkančių su šiuo teiginiu, ryškiausiai išsiskiria VGTU ir MRU studentai. VU studentų, kitaip nei kitų universitetų studentų, yra mažiausiai, kurie visiškai sutinka su šiuo teiginiu ir daugiausiai, kurie visiškai nesutinka su tuo, jog yra verslūs.

Teiginio „Seminarų metu yra ugdomas verslumą“ atsakymai pateikti 9 pav. Su teiginiu **visiškai sutinka**: 25% LEU, 14,8% VU, 14,6% MRU bei 10,7% VGTU studentų. **Sutinka**: 56,1% MRU, 54,1% VU, 51,2% VGTU, 41,1% LEU studentų. **Nėra tikri**: 27,4% VGTU, 23,7% VU, 19,6% LEU, 15,4% MRU studentų. **Nesutinka**: 10,7% VGTU, 10,6% MRU, 7,1% LEU, 6,7% VU studentų. **Visiškai nesutinka**: 7,1% LEU, 3,3% MRU, 0,7% VU studentų.

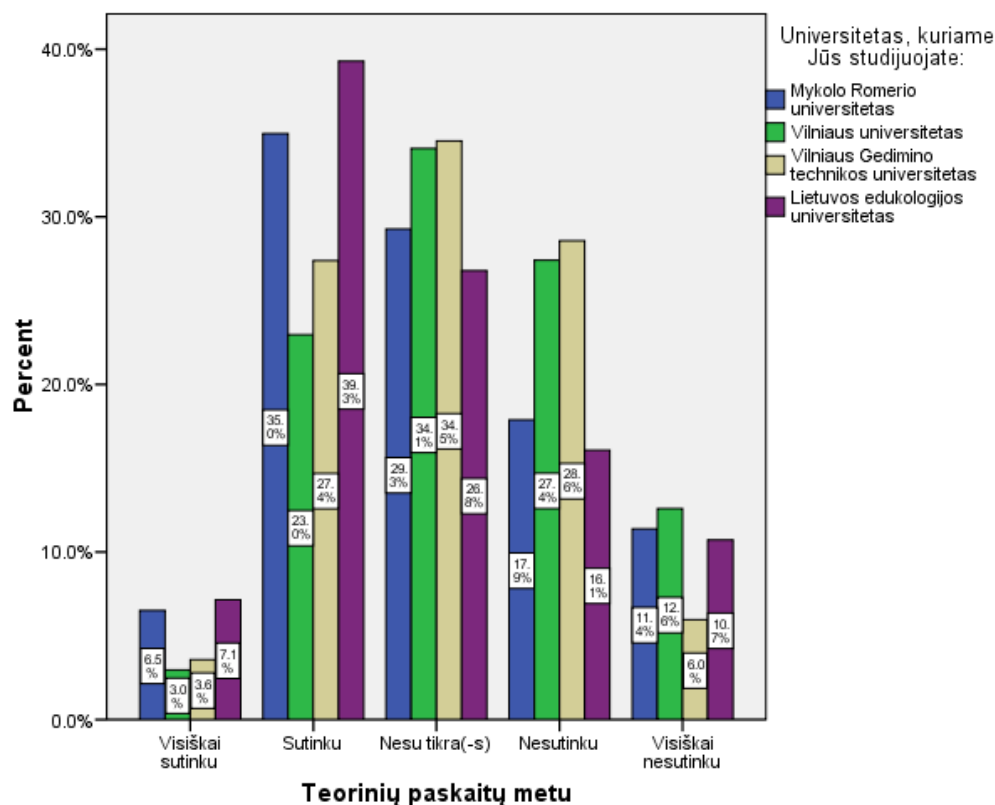

9 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar seminarų metu yra ugdomas verslumą

Pateikti duomenys rodo, jog visų universitetų didžioji dalis studentų (50,625%) sutinka, kad seminarų metu verslumą yra ugdomas. Tai, kad tokia didelė dalis studentų pritaria ir tokia maža dalis nepritaria tam, jog verslumą yra ugdomas seminarų metu, yra teigiamas dalykas,

kadangi daugumoje universitetų seminarų lankymas yra privalomas ir tokiu būdu studentai įgyja verslumo žinių ir įgūdžių.

Atsakymai į teiginį „Teorinių paskaitų metu yra ugdomas verslumas“ pateikti 10 pav. Su juo **visiškai sutinka**: 7,1% LEU, 6,5% MRU, 3,6% VGTU, 3% VU studentų. **Sutinka**: 39,3% LEU, 35% MRU, 27,4% VGTU, 23% VU studentų. **Nėra tikri**: 34,5% VGTU, 34,1% VU, 29,3% MRU, 26,8% LEU studentų. **Nesutinka**: 28,6% VGTU, 27,4% VU, 17,9% MRU, 16,1% LEU studentų. **Visiškai nesutinka**: 12,6% VU, 11,4% MRU, 10,7% LEU bei 6% VGTU studentų.

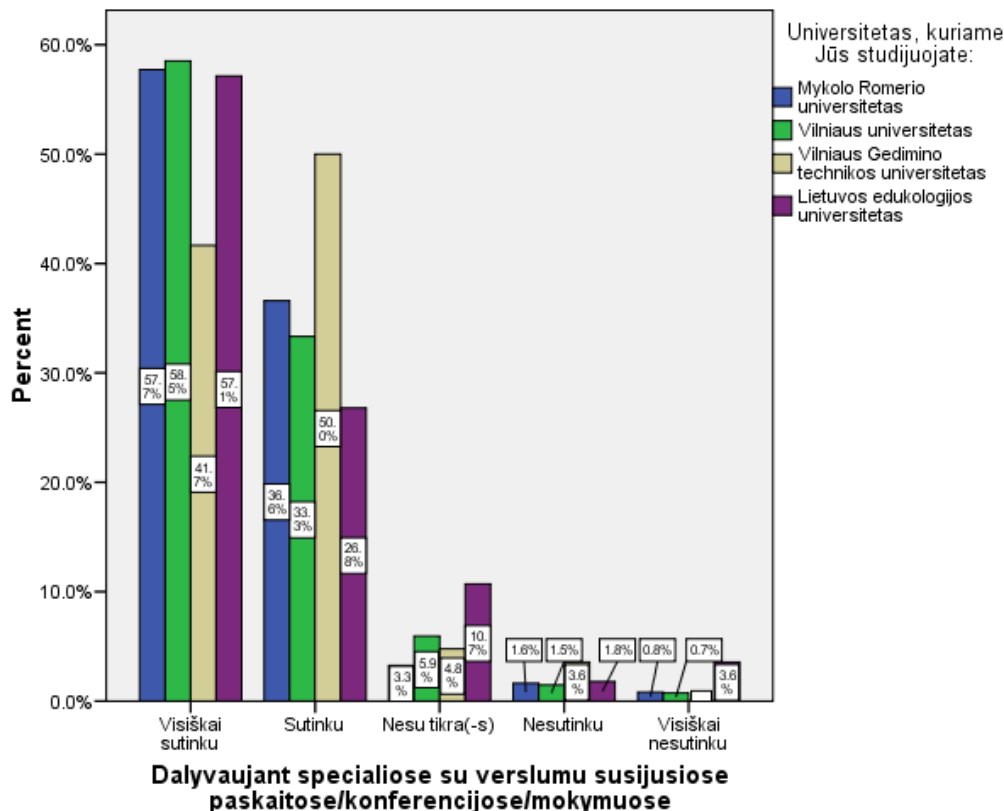

10 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar teorinių paskaitų metu yra ugdomas verslumas

Kaip matyti iš pateiktos stulpelinės diagramos, daugiau studentų iš VU ir VGTU nėra tikri arba linkę nesutikti su tuo, kad teorinių paskaitų metu yra ugdomas verslumas. Tuo tarpu, didžioji dalis MRU ir LEU studentų linkę sutikti, kad paskaitų metu yra ugdomas verslumas. Tai pirmasis klausimas, ties kuriuo akivaizdžiai išsiskyrė studentų, iš skirtingų universitetų, nuomonė.

Atsakymai į teiginį „Dalyvaujant specialiose su verslumu susijusiose paskaitose/konferencijose/mokymuose yra ugdomas verslumas“ pateikti 11 pav. Su teiginiu

visiškai sutinka: 58,5% VU, 57,7% MRU, 57,1% LEU, 41,7% VGTU studentų. **Sutinka:** 50% VGTU, 36,6% MRU, 33,3% VU bei 26,8% LEU studentų. **Nėra tikri:** 10,7% LEU, 5,9% VU, 4,8% VGTU, 3,3% MRU studentų. **Nesutinka:** 3,6% VGTU, 1,8% LEU, 1,6% MRU bei 1,5% VU studentų. **Visiškai nesutinka:** 3,6% LEU, 0,8% MRU bei 0,7% VU studentų.

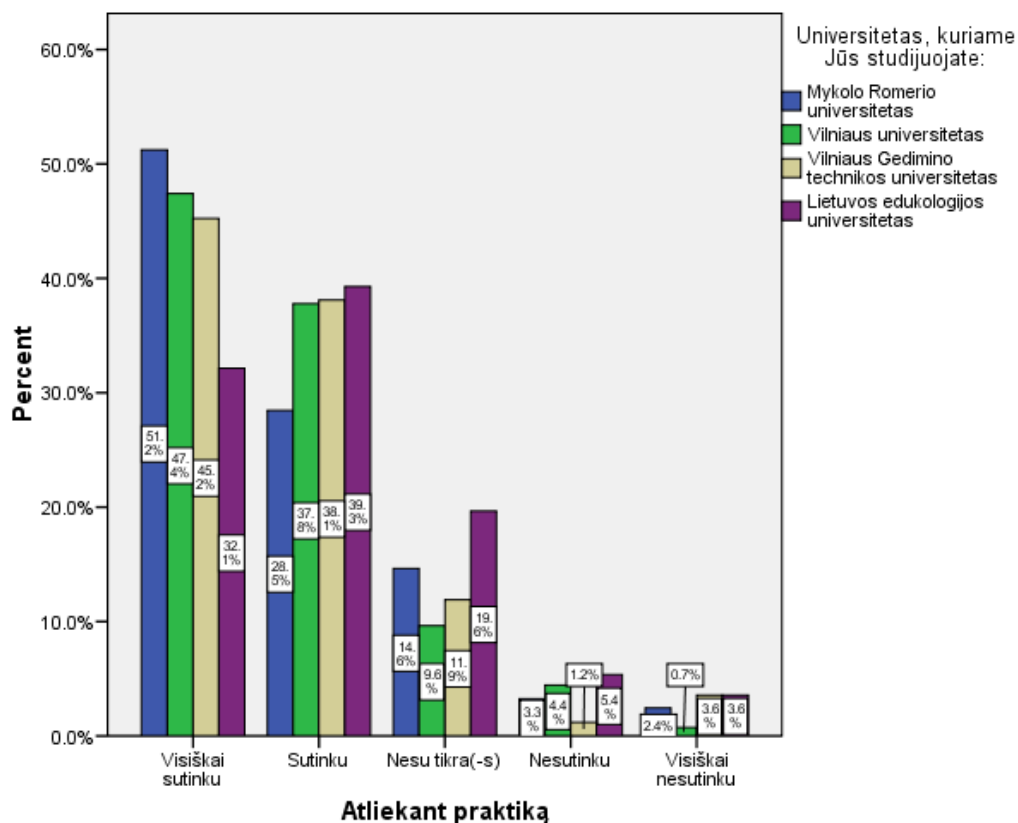

11 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar dalyvaujant specialiose su verslumu susijusiose paskaitose/konferencijose/mokymuose yra ugdomas verslumas

Atsižvelgiant į pateiktus duomenis, ryškiai matosi tai, kad visų universitetų dauguma studentų visiškai sutinka (53,75%) arba sutinka (36,675%) su šiuo teiginiu. Nesutinkančių (2,125%) ir visiškai nesutinkančių (1,275%) su šiuo teiginiu yra visai maža dalis studentų. Tai reiškia, kad universitetai turi kuo dažniau rengti įvairias su verslumu susijusias paskaitas/mokymus ar konferencijas, informuojant apie tai ir visą universiteto bendruomenę.

Teiginio „Atliekant praktiką yra ugdomas verslumas“ atsakymai pateikti 12 pav. Su šiuo teiginiu **visiškai sutinka:** 51,2% MRU, 47,4% VU, 45,2% VGTU, 32,1% LEU studentų. **Sutinka:** 39,3% LEU, 38,1% VGTU, 37,8% VU bei 28,5% MRU studentų. **Nėra tikri:** 19,6%

LEU, 14,6% MRU, 11,9% VGTU, 9,6% VU studentų. **Nesutinka:** 5,4% LEU, 4,4% VU, 3,3% MRU ir 1,2% VGTU studentų. **Visiškai nesutinka:** 3,6% VGTU, 3,6% LEU, 2,4% MRU, 0,7% VU studentų.

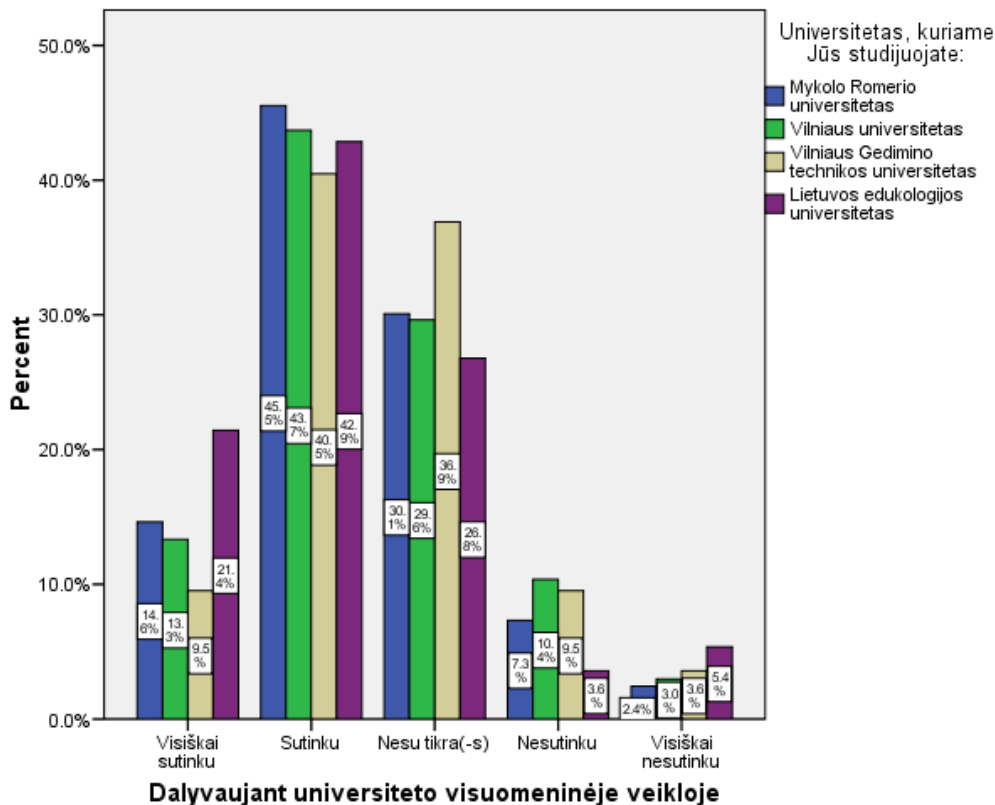

12 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar atliekant praktiką yra ugdomas verslumas

Iš pateiktų duomenų matyti, kad visų universitetų studentų nuomonė šiuo klausimu sutampa. Didžioji dalis studentų (79,9%) visiškai sutinka arba sutinka su tuo, jog praktikos metu yra ugdomas verslumas. Tam tikra studentų dalis (13,925%) nėra tikra, ar praktikos metu yra ugdomas verslumas, tad jiems reikėtų suteikti daugiau informacijos apie praktikos naudą ugdant verslumą. Tik maža dalis studentų nesutinka (3,575%) arba visiškai nesutinka (2,575%) su šiuo teiginiu. Šis rezultatas rodo tai, kad universitetai turi skirti didesnę dėmesį studentų praktikoms, jų organizavimui, studentai turi jose aktyviai dalyvauti ir atliekama praktika turėtų būti ne vieną kartą per visą mokymosi universitete laikotarpį, bet, pavyzdžiui, po kartą kiekvienais metais.

Teiginio „Dalyvaujant universiteto visuomeninėje veikloje yra ugdomas verslumas“ atsakymai pateikti 13 pav. Su juo **visiškai sutinka:** 21,4% LEU, 14,6% MRU, 13,3% VU bei

9,5% VGTU studentų. **Sutinka:** 45,5% MRU, 43,7% VU, 42,9% LEU, 40,5% VGTU studentų. **Nėra tikri:** 36,9% VGTU, 30,1% MRU, 29,6% VU, 26,8% LEU studentų. **Nesutinka:** 10,4% VU, 9,5% VGTU, 7,3% MRU, 3,6% LEU studentų. **Visiškai nesutinka:** 5,4% LEU, 3,6% VGTU, 3% VU, 2,4% MRU studentų.

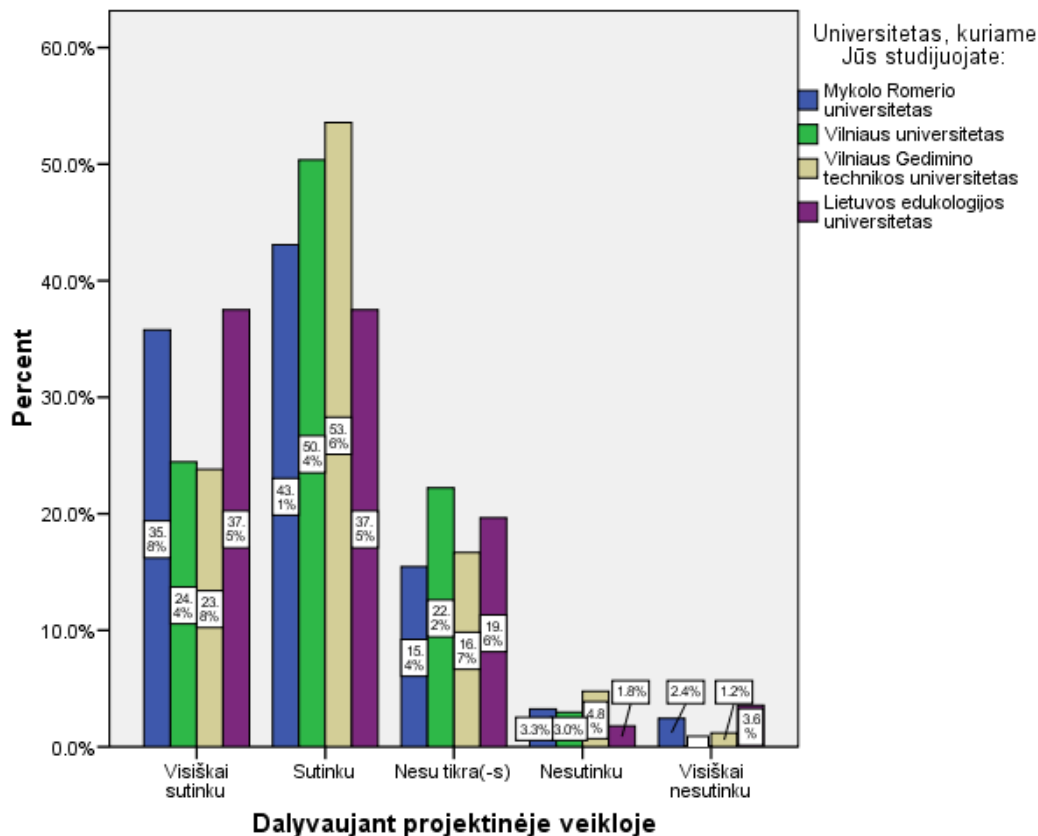

13 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar dalyvaujant universiteto visuomeninėje veikloje, yra ugdomas verslumas

Kaip rodo pateikti duomenys, visų universitetų studentų nuomonė šiuo klausimu sutampa. Dauguma studentų (43,15%) sutinka su tuo, kad dalyvaujant universiteto visuomeninėje veikloje yra ugdomas verslumas. Nemaža dalis studentų (30,85%) nėra tikri, ar visuomeninė veikla ugdo verslumą, tad jiems reikėtų suteikti daugiau informacijos šiuo klausimu. Tik maža dalis studentų nesutinka (7,7%) arba visiškai nesutinka (3,6%) su šiuo teiginiu. Tai reiškia, kad universitetai turėtų skatinti studentus įsitraukti į universiteto visuomeninę veiklą, patys studentai turėtų aktyviau toje veikloje dalyvauti, stengtis labiau save išreikšti.

Atsakymai į teiginį „Dalyvaujant projektinėje veikloje yra ugdomas verslumas“ pateikti 14 pav. Su šiuo teiginiu **visiškai sutinka:** 37,5% LEU, 35,8% MRU, 24,4% VU, 23,8% VGTU

studentų. **Sutinka:** 53,6% VGTU, 50,4% VU, 43,1% MRU bei 37,5% LEU studentų. **Nėra tikri:** 22,2% VU, 19,6% LEU, 16,7% VGTU ir 15,4% MRU studentų. **Nesutinka:** 4,8% VGTU, 3,3% MRU, 3% VU, 1,8% LEU studentų. **Visiškai nesutinka:** 3,6% LEU, 2,4% MRU bei 1,2% VGTU studentų.

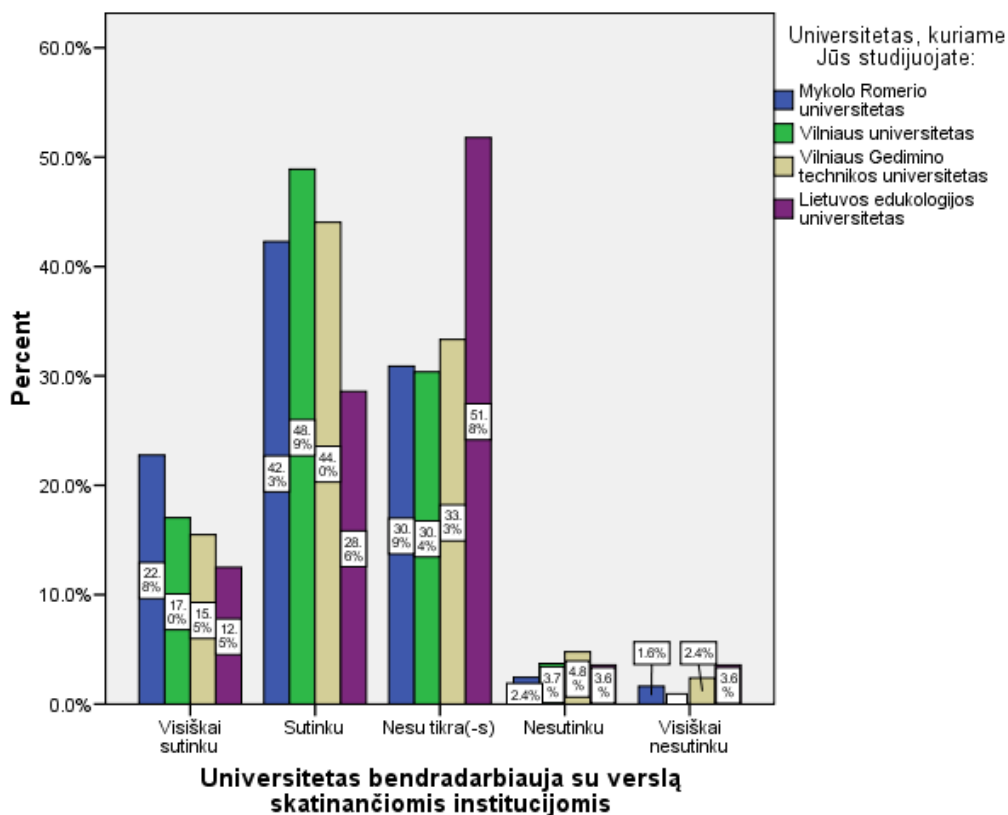

14 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar dalyvaujant projektinėje veikloje, yra ugdomas verslumas

Tyrimo analizė atskleidžia, kad didžioji dalis studentų (76,525%) sutinka arba visiškai sutinka su tuo, kad dalyvaujant projektinėje veikloje yra ugdomas verslumas. Tik labai mažai studentų, kurie nesutinka (3,225%) arba visiškai nesutinka (1,8%) su šiuo teiginiu. Todėl universitetai turėtų į studijų programą įtraukti projektinės veiklos metodą, kuris studentų nuomone, ypač naudingas ugdant verslumą.

Teiginio „Universitetas bendradarbiauja su verslą skatinančiomis institucijomis“ atsakymai pateikti 15 pav. Su teiginiu **visiškai sutinka:** 22,8% MRU, 17% VU, 15,5% VGTU, 12,5% LEU studentų. **Sutinka:** 48,9% VU, 44% VGTU, 42,3% MRU, 28,6% LEU studentų. **Nėra tikri:** 51,8% LEU, 33,3% VGTU, 30,9% MRU bei 30,4% VU. **Nesutinka:** 4,8% VGTU,

3,7% VU, 3,6% LEU, 2,4% MRU studentų. **Visiškai nesutinka:** 3,6% LEU, 2,4% VGTU bei 1,6% MRU studentų.

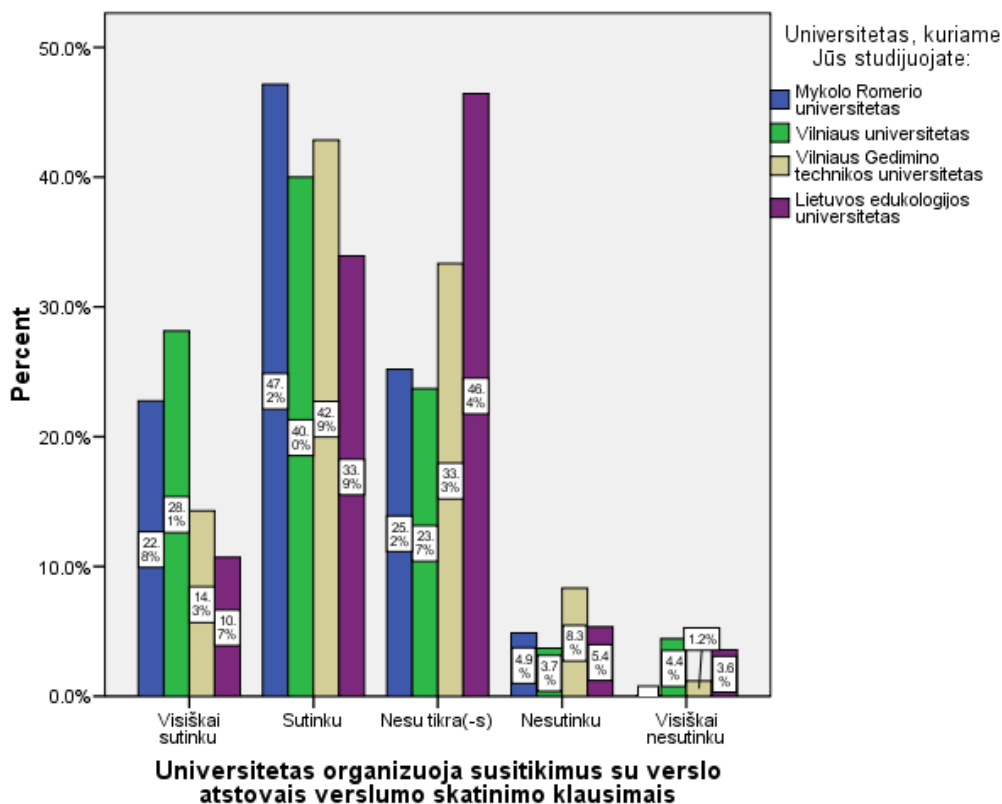

15 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar universitetas bendradarbiauja su verslą skatinančiomis institucijomis

Kaip rodo duomenys, visų keturių universitetų, išskyrus LEU kiek mažiau, didžioji dalis studentų (40,95%) sutinka, kad universitetas bendradarbiauja su verslą skatinančiomis institucijomis. Tik labai maža dalis studentų, kurie nesutinka (3,625%) arba visiškai nesutinka (1,9%) su šiuo teiginiu. Tad šie rezultatai rodo tai, kad universitetai eina tinkama linkme, siekia užtikrinti universiteto ir verslo bendradarbiavimą. Tai, kad nemažai studentų, ypač LEU, nėra tikri, ar universitetas bendradarbiauja su verslą skatinančiomis institucijomis rodo tai, kad universitetai nepakankamai informuoja studentus apie savo vykdomą veiklą, jei tokia veikla išvis yra vykdoma.

Teiginio „Universitetas organizuoja susitikimus su verslo atstovais verslumo skatinimo klausimais“ atsakymai pateikti 16 pav. Su juo **visiškai sutinka:** 28.1% VU, 22,8% MRU, 14,3%

VG TU, 10,7% LEU studentų. **Sutinka:** 47,2% MRU, 42,9% VG TU, 40% VU bei 33,9% LEU studentų. **Nėra tikri:** 46,4% LEU, 33,3% VG TU, 25,2% MRU ir 23,7% VU studentų. **Nesutinka:** 8,3% VG TU, 5,4% LEU, 4,9% MRU, 3,7% VU studentų. **Visiškai nesutinka:** 4,4% VU, 3,6% LEU, 1,2% VG TU studentų.

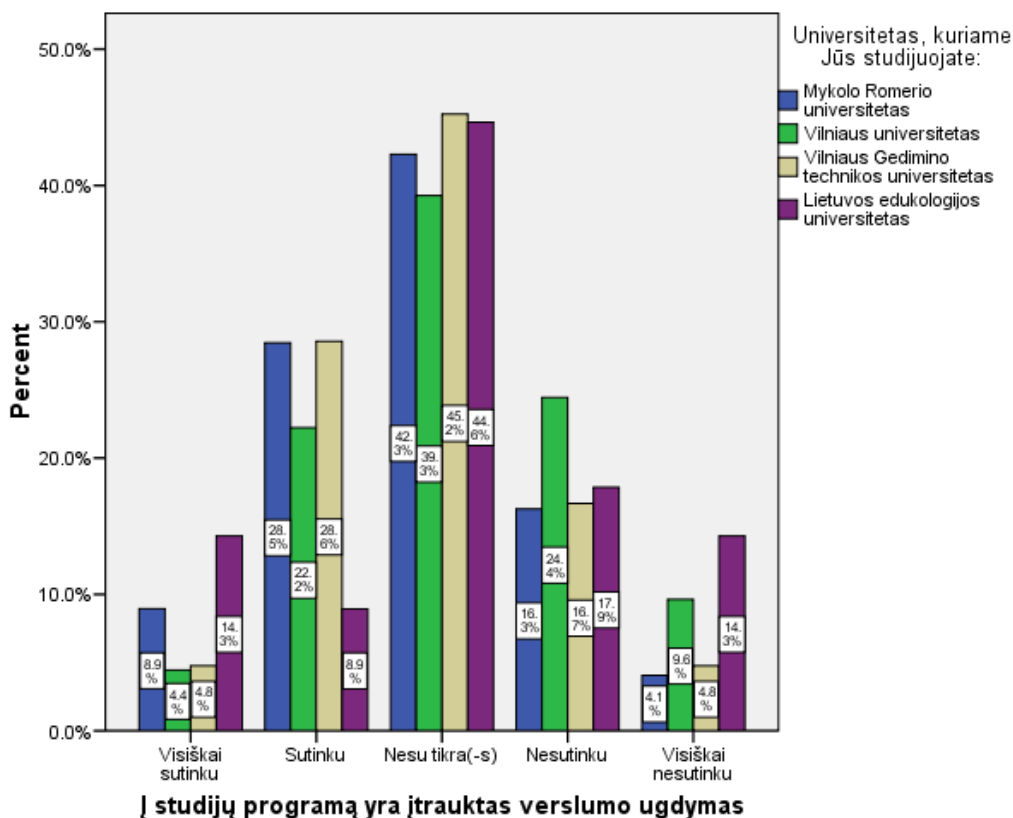

16 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar universitetas organizuoja susitikimus su verslo atstovais verslumo skatinimo klausimais

Tyrimo rezultatai parodo, kad didžioji dalis studentų (41%), LEU tik kiek mažiau, sutinka dėl to, jog universitetas organizuoja susitikimus su verslo atstovais verslumo skatinimo klausimais. LEU studentai ryškiai išsiskiria iš kitų universitetų studentų kaip nežinantys, ar universitetas organizuoja susitikimus su verslo atstovais, VU ir MRU kaip visiškai sutinkantys su šiuo teiginiu. Labai nedidelė dalis studentų nesutinka (5,575%) arba visiškai nesutinka (2,3%) su šiuo teiginiu. Šis rezultatas parodo, jog universitetams siekia ir skatina palaikyti glaudų ryšį su verslu, kuris yra būtinas ir naudingas visoms pusėms, siekiant: gerinti studijų kokybę, kurti

inovacijos bei parengti specialistus, kurie būtų paklausūs darbo rinkoje.

Teiginio „Į studijų programą yra įtrauktas verslumo ugdymas“ atsakymai pateikti 17 pav. Su šiuo teiginiu **visiškai sutinka**: 14,3% LEU, 8,9% MRU, 4,8% VGTU, 4,4% VU studentų. **Sutinka**: 28,6% VGTU, 28,5% MRU, 22,2% VU, 8,9% LEU studentų. **Nėra tikri**: 45,2% VGTU, 44,6% LEU, 42,3% MRU bei 39,3% VU studentų. **Nesutinka**: 24,4% VU, 17,9% LEU, 16,7% VGTU ir 16,3% MRU studentų. **Visiškai nesutinka**: 14,3% LEU, 9,6% VU, 4,8% VGTU, 4,1% MRU studentų.

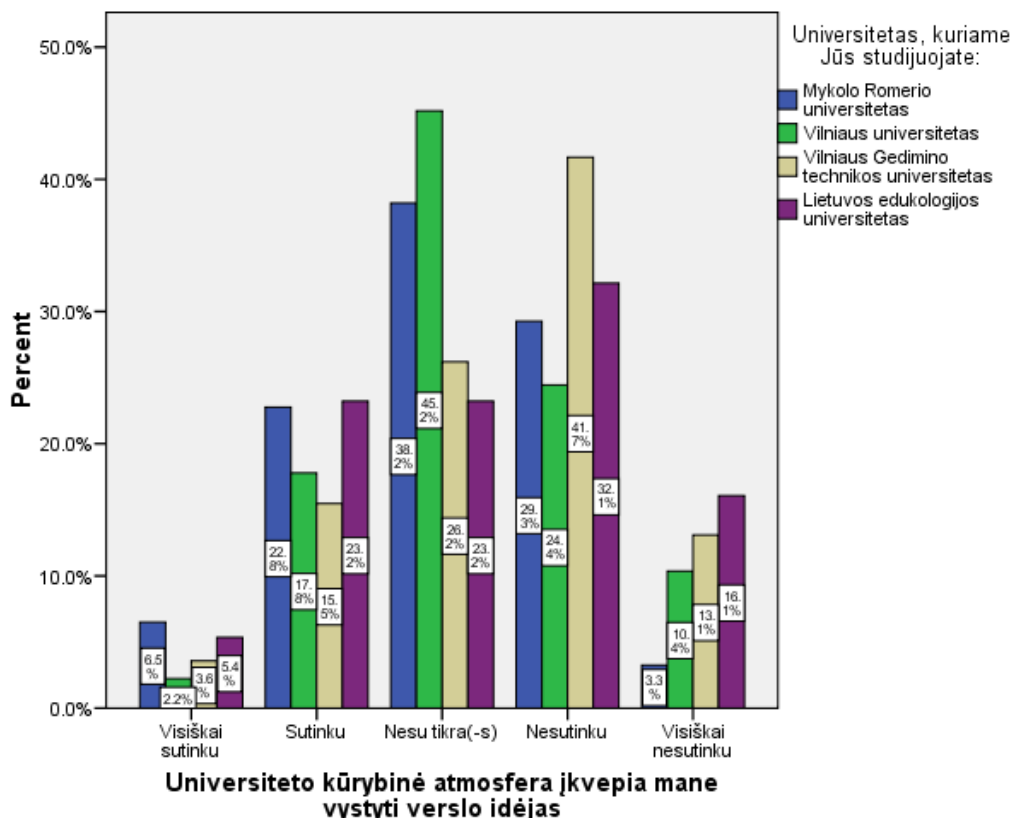

17 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar į studijų programą yra įtrauktas verslumas

Kaip matyti iš pateiktos stulpelinės diagramos, dauguma visų keturių universitetų studentų (42,85%) nežino, ar jų studijuojamame universitete į studijų programą yra įtrauktas verslumo ugdymas. Matyt, universitetuose yra per mažai kalbama apie verslumą, dėl to tiek daug studentų ir neturi nuomonės apie tai. MRU studentų yra daugiau tų, kurie sutinka arba visiškai sutinka su šiuo teiginiu, VGTU – sutinka, VU studentai labiau nesutinka arba visiškai nesutinka su šiuo teiginiu, LEU vienodas skaičius studentų ir visiškai sutinka, ir visiškai nesutinka su šiuo

teiginiu, bet daugiau studentų linkę nepritari šiam teiginiui.

Teiginio „Universiteto kūrybinė atmosfera įkvepia mane vystyti verslo idėjas“ atsakymai pateikti 18 pav. Su juo **visiškai sutinka**: 6,5% MRU, 5,4% LEU, 3,6% VGTU bei 2,2% VU studentų. **Sutinka**: 23,2% LEU, 22,8% MRU, 17,8% VU, 15,5% VGTU studentų. **Nėra tikri**: 45,2% VU, 38,2% MRU, 26,2% VGTU, 23,2% LEU studentų. **Nesutinka**: 41,7% VGTU, 32,1% LEU, 29,3% MRU, 24,4% VU studentų. **Visiškai nesutinka**: 16,1% LEU, 13,1% VGTU, 10,4% VU, 3,3% MRU studentų.

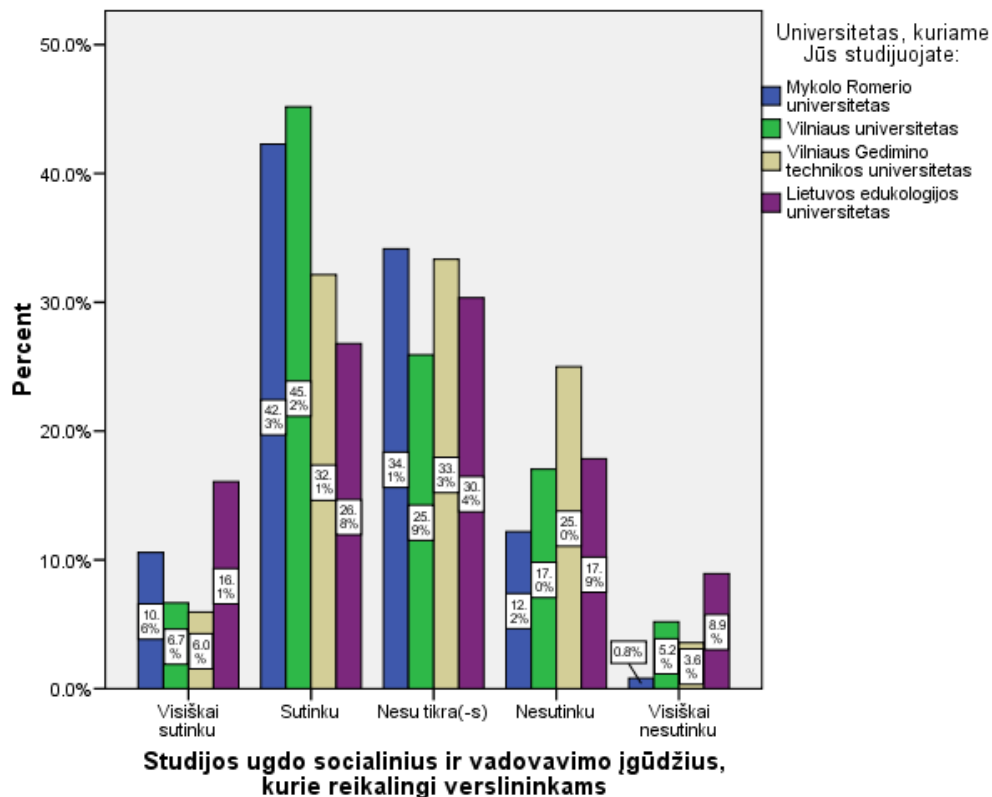

18 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar universiteto kūrybinė atmosfera įkvepia vystyti verslo idėjas

Tyrimo analizė atskleidžia, kad studentų iš skirtingų universitetų nuomonė šiuo klausimu skiriasi. Didesnė dalis studentų iš VU ir MRU nėra tikri, ar universiteto kūrybinė atmosfera įkvepia juos vystyti verslo idėjas. Tuo tarpu, didesnė dalis VGTU ir LEU studentų linkę nepritari šiam teiginiui. Vadinasi, universitetai dar per mažai skiria dėmesio sąlygų, skirtų kūrybiškumui pasireikšti ir vystyti kūrimui, o studentai per mažai dėmesio skiria savęs išreiškimui. Tai

patvirtina ir prieš tai išanalizuoti duomenys.

Teiginio „Studijos ugdo socialinius ir vadovavimo įgūdžius, kurie reikalingi verslininkams“ atsakymai pateikti 19 pav. Su šiuo teiginiu **visiškai sutinka**: 16,1% LEU, 10,6% MRU, 6,7% VU bei 6% VGTU studentų. **Sutinka**: 45,2% VU, 42,3% MRU, 32,1% VGTU, 26,8% LEU studentų. **Nėra tikri**: 34,1% MRU, 33,3% VGTU, 30,4% LEU ir 25,9% VU studentų. **Nesutinka**: 25% VGTU, 17,9% LEU, 17% VU, 12,2% MRU studentų. **Visiškai nesutinka**: 8,9% LEU, 5,2% VU, 3,6% VGTU bei 0,8% MRU studentų.

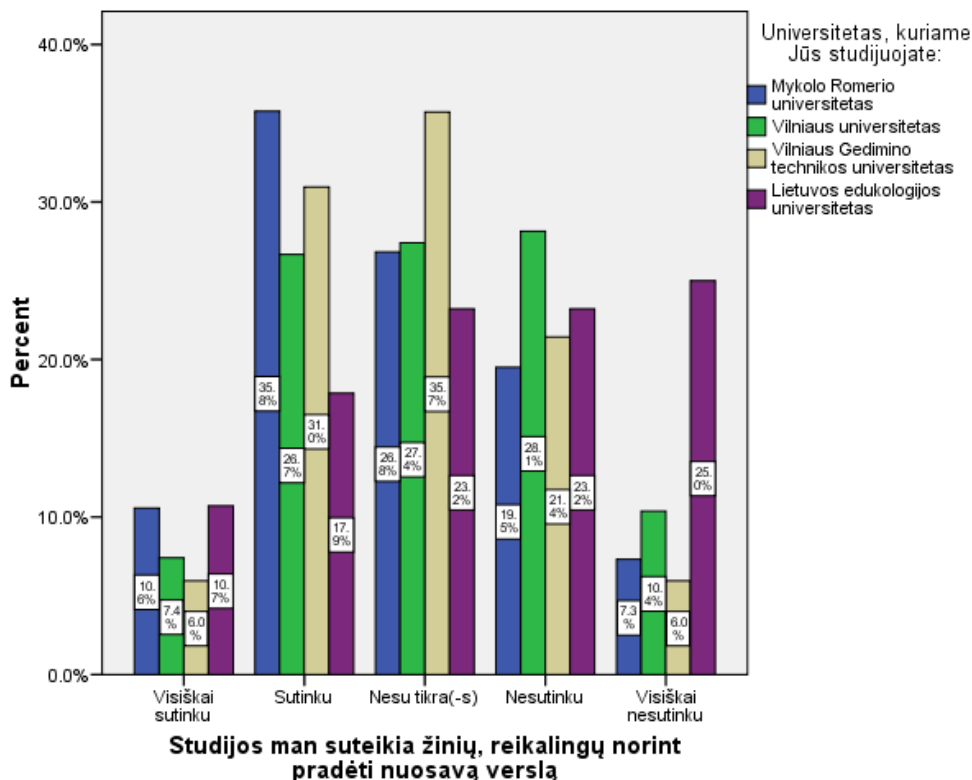

19 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar studijos ugdo socialinius ir vadovavimo įgūdžius, kurie reikalingi verslininkams

Kaip rodo pateikti duomenys, ryškiai išsiskiria VU ir MRU studentai, kurie yra linkę sutikti, jog studijos ugdo socialinius ir vadovavimo įgūdžius, reikalingus verslininkams. Vadinasi, šie universitetai skiria pakankamai dėmesio šių įgūdžių ugdymui. VGTU ir LEU kiek didesnė dalis studentų nėra tikri dėl šio teiginio, tačiau nemažai studentų ir sutinka su šiuo teiginiu. Studentai, nežinantys ar šie įgūdžiai universitete yra ugdomi arba neturėjo kur praktiškai panaudoti šių įgūdžių, dėl to ir pasirinko šį atsakymo variantą, arba universitetai šių įgūdžių

neugdo.

Teiginio „Studijos man suteikia žinių, reikalingų norint pradėti nuosavą verslą“ atsakymai pateikti 20 pav. Su šiuo teiginiu **visiškai sutinka**: 10,7% LEU, 10,6% MRU, 7,4% VU, 6% VGTU studentų. **Sutinka**: 35,8% MRU, 31% VGTU, 26,7% VU bei 17,9% LEU studentų. **Nėra tikri**: 35,7% VGTU, 27,4% VU, 26,8% MRU, 23,2% LEU studentų. **Nesutinka**: 28,1% VU, 23,2% LEU, 21,4% VGTU ir 19,5% MRU studentų. **Visiškai nesutinka**: 25% LEU, 10,4% VU, 7,3% MRU bei 6% VGTU studentų.

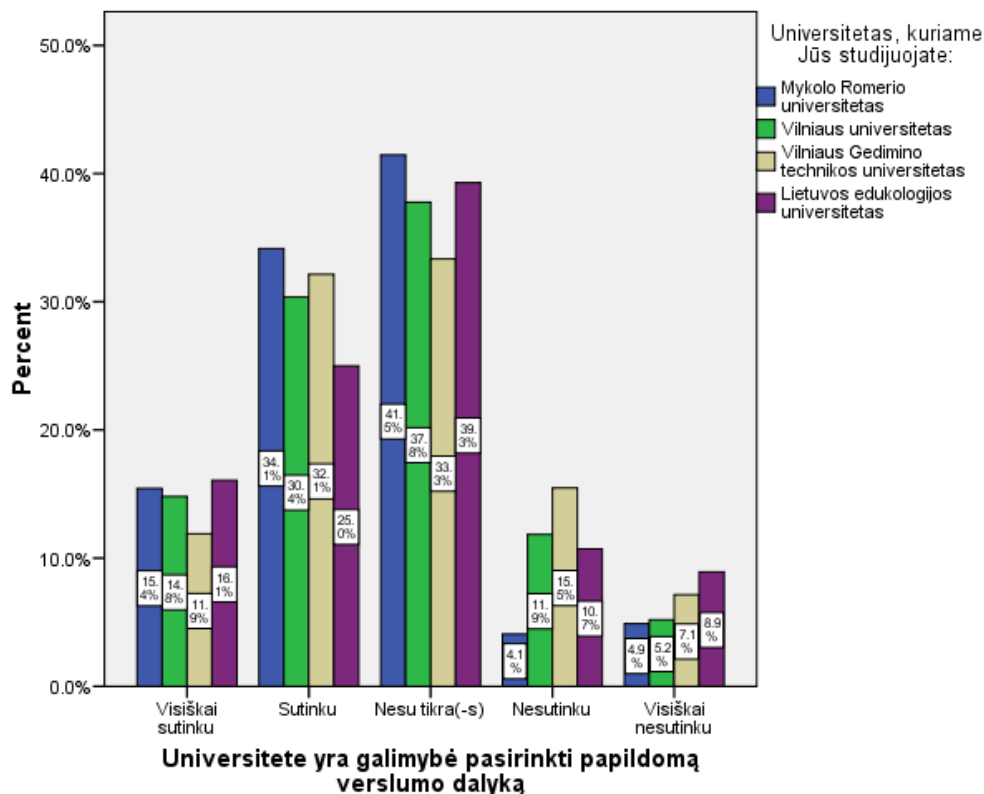

20 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar studijos suteikia žinių, reikalingų norint pradėti nuosavą verslą

Kaip rodo pateikta stulpelinė diagrama, didesnę dalis MRU studentų yra linkę sutikti, VGTU – nėra tikri, VU - nesutikti, LEU – visiškai nesutikti, kad studijos suteikia žinių, reikalingų norint pradėti nuosavą verslą. Šiame teiginyje studentų nuomonė pasiskirstė labai nevienodai, nėra vienos ryškios tendencijos.

Teiginio „Universitete yra galimybė pasirinkti papildomą verslumo dalyką“ atsakymai pateikti 21 pav. Su teiginiu **visiškai sutinka**: 16,1% LEU, 15,4% MRU, 14,8% VU, 11,9%

VG TU studentų. **Sutinka**: 34,1% MRU, 32,1% VG TU, 30,4% VU bei 25% LEU studentų. **Nėra tikri**: 41,5% MRU, 39,3% LEU, 37,8% VU, 33,3% VG TU studentų. **Nesutinka**: 15,5% VG TU, 11,9% VU, 10,7% LEU, 4,1% MRU studentų. **Visiškai nesutinka**: 8,9% LEU, 7,1% VG TU, 5,2% VU bei 4,9% MRU studentų.

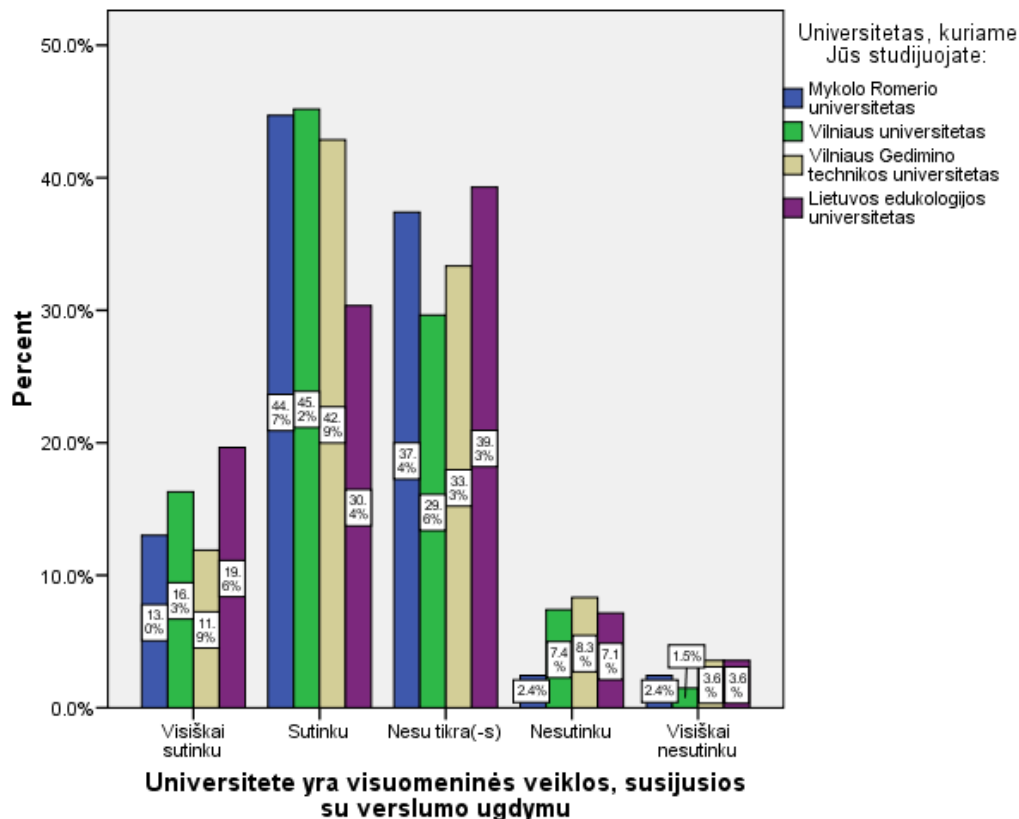

21 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar universitete yra galimybė pasirinkti papildomą verslumo dalyką

Tyrimo rezultatai parodo, kad didžioji dalis visų keturių universitetų studentų (37,975%) nėra tikri, ar universitete yra galimybė pasirinkti papildomą verslumo dalyką. Visgi, yra nemažai studentų (30,4%) sutinkančių su tuo, kad tokia galimybė egzistuoja. VG TU studentų yra daugiausiai, nesutinkančių su šiuo teiginiu, tačiau bendrai tik nedidelė studentų dalis, ypač iš MRU, visiškai nesutinka arba nesutinka su šiuo teiginiu. Šie rezultatai rodo, kad universitetuose yra galimybė pasirinkti papildomą verslumo dalyką, taip pat rodo ir tai, kad studentai per menkai informuojami apie tokią galimybę, jei ji universitete yra.

Teiginio „Universitete yra visuomeninės veiklos, susijusios su verslumo ugdymo“ atsakymai pateikti 22 pav. Su šiuo teiginiu **visiškai sutinka**: 19,6% LEU, 16,3% VU, 13% MRU

bei 11,9% VGTU studentų. **Sutinka:** 45,2% VU, 44,7% MRU, 42,9% VGTU bei 30,4% LEU studentų. **Nėra tikri:** 39,3% LEU, 37,4% MRU, 33,3% VGTU, 29,6% VU studentų. **Nesutinka:** 8,3% VGTU, 7,4% VU, 7,1% LEU bei 2,4% MRU studentų. **Visiškai nesutinka:** 3,6% VGTU, 3,6% LEU, 2,4% MRU, 1,5% VU studentų.

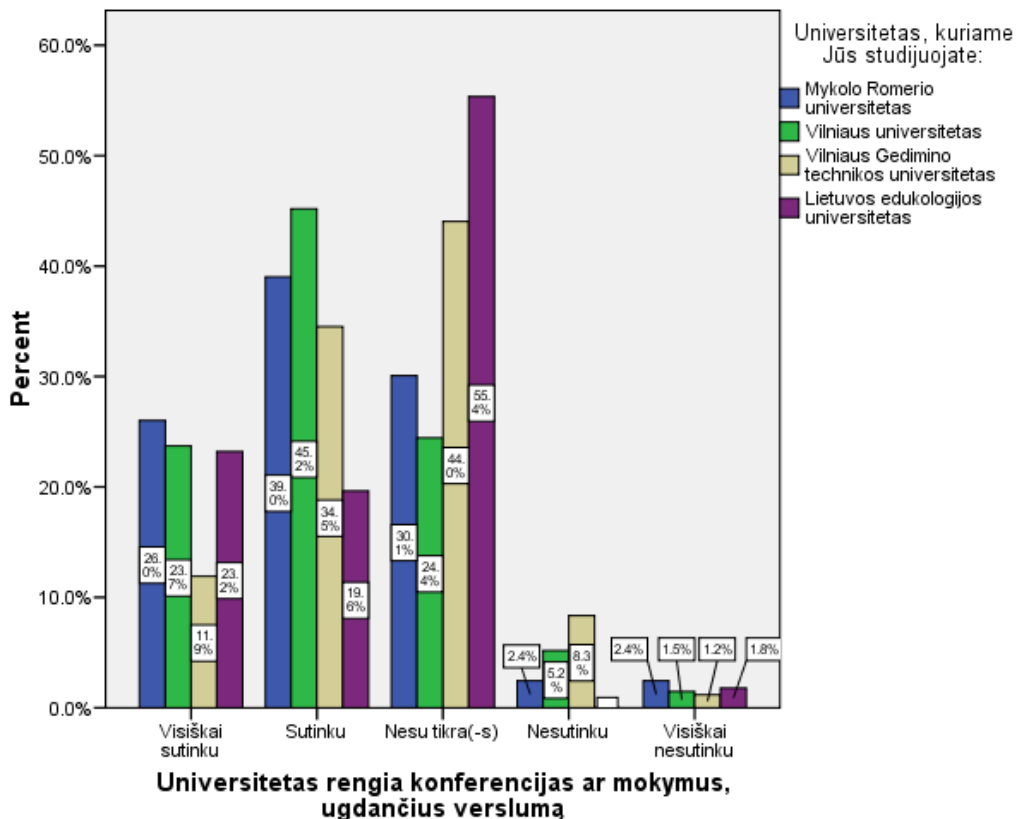

22 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar universitete yra visuomeninės veiklos, susijusios su verslumo ugdymu

Pateikti duomenys rodo, jog dauguma VU, MRU ir VGTU studentų yra linkę sutikti su tuo, kad universitete yra visuomeninės veiklos, susijusios su verslumo ugdymu. LEU didžioji dalis studentų nėra tikri dėl šio teiginio, tačiau nemažai studentų yra linkę ir sutikti. Tai reiškia, kad studentai pilnai turi save kur realizuoti, ugdytis verslumą, tik reikia patiems aktyviai reikštis, įsitraukti į visuomeninę universiteto veiklą. Be abejo, universitetai turėtų skatinti studentus įsitraukti į tokią veiklą, kur jie galėtų save pilnai realizuoti.

Atsakymai į teiginį „Universitetas rengia konferencijas ar mokymus ugdančius verslumą“ pateikti 23 pav. Su šiuo teiginiu **visiškai sutinka:** 26% MRU, 23,7% VU, 23,2% LEU bei 11,9%

VGTU studentų. **Sutinka:** 45,2% VU, 39% MRU, 34,5% VGTU, 19,6% LEU studentų. **Nėra tikri:** 55,4% LEU, 44% VGTU, 30,1% MRU ir 24,4% VU studentų. **Nesutinka:** 8,3% VGTU, 5,2% VU bei 2,4% MRU studentų. **Visiškai nesutinka:** 2,4% MRU, 1,8% LEU, 1,5% VU ir 1,2% VGTU studentų.

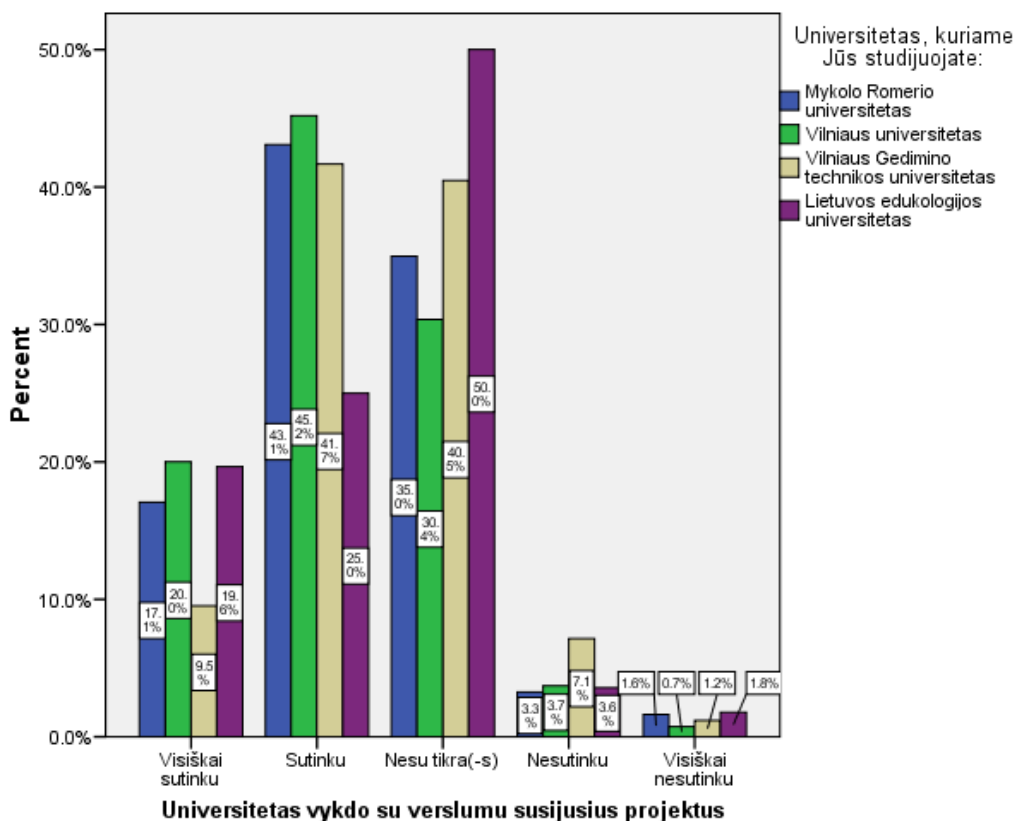

23 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar universitetas rengia konferencijas ar mokymus, ugdančius verslumą

Pateikta stulpelinė diagrama rodo, jog didžioji dalis VU ir MRU studentų sutinka, kad universitetas rengia konferencijas ar mokymus, ugdančius verslumą. Tuo tarpu, didžioji dalis LEU ir VGTU studentų nėra tikri dėl šio teiginio. Šie rezultatai rodo, jog universitetai tokius renginius organizuoja ir vykdo, tačiau turėtų daugiau dėmesio skirti studentų informavimui apie juos. Be abejo, ir patys studentai turi labiau domėtis, ieškoti informacijos, kas kada kur vyksta.

Atsakymai į teiginį „Universitetas vykdo su verslumu susijusius projektus“ pateikti 24 pav. Su teiginiu **visiškai sutinka:** 20% VU, 19,6% LEU, 17,1% MRU, 9,5% VGTU studentų. **Sutinka:** 45,2% VU, 43,1% MRU, 41,7% VGTU bei 25% LEU studentų. **Nėra tikri:** 50% LEU,

40,5% VGTU, 35% MRU ir 30,4% VU studentų. **Nesutinka:** 7,1% VGTU, 3,7% VU, 3,6% LEU, 3,3% MRU studentų. **Visiškai nesutinka:** 1,8% LEU, 1,6% MRU, 1,2% VGTU bei 0,7% VU studentų.

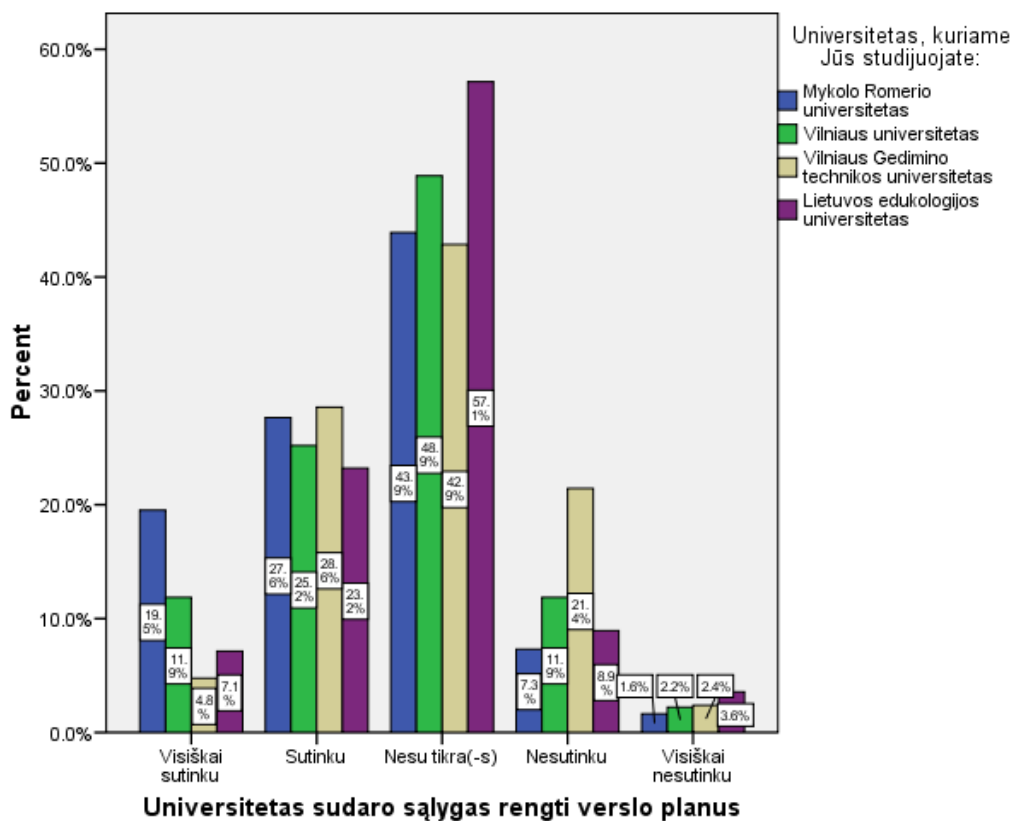

24 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar universitetas vykdo su verslumu susijusius projektus

Kaip rodo duomenys, dauguma VU, MRU ir VGTU studentų sutinka su tuo, kad universitetas vykdo su verslumu susijusius projektus. LEU dauguma studentų ir vėl nėra tikri dėl šio teiginio. Tik labai maža dalis studentų, kurie nesutinka (4,425%) arba visiškai nesutinka (1,325%) su šiuo teiginiu. Vadinasi, universitetuose su verslumu susiję projektai yra vykdomi, tik vėlgi, per didelė dalis studentų, ypač iš LEU, nėra tikri ar tokie projektai yra vykdomi. Iš šių ir prieš tai apdorotų duomenų galima spręsti tai, kad universitetai ir studentai tarpusavyje per menkai komunikuoja.

Teiginio „Universitetas sudaro sąlygas rengti verslo planus“ atsakymai pateikti 25 pav. Su šiuo teiginiu **visiškai sutinka:** 19,5% MRU, 11,9% VU, 7,1% LEU bei 4,8% VGTU studentų. **Sutinka:** 28,6% VGTU, 27,6% MRU, 25,2% VU, 23,2% LEU studentų. **Nėra tikri:** 57,1% LEU,

48,9% VU, 43,9% MRU ir 42,9% VGTU studentų. **Nesutinka:** 21,4% VGTU, 11,9% VU, 8,9% LEU, 7,3% MRU studentų. **Visiškai nesutinka:** 3,6% LEU, 2,4% VGTU, 2,2% VU bei 1,6% MRU studentų.

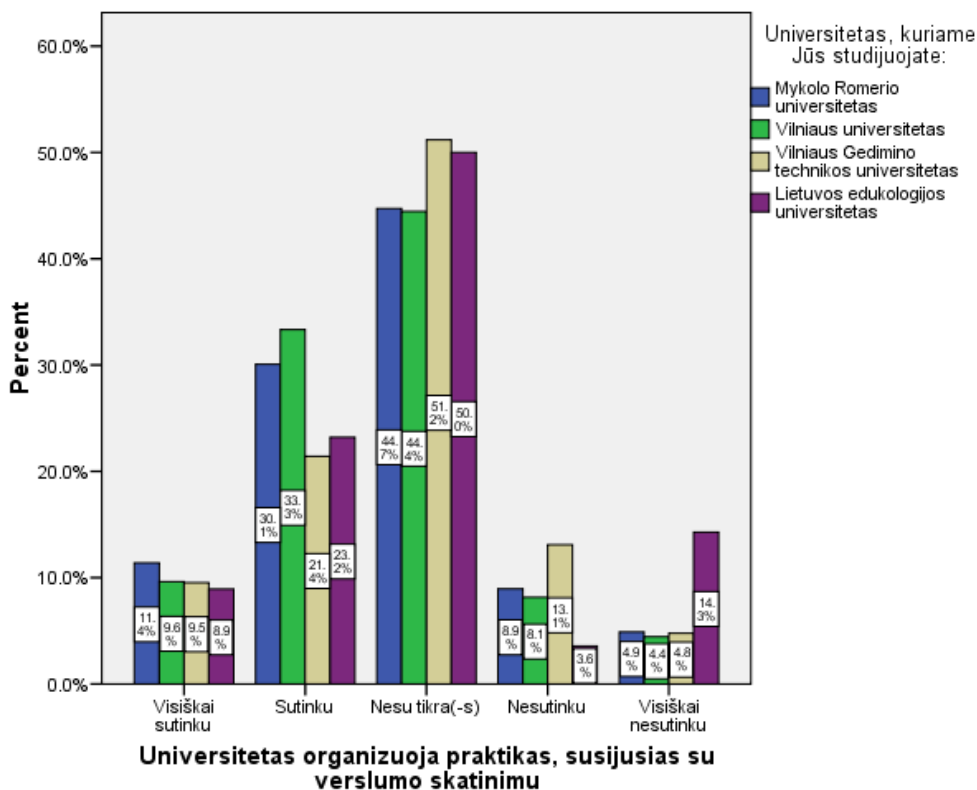

25 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar universitetas sudaro sąlygas rengti verslo planus

Pateikti duomenys išryškina tai, kad didžioji dalis visų universitetų studentų (48,2%) nėra tikri, ar universitetas sudaro sąlygas rengti verslo planus. Visgi, daugiau nei trečdalis visų universitetų studentų, MRU beveik pusę apklaustųjų, sutinka arba visiškai sutinka su šiuo teiginiu. Tai reiškia, kad universitetuose tokia galimybė yra. Dėl to nesantys tikri studentai tiesiog per mažai įsitraukia į universiteto gyvenimą, kaip rodo ir prieš tai išanalizuoti duomenys, todėl to ir nežino.

Teiginio „Universitetas organizuoja praktikas, susijusias su verslumo skatinimu“ atsakymai pateikti 26 pav. Su šiuo teiginiu **visiškai sutinka:** 11,4% MRU, 9,6% VU, 9,5% VGTU bei 8,9% LEU studentų. **Sutinka:** 33,3% VU, 30,1% MRU, 23,2% LEU, 21,4% VGTU studentų. **Nėra tikri:** 51,2% VGTU, 50% LEU, 44,7% MRU, 44,4% VU studentų. **Nesutinka:**

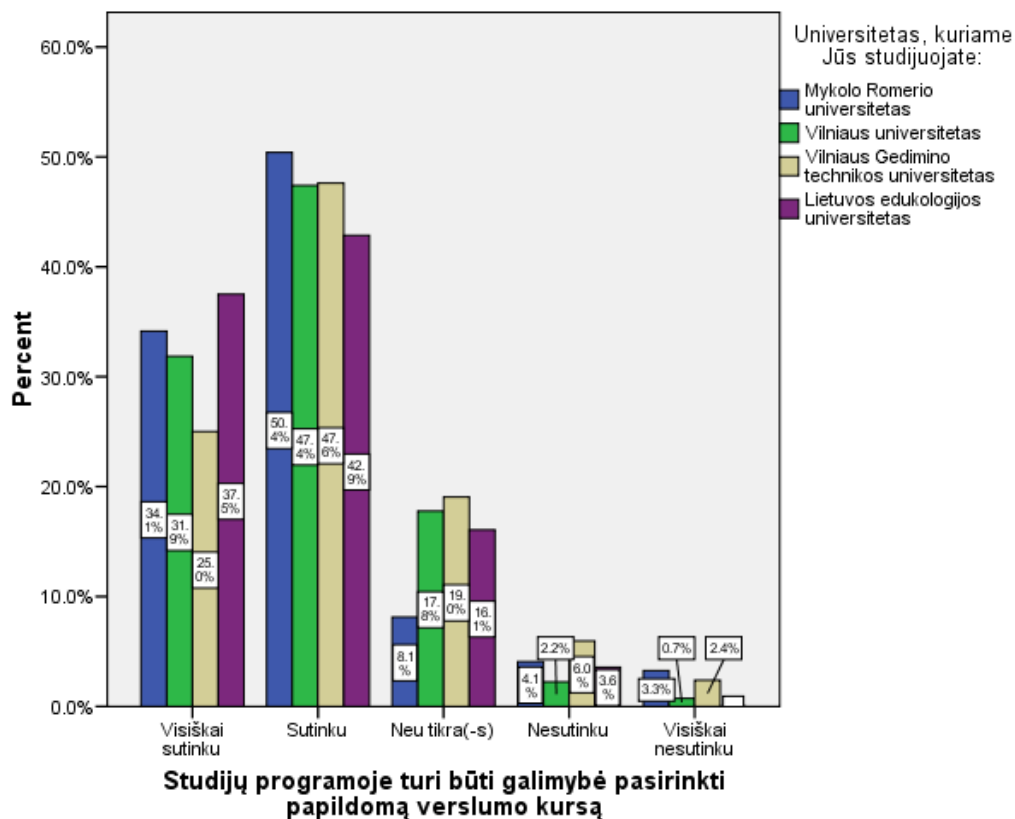
13,1% VGTU, 8,9% MRU, 8,1% VU bei 3,6% LEU studentų. **Visiškai nesutinka:** 14,3% LEU, 4,9% MRU, 4,8% VGTU, 4,4% VU studentų.

26 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar universitetas organizuoja praktikas, susijusias su verslumo skatinimu

Tyrimo analizė atskleidžia, kad dauguma visų keturių universitetų studentų (47,575%) nėra tikri, ar universitetas organizuoja praktikas, susijusias su verslumo skatinimu. Ryškiai išsiskiria VU ir MRU studentai kaip sutinkantys su šiuo teiginiu, LEU - kaip visiškai nesutinkantys. Tai, kad tokia didelė dalis nėra tikra dėl šio teiginio rodo tai, kad universitetai praktikos atlikimo nesieja su verslumo ugdymu.

Teiginio „Studijų programoje turi būti galimybė pasirinkti papildomą verslumo kursą“ atsakymai pateikti 27 pav. Su teiginiu **visiškai sutinka:** 37,5% LEU, 34,1% MRU, 31,9% VU, 25% VGTU studentų. **Sutinka:** 50,4% MRU, 47,6% VGTU, 47,4% VU, 42,9% LEU studentų. **Nėra tikri:** 19% VGTU, 17,8% VU, 16,1% LEU, 8,1% MRU studentų. **Nesutinka:** 6% VGTU, 4,1% MRU, 3,6% LEU bei 2,2% VU studentų. **Visiškai nesutinka:** 3,3% MRU, 2,4% VGTU ir 0,7% VU studentų.

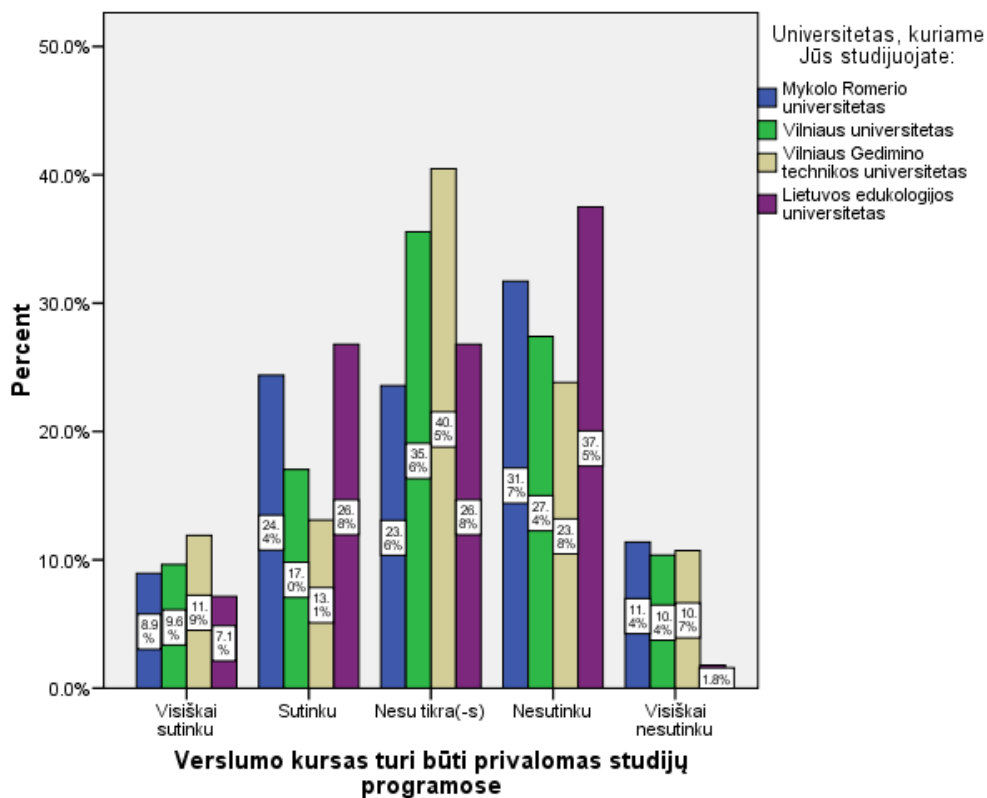

x

27 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar studijų programoje turi būti galimybė pasirinkti papildomą verslumo kursą

Tyrimo rezultatai parodo, kad visų universitetų studentų nuomonė šiuo klausimu nesiskiria. Dauguma studentų sutinka (47,075%) arba visiškai sutinka (32,125%) su tuo, kad studijų programoje turi būti galimybė pasirinkti papildomą verslumo kursą. Tai rodo tai, kad studentai supranta verslumo ugdymo naudą ir reikalingumą ir nori patys pasirinkti mokytis verslumo ar ne.

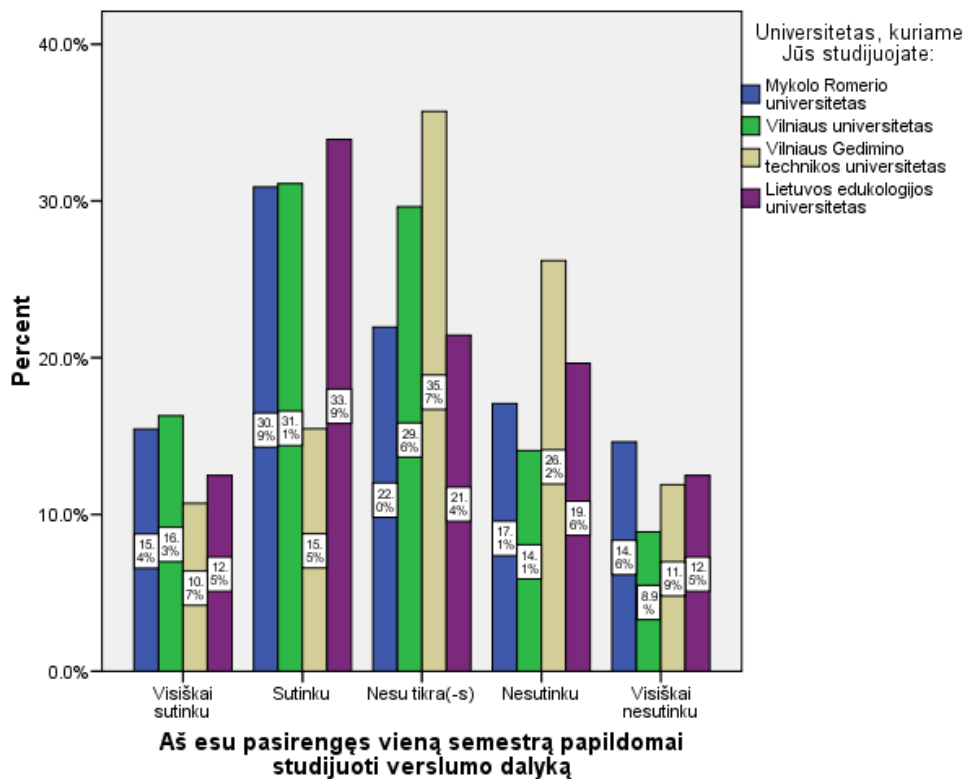
Atsakymai į teiginį „Verslumo kursas turi būti privalomas studijų programose“ pateikti 28 pav. Su šiuo teiginiu **visiškai sutinka**: 11,9% VGTU, 9,6% VU, 8,9% MRU, 7,1% LEU studentų. **Sutinka**: 26,8% LEU, 24,4% MRU, 17% VU bei 13,1% VGTU studentų. **Nėra tikri**: 40,5% VGTU, 35,6% VU, 26,8% LEU ir 23,6% MRU studentų. **Nesutinka**: 37,5% LEU, 31,7% MRU, 27,4% VU bei 23,8% VGTU studentų. **Visiškai nesutinka**: 11,4% MRU, 10,7% VGTU, 10,4% VU, 1,8% LEU studentų.

28 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar verslumo kursas turi būti privalomas studijų programose

Kaip matyti iš pateiktos stulpelinės diagramos, vieningą studentų nuomonę išvelgti yra sunku. Didesnė dalis VGTU ir VU studentų nėra tikri dėl šio teiginio, LEU ir MRU linę nesutikti dėl to, kad verslumo kursas būtų privalomas studijų programose. Vadinasi, studentams reikia suteikti daugiau informacijos apie verslumo naudą, kad nebūtų tiek daug abejojančių arba sudaryti galimybę patiems laisvai pasirinkti mokytis verslumo ar ne, kaip rodo ir prieš tai apdoroti duomenys.

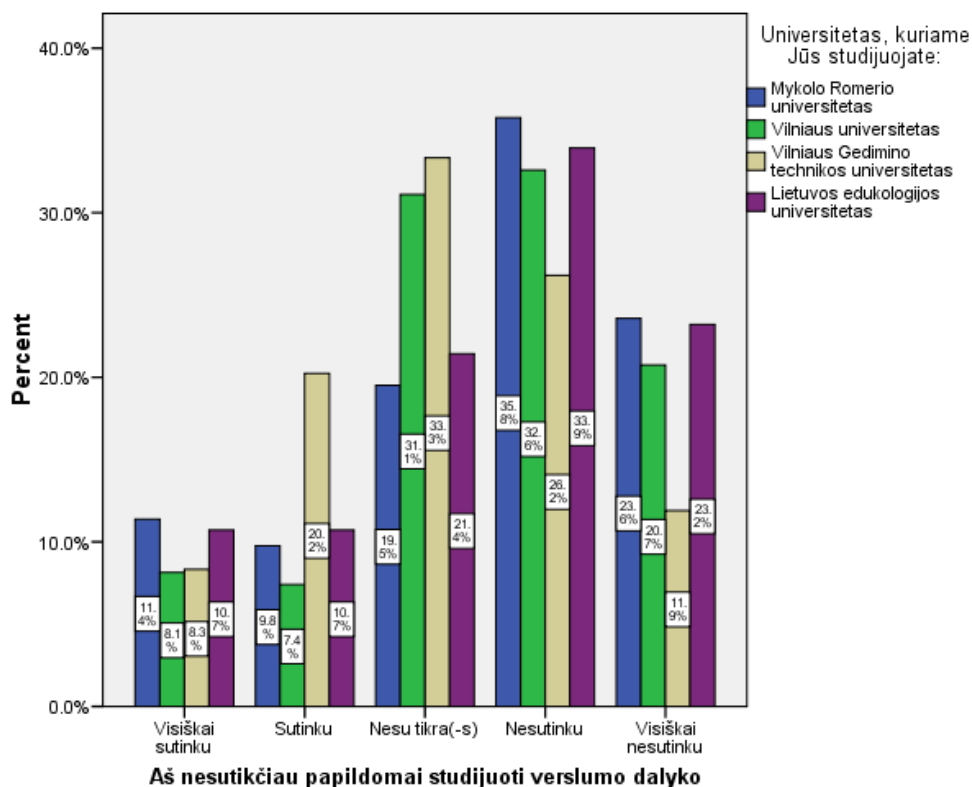
Teiginio „Aš esu pasirengęs vieną semestrą papildomai studijuoti verslumo dalyką“ atsakymai pateikti 29 pav. Su teiginiu **visiškai sutinka**: 16,3% VU, 15,4% MRU, 12,5% LEU ir 10,7% VGTU studentų. **Sutinka**: 33,9% LEU, 31,1% VU, 30,9% MRU ir 15,5% VGTU studentų. **Nėra tikri**: 35,7% VGTU, 29,6% VU, 22% MRU, 21,4% LEU studentų. **Nesutinka**: 26,2% VGTU, 19,6% LEU, 17,1% MRU bei 14,1% VU studentų. **Visiškai nesutinka**: 14,6% MRU, 12,5% LEU, 11,9% VGTU, 8,9% VU studentų.

29 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar jie yra pasirengę vieną semestrą papildomai studijuoti verslumo dalyką

Kaip rodo duomenys, studentai iš MRU, VU ir LEU yra linkę sutikti su tuo, kad jie yra pasirengę vieną semestrą papildomai studijuoti verslumo dalyką. Tuo tarpu, dauguma VGTU studentų nėra tikri arba linkę nesutikti su šiuo teiginiu. Vis dėlto, per didelė dalis studentų (27,175%) nėra tikri dėl šio teiginio, o tai rodo tai, kad studentams trūksta verslumo žinių ir įgūdžių.

Atsakymai į teiginį „Aš nesutikčiau papildomai studijuoti verslumo dalyko“ pateikti 30 pav. Su šiuo teiginiu **visiškai sutinka**: 11,4% MRU, 10,7% LEU, 8,3 VGTU, 8,1% VU studentų. **Sutinka**: 20,2% VGTU, 10,7% LEU, 9,8% MRU bei 7,4% VU studentų. **Nėra tikri**: 33,3% VGTU, 31,1% VU, 21,4% LEU, 19,5% MRU studentų. **Nesutinka**: 35,8% MRU, 33,9% LEU, 32,6% VU bei 26,2% VGTU studentų. **Visiškai nesutinka**: 23,6% MRU, 23,2% LEU, 20,7% VU ir 11,9% VGTU studentų.

30 pav. Studentų nuomonė apie tai, ar jie nesutiktų papildomai studijuoti verslumo dalyko

Tyrimo rezultatai parodo, kad didžioji dalis MRU, LEU ir VU studentų nesutinka su šiuo teiginiu. Tai reiškia, kad šie studentai yra linkę sutikti papildomai studijuoti verslumo dalyką. VGTU didžioji dalis studentų nėra tikri dėl šio teiginio, taip pat šio universiteto studentų yra daugiausiai, kurie sutinka su tuo, jog nesutiktų papildomai studijuoti verslumo dalyko.

Apibendrinant išanalizuotą tyrimą matyti, kad visų keturių universitetų: MRU, VU, VGTU ir LEU studentai verslumą laiko ir įgimta, ir įgyta savybe. Verslumą jie sieja su gebėjimu išvelgti galimybes. Verslumo ugdymą labiau sieja su vertybinių orientacijų, nuostatų, asmeninių savybių formavimu ir įgūdžių lavinimu. Visų keturių universitetų dauguma studentų pritaria tam, kad verslumą aukštojoje mokykloje ugdyti reikia, tačiau nėra tikri, ar verslumas yra ugdomas jų studijuojamame universitete. Dauguma studentų nesidomi ir nedalyvauja universiteto vykdomose veiklose, skirtose ugdyti verslumą, nėra tikri ar yra verslūs. Didžioji dalis visų keturių universitetų studentų pritaria tam, kad verslumas yra ugdomas seminarų metu, dalyvaujant specialiose su verslumu susijusiose paskaitose, konferencijose ar mokymuose, atliekant praktiką,

dalyvaujant universiteto visuomeninėje veikloje bei dalyvaujant projektinėje veikloje. MRU ir LEU didesnė dalis studentų sutinka, jog paskaitų metu yra ugdomas verslumas, VU ir VGTU studentai, atvirkščiai, nėra tikri arba linkę nesutikti su tuo. Dauguma studentų sutinka, kad jo universitetas bendradarbiauja su verslą skatinančiomis institucijomis, išskyrus LEU studentus, kurie nėra tikri dėl to. Ta pati situacija ir dėl teiginio, kad universitetas organizuoja susitikimus su verslo atstovais verslumo skatinimo klausimais. Dauguma visų keturių universitetų studentų nėra tikri, ar į studijų programą yra įtrauktas verslumas. MRU ir VU didesnė dalis studentų nėra tikri, ar universiteto kūrybinė atmosfera įkvepia juos vystyti verslo idėjas. Tuo tarpu, VGTU ir LEU studentai linkę nepritari šiam teiginiui. MRU ir VU dauguma studentų linkę sutikti, kad studijos ugdo socialinius ir vadovavimo įgūdžius, reikalingus verslininkams. Tuo tarpu, VGTU ir LEU didesnė dalis studentų nėra tikri dėl šio teiginio. Didesnė dalis MRU studentų sutinka, VGTU – nėra tikri, VU – nesutinka, LEU – visiškai nesutinka su tuo, kad studijos suteikia žinių, reikalingų norint pradėti nuosavą verslą. Dauguma visų keturių universitetų studentų nėra tikri, ar universitete yra galimybė pasirinkti papildomą verslumo dalyką. Didžioji dalis MRU, VU ir VGTU studentų sutinka, kad universitete yra visuomeninės veiklos, susijusios su verslumo ugdymu, LEU didesnė dalis studentų nėra tikri dėl to. MRU ir VU didesnė dalis studentų sutinka, kad universitetas rengia konferencijas ar mokymus ugdančius verslumą, VGTU ir LEU didžioji dalis studentų nėra tikri dėl to. Didžioji dalis MRU ir VU studentų sutinka, jog universitetas vykdo su verslumu susijusius projektus, VGTU panaši studentų dalis ir sutinka, ir nėra tikri, LEU pusę apklaustų studentų nėra tikri dėl to. Dauguma visų keturių universitetų studentų nėra tikri, ar universitetas organizuoja praktikas, susijusias su verslumo skatinimu. Studentai pritaria tam, kad studijų programoje turi būti galimybė pasirinkti papildomą verslumo kursą, tačiau nenori ar dar abejoja dėl to, jog jis būtų privalomas. Didžioji dalis studentų sutinka, jog yra pasirengę vieną semestrą papildomai studijuoti verslumo dalyką, išskyrus VGTU studentus, kurie nėra tikri dėl to. Dauguma studentų sutiktų papildomai studijuoti verslumo dalyką, išskyrus VGTU studentus, kurie ir vėl nėra dėl to tikri. Šie tyrimo rezultatai rodo tai, kad verslumas labiausiai yra ugdomas MRU ir VU, VGTU kiek mažiau ir mažiausiai – LEU. Pastarųjų dviejų universitetų – VGTU ir LEU studentai daugelyje klausimų neturi nuomonės, vadinasi, arba studentai pasyviai dalyvauja universiteto gyvenime, arba vyksta per menka komunikacija tarp universiteto ir studentų.

IŠVADOS

1. Apibendrinant įvairius verslumo apibrėžimus, išryškėja du požiūriai į verslumą: tai siauresnis, kad verslumas – gebėjimas sukurti verslą, jį vystyti ir jam vadovauti bei platesnis, kad verslumas – tai tam tikrų asmens savybių rinkinys, reikalingas kasdieniniame gyvenime, visose gyvenimo situacijose. Verslumo ugdymas aprėpia asmens žinių, įgūdžių, nuostatų bei asmeninių savybių ugdymą.
2. Išanalizuoti ES ir Lietuvos dokumentai, reglamentuojantys verslumą aukštajame moksle, atskleidė, kad verslumo skatinimas aukštajame moksle tiek ES, tiek Lietuvos lygiu tik prasideda. Tačiau jei ateityje bus įgyvendinti užsibrėžti tikslai ir strategijose numatytos priemonės ugdant verslumą, aukštosios mokyklos bendradarbiaus su verslu, o verslumas aukštajame moksle bus skatinamas kaip strategiškai svarbus gebėjimas, tai lems kokybinį ir kiekybinį aukštojo mokslo augimą.
3. Išnagrinėti aukštųjų mokyklų: MRU, VU, VGTU ir LEU studijų programų aprašai atskleidė, kad didžiausią dėmesį į verslumo ugdymą yra sutelkęs MRU. Šio universiteto daugumos studijų programų turinys yra orientuotas į verslumo ugdymą, yra sudaryta galimybė studentams laisvai pasirinkti verslumo ir savisamdos studijų dalyką. Atsižvelgiant į tai, kad VU yra pats didžiausias universitetas ir į tai, kad verslumo ugdymas įtrauktas tik į kelias bakalauro ir magistrantūros studijų programas, daroma išvada, kad šio universiteto studijų programos yra mažiausiai orientuotos į verslumo ugdymą. VGTU ir LEU didelio dėmesio verslumo ugdymui neskiria, tačiau į kai kurias bakalauro ir magistrantūros studijų programas verslumą įtraukė. Išnagrinėti šių universitetų strateginiai planai atskleidė, kad visuose universitetuose verslumo ugdymui yra skiriamas nemažas dėmesys. Visų šių universitetų viena iš misijų, vizijų, uždavinių ar tikslų – verslios asmenybės ugdymas. Du universitetai: VGTU ir LEU pabrėžia mokslo ir verslo tarpusavio bendradarbiavimo plėtojimą, kuris yra menkas ir kurį reikia stiprinti. Didžiausias dėmesys verslumo ugdymui skiriamas LEU 2012-2020 m. strateginiame plane. Šis universitetas pažymi, jog studijų programas perorientuoja į verslumo ugdymą, siekia, kad dėstytojai tobulintų verslumo kompetencijas, skatina ir palaiko socialinį verslumą, skleidžia socialinio verslumo idėjas visuomenėje bei plėtoja paslaugas, būdingas socialiniui verslui.

4. 4.1. Išanalizuotas tyrimas parodė, kad visų keturių universitetų: MRU, VU, VGTU ir LEU studentų nuomonė apie verslumo ir verslumo ugdymo sampratą nesiskiria. Studentai pritaria tam, kad verslumą aukštojoje mokykloje ugdyti reikia, tačiau nežino ar jų universitete verslumas yra ugdomas, nesidomi ir nedalyvauja universiteto vykdomose veiklose, skirtose ugdyti verslumą, nežino ar patys yra verslūs.
- 4.2. Studentai sutinka, kad seminarų metu, dalyvaujant specialiose su verslumu susijusiose paskaitose, konferencijose ar mokymuose, atliekant praktiką, dalyvaujant universiteto visuomeninėje veikloje, dalyvaujant projektinėje veikloje, MRU ir LEU studentų nuomone ir teorinių paskaitų metu, yra ugdomas verslumas.
- 4.3. MRU, VU ir VGTU studentai sutinka, kad universitetas bendradarbiauja su verslu, organizuoja susitikimus, LEU studentai nėra tikri dėl to. MRU ir VU studentai nėra tikri, ar universiteto kūrybinė atmosfera įkvepia juos vystyti verslo idėjas, VGTU ir LEU studentai linkę nepritari šiam teiginiui. MRU ir VU studentai linkę sutikti, kad studijos ugdo socialinius ir vadovavimo įgūdžius, reikalingus verslininkams, VGTU ir LEU studentai nėra tikri dėl šio teiginio. MRU studentai sutinka, VGTU – nėra tikri, VU – nesutinka, LEU – visiškai nesutinka su tuo, kad studijos suteikia žinių, reikalingų norint pradėti nuosavą verslą. MRU, VU ir VGTU studentai sutinka, kad universitete yra visuomeninės veiklos, susijusios su verslumo ugdymu, LEU studentai nėra tikri dėl to. MRU ir VU studentai sutinka, kad universitetas rengia konferencijas ar mokymus ugdančius verslumą, VGTU ir LEU studentai nėra tikri dėl to. MRU ir VU studentai sutinka, jog universitetas vykdo su verslumu susijusius projektus, VGTU ir LEU studentai nėra tikri dėl to. Dauguma visų keturių universitetų studentų nėra tikri, ar universitetas organizuoja praktikas, susijusias su verslumo skatinimu. Studentai nežino, ar į studijų programą yra įtrauktas verslumo ugdymas.
- 4.4. Studentai nežino, ar jų universitete yra galimybė laisvai pasirinkti verslumo dalyką, tačiau sutiktų papildomai studijuoti verslumą, tik pageidauja, jog būtų sudaryta galimybė patiems laisvai pasirinkti. Tyrimo rezultatai atkleidė, kad labiausiai verslumas yra ugdomas MRU ir VU, kiek mažiau VGTU ir mažiausiai LEU.

REKOMENDACIJOS

MRU, VU, VGTU, LEU studentams:

1. Labiau domėtis universiteto vykdoma veikla, aktyviau dalyvauti universiteto gyvenime. Tokiu būdu studentai ne tik užsiims savirealizacija, bet ir įgys naudingos patirties bei įgūdžių.
2. Studentams rekomenduojama skirti daugiau dėmesio, laiko ir energijos praktikos atlikimui. Jos metu ne tik yra ugdomas verslumas, bet ir sudaroma galimybė studentui įsitvirtinti darbo rinkoje, užmegzti naudingų pažinčių.

MRU, VU, VGTU, LEU administracijai:

1. Siūlytina į studijų programą įtraukti verslumo ugdymą, sudaryti studentams galimybę kaip laisvai pasirenkamą dalyką pasirinkti verslumą.
2. Universitetams rekomenduojama bendradarbiauti su verslu, organizuoti susitikimus, siekiant gerinti studijų kokybę, kurti inovacijas, parengti specialistus, kurie būtų paklausūs darbo rinkoje bei užtikrinti gerosios patirties sklaidą
3. Siūlytina didesnę dėmesį sutelkti į studentų praktikas, kadangi studentų nuomone, praktika – puiki galimybė ugdytis verslumui. Reikėtų tobulinti praktikos įgyvendinimą, gerinti praktikos atlikimo kokybę, organizuoti praktiką ne kartą per visą mokymosi laikotarpį, bet dažniau, pavyzdžiui, kartą per metus.
4. Siūlytina gerinti komunikaciją tarp universiteto ir studentų. Reikėtų studentams suteikti visą informaciją apie vykdomą universiteto veiklą, organizuojamus renginius, įvairias iniciatyvas ir pan., kad jie turėtų pilną ir išsamią informaciją. Skleisti informaciją reikėtų įvairias būdais: siunčiant į studentų paštus, iškabinant aktualią medžiagą įvairiose universiteto vietose ir pan.

LITERATŪROS SĄRAŠAS:

1. Anglų ir rusų filologijos ir verslo komunikacijos magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 10 d.]. Prieiga per internetą:
https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2449&l=lt.
2. Aplinkos apsaugos politikos ir administravimo magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 11 d.]. Prieiga per internetą:
https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2413&l=lt.
3. Atkočiūnienė, V. ir kt. Mokymo programos „Verslumo įgūdžių ugdymas kaime“ parengimo poreikio tyrimo ir verslumo įgūdžių skatinimo metodinis informacinis leidinys, Kėdainiai: Aleksandro Stulginskio universiteto leidykla, 2011.
4. Bagdonavičius J. Žmogiškasis kapitalas: mokymo metodinė priemonė. Vilnius: VPU, 2002.
5. Biotechnologijų verslo vadybos magistrantūros studijų programos aprašas, [žiūrėta 2013 09 16 d.]. Prieiga per internetą:
https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2566&l=lt.
6. Davies, L.G., Gibb, A. A. Recent research in entrepreneurship, Gower, London, Proceedings of the 3rd International EIASM Workshop, 1991.
7. Dudaitė J., Žibėnienė G. Verslumo edukologijos studijų programą įgyvendinančių dėstytojų samprata apie verslumą ir verslumo ugdymą, MRU, 2012, Nr. 11(1), p. 165-176.
8. Darnios aplinkos politikos ir vadybos magistrantūros studijų programos aprašas, [žiūrėta 2013 09 11 d.]. Prieiga per internetą:
https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2476&l=lt.
9. Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategija, Nr. ISAK-835, 2004.
10. Ekonomikos inžinerija [žiūrėta 2013 10 07 d.]. Prieiga per internetą:
<https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=11&prog=121&sid=F&rus=U>.
11. European Forum in Nice Sophia Antipolis, „Training for Entrepreneurship”, October, 2000 [žiūrėta 2013 11 04 d.]. Prieiga per internetą:
http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/support_measures/training_education/nice_00/proceedings_nice_2000en_en.pdf.

12. Europos Komisija siūlo planą,, skirtą verslumo įgūdžiams mokyklose ir universitetuose ugdyti [žiūrėta 2012 10 19 d.]. Prieiga per internetą: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-06-148_lt.htm?locale=en.
13. European Commission, Entrepreneurship Education at School in Europe, National Strategies, Curricula and Learning Outcomes, March 2012 [žiūrėta 2012 10 19 d.]. Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/135EN.pdf.
14. Europos Bendrijų Komisijos pasiūlymas KOM(2005)548 galutinis, Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų [žiūrėta 2013 05 10 d.]. Prieiga per internetą: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com\(2005\)0548/com_com\(2005\)0548_lt.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com(2005)0548/com_com(2005)0548_lt.pdf).
15. Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 11 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2513&l=lt.
16. Europos verslo teisės magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 18 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2535&l=lt.
17. Elektroninio verslo vadybos magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 16 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2529&l=lt.
18. Fayolle, A., Kyro, P. The Dynamics between entrepreneurship, environment and education. JK: Edvard Elgar Publishing Limited, 2008.
19. Finansų ekonomikos bakalauro studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 05 14 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2351&l=lt.
20. Finansų informatikos bakalauro studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 04 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2544&l=lt.
21. Finansų rinkų (specializacija – verslo nuosavybės ekonomika) magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 11 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2396&l=lt.
22. Finansų valdymo magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 11 06 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2394&l=lt.

23. Gedmintienė D., Ginavičienė J. Studentų pajėgumo kurti verslą kriterijų analizė. Respublikinė mokslinė-praktinė konferencija „Studijos besikeičiančioje verslo aplinkoje“, pranešimų medžiaga. Alytaus kolegija. Lietuvos ekonomikos dėstytojų asociacija LEDA. Vilnius: Ciklonas 2011 [žiūrėta 2013 11 28 d.]. Prieiga per internetą:
http://www.leda.lt/Studijos_besikeiciancioje_verslo_aplinkoje_2011.pdf.
24. Gegeckienė L., Grikšienė A. Verslumas: metodinė priemonė. Vilnius: Ciklonas, 2009.
25. Geodezija ir kartografija [žiūrėta 2013 10 10 d.]. Prieiga per internetą:
<https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=3&prog=109&sid=F&rus=U>.
26. Gerulaitis, D. ir kt. „Strateginio planavimo ir universiteto valdymo kryptys: universiteto socialinių partnerių ir akademinės bendruomenės sutelktos grupės tyrimo rezultatai“, In Jaunųjų mokslininkų darbai, Nr. 1 (34), 2012 [žiūrėta 2013 10 24 d.]. Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2012~ISSN_1648-8776.N_1_34.PG_94-100/DS.002.0.01.ARTIC.
27. Green Paper „Entrepreneurship in Europe“, European Commission, COM (2003) 27 final, 21.01. 2003 [žiūrėta 2013 11 09]. Prieiga per internetą:
http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2003/com2003_0027en01.pdf.
28. Inžinerinė ekonomika ir vadyba [žiūrėta 2013 10 09 d.]. Prieiga per internetą:
<https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=11&prog=131&sid=F&rus=U>.
29. Internetinio valdymo ir komunikacijos bakalauro studijų programos aprašas, [žiūrėta 2013 09 09 d.]. Prieiga per internetą:
https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2448&l=lt.
30. Informacinių technologijų paslaugų valdymas [žiūrėta 2013 10 07 d.]. Prieiga per internetą:
<https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=10&prog=31&sid=F&rus=U>.
31. Įstaigų vadyba [žiūrėta 2013 10 08 d.]. Prieiga per internetą:
<https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=11&prog=34&sid=F&rus=U>.
32. Jelagaitė A. Vilniaus pedagoginio universiteto ekonomikos ir verslo pagrindų specialybės I kurso studentų požiūris į verslumą tautinės ir europinės integracijos kontekste // Visuomenės darni plėtra: problemos ir perspektyvos. Mokslinių straipsnių rinkinys: Ekonominės ir socialinės politikos studijos (V). - Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, ISBN 978-9955-20-387-2. 2008, p. 356–375.

33. Jelagaitė A., Lukoševičius V. Mokinių verslumo ugdymas bendrojo ugdymo mokykloje: mokytojų požiūris, Vilnius: LEU, 2011 [žiūrėta 2013 11 04 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2011/104/104.pdf#page=86>.
34. Jucevičienė, P. ir kt. Universiteto kultūra ir jos tyrimas. Kaunas: Technologija, ISBN 9986138787, 2000.
35. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis. Šiauliai: Lucilijus, 2002.
36. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis. Šiauliai: Lucilijus, 2007.
37. Kiškis M., Lunevičiūtė G., Verslumas elektroninėje erdvėje, Vilnius: MRU, 2011.
38. Komunikacijos ir kūrybinės industrijos bakalauro studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 06 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2883&l=lt.
39. Kūrybinės industrijos [žiūrėta 2013 10 07 d.]. Prieiga per internetą: <https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=67&prog=42&sid=F&rus=U>.
40. LEU bakalauro studijų programos [žiūrėta 2013 11 17 d.]. Prieiga per internetą: http://www.leu.lt/lt/studijos/leu_studiju_programos/leu_bakalauro_studiju_programos/leu_baksp2013/programs.html.
41. LEU magistrantūros studijų programos [žiūrėta 2013 11 17 d.]. Prieiga per internetą: http://www.leu.lt/lt/studijos/leu_studiju_programos/leu_magistranturos_studiju_programos/leu_magsp2013/programs.html.
42. Lietuvos edukologijos universiteto 2012-2020 m. strateginis planas, Vilnius, 2012.
43. Lydeka Z. Verslininkas, verslumas ir verslininkystė. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, (2). 1996, p. 137-147.
44. Lydeka Z. Verslumas ir verslininkystės sėkmė. Ekonomika. 2000, (52), p. 51-61.
45. Lietuvos mokslo ir studijų ateities vizija: moksloji Lietuva 2030 [žiūrėta 2012 10 21 d.]. Prieiga per internetą: http://www.zef.lt/zef/modules/document_publisher/documents/4/Moksloji_Lietuva_trump_rastis.pdf.
46. Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas, Nr. VIII-1586, Vilnius, 2000 [žiūrėta 2013 11 18 d.]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=281384.

47. Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas [žiūrėta 2012 10 21 d.]. Prieiga per internetą:
[http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=343430&p_query=&p_tr2=.](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=343430&p_query=&p_tr2=)
48. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. IX-1700, “Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų“, [žiūrėta 2012 10 07 d.]. Prieiga per internetą :
[http://smm.lt/ti/docs/strategija2003-12.doc.](http://smm.lt/ti/docs/strategija2003-12.doc)
49. Lietuvos Respublikos nutarimas „Dėl nacionalinės jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008-2012 metų programos patvirtinimo“, Nr. 339, Vilnius, 2008 [žiūrėta 2013 10 31 d.]. Prieiga per internetą:
[http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=318306&p_query=&p_tr2=.](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=318306&p_query=&p_tr2=)
50. Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos statistikos metraštis 2012, Vilnius [žiūrėta 2013 10 28 d.]. Prieiga per internetą:
[http://web.stat.gov.lt/uploads/metraštis/1_LSM_2012.pdf.](http://web.stat.gov.lt/uploads/metraštis/1_LSM_2012.pdf)
51. Logistikos vadybos magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 11 06 d.] Prieiga per internetą: [https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2452&l=lt.](https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2452&l=lt)
52. McGhee P., The Academic Quality Handbook: Enhancing Higher Education in Universities and Further Education Colleges , Routledge Falmer, Taylor and Francis Group, London and New York, 2004 iš studijų kryptių skirtingoms pakopoms kūrimo metodikos [žiūrėta 2013 05 09 d.]. Prieiga per internetą:
[http://www.skvc.lt/files/SKAR/Rezultatai/metodika.pdf.](http://www.skvc.lt/files/SKAR/Rezultatai/metodika.pdf)
53. Mediacijos magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 11 06 d.]. Prieiga per internetą: [https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2426&l=lt.](https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2426&l=lt)
54. Medžiagų ir suvirinimo inžinerija [žiūrėta 2013 10 10 d.]. Prieiga per internetą:
[https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=4&prog=98&sid=F&rus=U.](https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=4&prog=98&sid=F&rus=U)
55. Mykolo Romerio universiteto 2012-2020 metų strateginis veiklos planas [žiūrėta 2013 10 24 d.]. Prieiga per internetą:
[http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/apie_mru/dokumentai/mru_strategija_2010_2020_lt_final.pdf.](http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/apie_mru/dokumentai/mru_strategija_2010_2020_lt_final.pdf)
56. Organizacijų vadybos bakalauro studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 08 14 d.]. Prieiga per internetą: [https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2357&l=lt.](https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2357&l=lt)

57. Paulionienė L. Verslumo ugdymas profesiniame mokyme. Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. 2007, 13:200-211 [žiūrėta 2013 11 28]. Prieiga per internetą:
<http://esf.vdu.lt/esf/esf0013/downloads/16.pdf>.
58. Pramonės inžinerija ir inovacijų vadyba [žiūrėta 2013 10 10 d.]. Prieiga per internetą:
<https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=4&prog=101&sid=F&rus=U>.
59. Pramogų industrijos [žiūrėta 2013 10 07 d.]. Prieiga per internetą:
<https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=67&prog=140&sid=F&rus=U>.
60. Programų ir projektų vadybos magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 12 d.]. Prieiga per internetą:
https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2421&l=lt.
61. Pukelytė R. Universitetinių studijų kaip paslaugos kokybės vertinimas: dimensijos ir kriterijai. Kaunas: VDU, 2010 [žiūrėta 2013 10 28 d.]. Prieiga per internetą:
http://skc.vdu.lt/downloads/zurnalo_arch/amk_7/qhe_2010_155_175.pdf.
62. Planai ir ataskaitos [žiūrėta 2013 11 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vgtu.lt/apie-vgtu/planai-ir-ataskaitos/>.
63. Report “Effects and impact of entrepreneurship programmes in higher education”, Bruxelles March 2012 [žiūrėta 2010 10 19 d.]. Prieiga per internetą:
http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/getdocument.cfm?doc_id=7428.
64. Samuolaitis M. Aukštojo mokslo komercializacijos taikymo galimybės. Kauno kolegija. Tarptautinė praktinė mokslinė konferencija „Pasirengimas studijoms. Studijų įgyvendinimo strategijos, kryptys, prioritetai ir problemos“. Informacinis biuletenis Nr. 2012 3(21). ISSN 1822-2684 [žiūrėta 2013 11 08 d.]. Prieiga per internetą:
http://www.kmaik.lt/images/stories/biuletiniai/2012_321.pdf#page=48.
65. Sodžiutė L. Verslumo ugdymas aukštojo mokslo sistemoje: taikomų metodų vertinimas bei Lietuvoje vykdomų verslumo projektų patirties apžvalga. Respublikinė mokslinė-praktinė konferencija „Studijos besikeičiančioje verslo aplinkoje“, pranešimų medžiaga. Alytaus kolegija. Lietuvos ekonomikos dėstytojų asociacija LEDA. Vilnius: Ciklonas, 2009 [žiūrėta 2013 11 03 d.]. Prieiga per internetą:
http://leda.lt/studijos_besikeiciancioje_verslo_aplinkoje.pdf#page=35.
66. Socialinės komunikacijos ir mediacijos studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 06 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2582&l=lt.

67. Sporto industrijų vadybos magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 12 d.]. Prieiga per internetą:
https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2725&l=lt.
68. Stokaitė V. Verslumo skatinimas aukštajame moksle: Europos Sąjungos ir Lietuvos atvejo analizė. Vilnius: MRU. ISSN 2029-7564. 2012, Nr. 2(1).
69. Starteginio inovacijų valdymo magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 12 d.]. Prieiga per internetą:
https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2432&l=lt.
70. Strazdienė G., Garalis A., Verslumas: ugdymo programos ir jų efektyvumo raiška // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, p. 153-168. ISSN: 1392-1142. 2006 [žiūrėta 2013 11 28]. Prieiga per internetą: <http://archive.minfolit.lt/arch/5501/5651.pdf>.
71. Sveikatos politikos ir vadybos magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 12 d.]. Prieiga per internetą:
https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2523&l=lt.
72. Švietimo politikos ir vadybos magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 11 06 d.]. Prieiga per internetą:
https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2445&l=lt.
73. Švietimo ir kultūros GD, Bendrieji visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimai, Europos Orientaciniai metmenys, 2007 [žiūrėta 2013 05 10 d.]. Prieiga per internetą:
http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_lt.pdf.
74. Turner, C. Veskite į sėkmę. Kaip sukurti verslias organizacijas. BMI: Baltos lankos, 2005.
75. Tarptautinės prekybos magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 11 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2463&l=lt.
76. Tarptautinės politikos ir ekonomikos magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 14 d.]. Prieiga per internetą:
https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2663&l=lt.
77. Teisės edukologijos magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 18 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2416&l=lt.
78. Teisės ir penitencinės veiklos bakalauro studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 09 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2541&l=lt.

79. Teisės ir valdymo bakalauro studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 09 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2540&l=lt.
80. Teritorijų ir aplinkosaugos planavimo magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 14 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2455&l=lt.
81. Terminų žodynas [žiūrėta 2013 11 18 d.]. Prieiga per internetą: http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/I_/igudis.
82. Terminų žodynas [žiūrėta 2013 11 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/K/kompetencija>.
83. Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.
84. Timmons, J., Spinelli, S. New venture creation: Entrepreneurship for the 21st century. London: McGraw Hill, 2008.
85. Tinfavičienė I. Istorinė universitetinio aukštjo mokslo sampratos raida. Acta Paedagogica Vilnensia. ISSN 1392-5016. 2007.
86. Transporto inžinerinė vadyba ir ekonomika [žiūrėta 2013 10 08 d.]. Prieiga per internetą: <https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=7&prog=37&sid=F&rus=U>.
87. Turizmo sektoriaus valdymo magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 14 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2571&l=lt.
88. Ugdymo karjerai pedagogikos bakalauro studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 06 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2410&l=lt.
89. Veiklos audito magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 14 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2495&l=lt.
90. Verslo vadyba [žiūrėta 2013 10 08 d.]. Prieiga per internetą: <https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=11&prog=135&sid=F&rus=U>.
91. Verslo informatikos bakalauro studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 05 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2392&l=lt.

92. Verslo sistemų ekonomikos magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 11 d.]. Prieiga per internetą:
https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2539&l=lt.
93. Verslo informatikos magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 10 d.].
Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2481&l=lt.
94. Verslo teisės magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 20 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2493&l=lt.
95. Vertimo ir redagavimo bakalauro studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 07 28 d.].
Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2547&l=lt.
96. Verslo krypties gretutinių studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 05 19 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2584&l=lt.
97. Verslo sistemų kūrimo ir valdymo bakalauro studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 06 22 d.]. Prieiga per internetą:
https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2361&l=lt.
98. Verslumo edukologijos magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 18 d.].
Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2528&l=lt.
99. Viešosios istorijos bakalauro studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 07 28 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2567&l=lt.
100. Viešojo administravimo (specializacija - žmogiškųjų išteklių vadyba) magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 11 06 d.]. Prieiga per internetą:
https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2381&l=lt.
101. Viešojo administravimo (specializacija – aplinkosaugos administravimas) magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 14 d.]. Prieiga per internetą:
https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2425&l=lt.
102. Viešojo administravimo (specializacija – sveikatos apsaugos įstaigų administravimas) magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 14 d.]. Prieiga per internetą:
https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2524&l=lt.
103. Viešųjų ryšių vadybos magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 11 06 d.].
Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2467&l=lt.
104. Viešosios teisės magistrantūros studijų programos aprašas [žiūrėta 2013 09 20 d.]. Prieiga per internetą: https://stdb.mruni.eu/studiju_programos_aprasas.php?id=2469&l=lt.

105. Vilniaus Gedimino technikos universiteto aukščiausios kvalifikacijos specialistų rengimas ir mokslo tyrimų plėtra [žiūrėta 2013 10 25 d.]. Prieiga per internetą:
<http://old.vgtu.lt/vgtu/dokumentai/AUKSC%20KVALIF%20SPEC%20RENGIMAS%20R%20MKL%20TYRIMU%20PLETRA.pdf>.
106. Vilniaus universiteto 2007-2013 metų strateginis veiklos planas [žiūrėta 2013 10 24 d.]. Prieiga per internetą:
http://www.vu.lt/site_files/Adm/2007_2013_strateginis_veiklos_planas.pdf.
107. Vilniaus universiteto 2012-2014 metų strateginis veiklos planas [žiūrėta 2013 10 25 d.]. Prieiga per internetą: http://www.vu.lt/site_files/Adm/2012-2014_strateginis_planas.pdf.
108. Vilniaus universiteto 2013-2015 metų strateginis veiklos planas [žiūrėta 2013 10 25 d.]. Prieiga per internetą: http://www.vu.lt/site_files/Adm/2013-2015_strateginis_planas.pdf.
109. Vilniaus Gedimino technikos universiteto 2012-2014 metų strateginis veiklos planas [žiūrėta 2013 10 25 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www.vgtu.lt/media/files/1/strateginisveiklosplanas2012-2014.pdf>.
110. Vilniaus Gedimino technikos universiteto 2013-2015 metų strateginis veiklos planas, [žiūrėta 2013 10 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vgtu.lt/media/files/1/strateginis-veiklos-planas-2013-2015.pdf>.
111. Vilniaus Gedimino technikos universiteto 2014-2016 metų strateginio veiklos plano projektas [žiūrėta 2013 10 26 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www.vgtu.lt/media/files/1/2014---2016-met---strateginio-veiklos-plano-projektas.pdf>.
112. Zakarevičius P., Župerka A. Studentų verslumo ugdymas aukštosiose mokyklose // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, Issue 60, p.141-153. ISSN: 1392-1142. 2011.
113. Želvys R. Aukštojo mokslo plėtra ir akademinė didaktika. Acta Paedagogica Vilnensia. ISSN 1392-5016. 2005 [žiūrėta 2013 10 28 d.]. Prieiga per internetą:
http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/14/169-178.pdf.
114. Župerka A. Studentų verslumo ugdymo plėtrą Lietuvoje // Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai, Vol. 2 (26). ISSN 1822-6760. 2011, p. 279-287.
115. Župerka A. Studentų verslumo ugdymo plėtra Lietuvoje: daktaro disertacija. Kaunas: VDU, 2010.

116. Žiurkutė, N. ir kt. Verslumo ugdymas: CREATOR EU metodika. Respublikinė mokslinė-praktinė konferencija „Studijos besikeičiančioje verslo aplinkoje“, pranešimų medžiaga. Alytaus kolegija. Lietuvos ekonomikos dėstytojų asociacija LEDA. Vilnius: Ciklonas, 2009 [žiūrėta 2013 10 27 d.]. Prieiga per internetą:
http://www.leda.lt/Studijos_besikeiciancioje_verslo_aplinkoje_2011.pdf#page=94.

SANTRAUKA

VERSLUMO UGDYMO/SI GALIMYBĖS UNIVERSITETINĖSE STUDIJOSE

Tyrimo tikslas: atskleisti studentų verslumo ugdymo/si galimybes universitete.

Tiriamieji: MRU, VU, VGTU ir LEU studentai.

Tyrimo metodai:

1. Teorinis - ES ir Lietuvos dokumentų, reglamentuojančių verslumą analizė; MRU, VU, VGTU ir LEU studijų programų aprašų bei strateginių planų analizė;
2. Empirinis tyrimas - anketinė studentų apklausa apie verslumo ugdymo/si galimybes universitetinėse studijose;
3. Statistinis metodas - anketinės apklausos duomenų apdorojimas SPSS 15.0 kompiuterine programa.

Tyrimo rezultatai: Išanalizuotas tyrimas parodė, kad visų keturių universitetų: MRU, VU, VGTU ir LEU studentų nuomonė apie verslumo ir verslumo ugdymo sampratą nesiskiria. Studentai pritaria tam, kad verslumą aukštojoje mokykloje ugdyti reikia, tačiau nežino, ar jų universitete verslumas yra ugdomas, nesidomi ir nedalyvauja universiteto vykdomose veiklose, skirtose ugdyti verslumą, nežino ar patys yra verslūs. Studentai nežino, ar į studijų programą yra įtrauktas verslumo ugdymas. Nežino, ar jų universitete yra galimybė laisvai pasirinkti verslumo dalyką, tačiau sutiktų papildomai studijuoti verslumą, tik pageidauja, jog būtų sudaryta galimybė patiems laisvai pasirinkti.

Tyrimo rezultatai atkleidė, kad labiausiai verslumas yra ugdomas MRU ir VU, kiek mažiau VGTU ir mažiausiai LEU.

Raktiniai žodžiai: verslumas, verslumo ugdymas, universitetinės studijos.

SUMMARY

POSSIBILITIES OF DEVELOPING ENTREPRENEURSHIP IN UNIVERSITY STUDIES

The objective of the research: to show the possibilities of developing entrepreneurship in university studies.

The researched: students of MRU, VU, VGTU, LEU.

Methods of the research:

1. Theoretical - analysis of EU and Lithuanian documents regulating entrepreneurship, analysis of study curriculum and strategic plans in MRU, VU, VGTU, LEU;
2. Empirical research - questionnaires for students about possibilities of developing entrepreneurship at university;
3. Statistical method - processing of the data and the results by a computer program SPSS 15.0.

The results of the research: Having analyzed the data, the results showed that conceptions of entrepreneurship and its development do not differ in all 4 universities, they are the same in MRU, VU, VGTU and LEU. Students agree that it is a must to develop entrepreneurship in institutions of higher education but they do not know if such studies can be chosen in their curriculum. Also, they are not interested in the activities about developing entrepreneurship and have no idea if they are enterprising themselves. Students do not know if such a subject as developing entrepreneurship is present in their curriculum and if they can freely choose it themselves. Students would like to have developing entrepreneurship as a subject in their study curriculum which they would be able to choose freely by themselves.

The results of the research have shown that entrepreneurship is best developed in MRU and VU. It is less developed in VGTU and the least developed in LEU.

Key words: entrepreneurship, development of entrepreneurship, university studies.

1 Priedas
MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
Socialinių technologijų fakultetas

KLAUSIMYNAS

Skirtas išsiaiškinti verslumo ugdymo/si galimybes universitetinėse studijose
(Klausimyną sudarė: Živilė Masiulionytė)

Gerbiamas Respondente,

Esu Mykolo Romerio universiteto, Socialinių technologijų fakulteto, Verslumo edukologijos programos, magistrantūros studijų studentė Živilė Masiulionytė. Atlieku tyrimą apie studentų verslumo ugdymo/si galimybes universitete. **Tyrimo tikslas** – išsiaiškinti ir išanalizuoti verslumo ugdymo/si galimybes didžiausiuose Vilniaus universitetuose: MRU, VU, VGTU ir LEU. **Anketa yra anoniminė**, atsakymų konfidencialumas garantuojamas. Tyrimo metu gauti duomenys bus naudojami tik studijų tikslams. **Jums tinkantį atsakymą pažymėkite „X“ ženklu.**

1. Jūsų lytis: *(Pažymėkite Jums tinkantį atsakymo variantą)*

- Moteris
- Vyras

2. Jūsų amžius: *(Pažymėkite Jums tinkantį atsakymo variantą)*

- 18 - 25 m.
- 26 - 33 m.
- 34 - 41 m.
- 42 - 49 m.
- 50 m. ir daugiau

3. Universitetas, kuriame Jūs studijuojate: *(Pažymėkite vieną Jums tinkantį atsakymo variantą)*

- Mykolo Romerio universitetas
- Vilniaus universitetas
- Vilniaus Gedimino technikos universitetas

- Lietuvos edukologijos universitetas
- 4. Kokia Jūsų studijų pakopa?** *(Pažymėkite vieną Jums tinkantį atsakymo variantą)*
- Bakalauro studijos
 - Magistrantūros studijos
 - Doktorantūros studijos
- 5. Kokią studijų formą Jūs pasirinkote?** *(Pažymėkite vieną Jums tinkantį atsakymo variantą)*
- Nuolatinės studijas
 - Ištemptines studijas
 - Nuotolines studijas
- 6. Jūsų studijų programa priklauso:** *(Pažymėkite vieną Jums tinkantį atsakymo variantą)*
- Fiziniams mokslams
 - Biomedicinos mokslams
 - Socialiniams mokslams
 - Humanitariniams mokslams
 - Technologijos mokslams
- 7. Nurodykite kelintame kurse studijuojate***(įrašykite):*.....
- 8. Jūsų nuomone, verslumas yra labiau:** *(Pažymėkite vieną atsakymo variantą)*
- Įgimta savybė
 - Įgyta savybė
 - Ir įgimta, ir įgyta savybė
- 9. Jūsų nuomone, verslumas tai:** *(Pažymėkite vieną atsakymo variantą)*
- Gebėjimas sukurti verslą
 - Gebėjimas sukurti pridėtinę vertę
 - Gebėjimas uždirbti pinigus
 - Gebėjimas išvelgti galimybes
- 10. Kuris verslumo ugdymo apibrėžimas Jums yra priimtinesnis?** *(Pažymėkite vieną atsakymo variantą)*
- Verslumo ugdymas - tai vertybinių orientacijų, nuostatų, asmeninių savybių formavimas bei įgūdžių lavinimas

- Verslumo ugdymas – tai bendrųjų gebėjimų ugdymas, papildytas specialiomis verslo žiniomis

11. Prašome atsakyti į žemiau pateiktus teiginius: (*Apibraukite po vieną Jums tinkamą įvertinimą kiekviename teiginyje*)

Nr.	<i>Atsakymai</i> <i>Teiginiai</i>	Visiškai sutinku	Sutinku	Nesutinku(-s)	Nesutinku	Visiškai nesutinku
1.	Aš manau, kad verslumą aukštojoje mokykloje ugdyti reikia	1	2	3	4	5
2.	Aš manau, kad universitete, kuriame studijuju, verslumas yra ugdomas	1	2	3	4	5
3.	Aš domiuosi universiteto vykdoma veikla, skirta ugdyti verslumą	1	2	3	4	5
4.	Aš dalyvauju universiteto vykdomose veiklose, skirtose ugdyti verslumą	1	2	3	4	5
5.	Aš manau, kad esu verslus	1	2	3	4	5

12. Kaip manote, kurių užsiėmimų metu, yra ugdomas verslumas? (*Apibraukite po vieną Jums tinkamą įvertinimą kiekviename teiginyje*)

Nr.	<i>Atsakymai</i> <i>Užsiėmimai</i>	Visiškai sutinku	Sutinku	Nesutinku(-s)	Nesutinku	Visiškai nesutinku
1.	Seminarų metu	1	2	3	4	5
2.	Teorinių paskaitų metu	1	2	3	4	5
3.	Dalyvaujant specialiose su verslumu susijusiose paskaitose/konferencijose/mokymuose	1	2	3	4	5

4.	Atliekant praktiką	1	2	3	4	5
5.	Dalyvaujant universiteto visuomeninėje veikloje	1	2	3	4	5
6.	Dalyvaujant projektinėje veikloje	1	2	3	4	5

13. Įvertinkite studentų verslumo ugdymosi galimybes Jūsų studijuojamame universitete: (Apibraukite po vieną Jums tinkamą įvertinimą kiekviename teiginyje)

Nr.	<i>Atsakymai</i> <i>Teiginiai</i>	Visiška i sutinku	Sutink u	Nesu tikra(- s)	Nesuti nku	Visiš kai nesut inku
1.	Universitetas bendradarbiauja su verslą skatinančiomis institucijomis	1	2	3	4	5
2.	Universitetas organizuoja susitikimus su verslo atstovais verslumo skatinimo klausimais	1	2	3	4	5
3.	Į studijų programą yra įtrauktas verslumo ugdymas	1	2	3	4	5
4.	Universiteto kūrybinė atmosfera įkvepia mane vystyti verslo idėjas	1	2	3	4	5
5.	Studijos ugdo socialinius ir vadovavimo įgūdžius, kurie reikalingi verslininkams	1	2	3	4	5
6.	Studijos man suteikia žinių, reikalingų norint pradėti nuosavą verslą	1	2	3	4	5
7.	Universitete yra galimybė pasirinkti papildomą verslumo dalyką	1	2	3	4	5

8.	Universitete yra visuomeninės veiklos, susijusios su verslumo ugdymu	1	2	3	4	5
9.	Universitetas rengia konferencijas ar mokymus ugdančius verslumą	1	2	3	4	5
10.	Universitetas vykdo su verslumu susijusius projektus	1	2	3	4	5
11.	Universitetas sudaro sąlygas rengti verslo planus	1	2	3	4	5
12.	Universitetas organizuoja praktikas, susijusias su verslumo skatinimu	1	2	3	4	5

14. Įvertinkite žemiau pateiktus teiginius, susijusius su verslumo ugdymu: (*Apibraukite po vieną Jums tinkamą įvertinimą kiekviename teiginyje*)

Nr.	<i>Atsakymai</i> <i>Teiginiai</i>	Visiška i sutinku	Sutink u	Nesu tikra(- s)	Nesuti nku	Visiš kai nesut inku
1.	Studijų programoje turi būti galimybė pasirinkti papildomą verslumo kursą	1	2	3	4	5
2.	Verslumo kursas turi būti privalomas studijų programose	1	2	3	4	5
3.	Aš esu pasirengęs vieną semestrą papildomai studijuoti verslumo dalyką	1	2	3	4	5
4.	Aš nesutikčiau papildomai studijuoti verslumo dalyko	1	2	3	4	5

Dėkoju už Jūsų atsakymus ir skirtą laiką!

Pagarbiai

Mykolo Romerio universiteto studentė Živilė Masiulionytė (zivilemasiulionyte@gmail.com).